

Seura ja kunta yhteistyössä –
Liikuntapalvelujen historiallinen kehitys
Peräseinäjoella 1945 – 2004

Pro gradu-tutkielma

Kimmo Kulmala

Liikunnan yhteiskuntatieteet

Jyväskylän yliopisto

27.4.2009

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Liikuntatieteiden laitos/liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta

KULMALA, KIMMO: Seura ja kunta yhteistyössä - Liikuntapalvelujen historiallinen kehitys Peräseinäjoella 1945–2004

Pro gradu – tutkielma, 131 s.

Liikuntasuunnittelu ja -hallinto

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on seurata pienen maaseutukunnan liikuntaelämän muutoksia sotien jälkeisenä aikana. Tavoitteena on tarkastella liikuntapalveluja tarjoavan yleisseuran ja maaseutukunnan vuorovaikutusta liikuntapalvelujen tuottajina sekä yhteiskunnallisten muutosten merkitystä liikunnan nousu- ja laskukausiin. Lisäksi pohditaan yksittäisten henkilöiden roolia urheilullisina esikuvina ja muina aktiivisina toimijoina sekä erilaisten sattumien vaikutuksia liikuntaelämään muutoksiin.

Tutkimusmenetelmäksi on valittu tapaustutkimus ja aihetta käsitellään saatavilla olevan kirjallisen aineiston pohjalta. Myös tutkimuksen kohteena oleville aktiivisille urheiluihmisille on tarjottu tilaisuus kommentoida eri lähteistä kerättyä aineistoa. Tutkimuksen kohteeksi on valittu Peräseinäjoki, joka liitettiin osaksi Seinäjoen kaupunkia 1.1.2005. Tämä on myös perustelu tutkimusjakson päättämiseen vuoden 2004 loppuun. Tutkimuksessa tarkasteltavan ajanjakson aikana kunnan väkiluku on pudonnut lähes puoleen lähtökohtatilanteessa ja kunnan taloudelliset toimintaedellytykset ovat 1990-luvun alun jälkeen heikentyneet merkittävästi johtaen lopulta vapaaehtoiseen kuntaliitokseen maakuntakeskuksen kanssa.

Kunnassa on toiminut vuodesta 1927 yleisseura Peräseinäjoen Toive, jonka vastuulla on ollut paikkakunnan edustusurheilu. Varsinkin 1950-luvulla nuorisoseuroilla oli merkittävä osa Peräseinäjoen nuorison liikuttajana ja myös muilla järjestöillä oli oma osuutensa kuntourheilun järjestämisessä. 1970-luvulta lähtien urheiluseuran ja kunnan roolit alkoivat selventyä kunnan keskittyessä liikuntapaikkojen kehittämiseen ja kuntourheiluun, kun taas urheiluseura tarjosi toiminnallaan puitteet lasten ja nuorten harrastuksille ja erityisesti tutkimusjakson loppupuolella huippu-urheiluun eri lajeissa.

Kunnan kehityksen kannalta suurimmaksi vaikuttajaksi voidaan suoraan nimetä yleinen rakennemuutos, joka jo 50 vuoden ajan on saanut suuren osan jokaisen ikäluokan nuorista lähtemään Seinäjoelle, pääkaupunkiseudulle tai Ruotsiin. Lisäksi voidaan havaita kunnan elinkeinorakenteessa yksittäisiä tapahtumia, jotka ovat hidastaneet merkittävästi kunnan muuttotappiota ja vilkastuttaneet omalta osaltaan myös liikuntaelämää. Urheilun kannalta tärkein menestystekijä ovat innokkaat yksittäiset vetäjät, jotka ovat vuosien aikana tuoneet oman panoksensa seuran toiminnan ketjuun. Myös edustusurheilijoiden menestyksellä on merkitystä nuorten lajivalinnoille ja eri lajien suosiolle vuosien varrella.

Asiasanat

liikuntapalvelut, kunnat, urheiluseurat, palvelutuotanto, lähihistoria, liikuntakulttuuri, tapaustutkimus

SISÄLTÖ

1.	Johdanto.....	5
2.	Tutkimuksen toteutus	9
2.1.	Tutkimusongelma.....	11
2.2.	Tutkimuksen toteuttaminen käytännössä.....	14
2.3.	Tutkimuksen periodisointi	17
2.4.	Aineisto.....	18
2.5.	Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet	19
3.	Yhteiskunnallinen rakennemuutos.....	21
3.1.	Suomen elinkeinorakenteen kehitys.....	21
3.2.	Maaseudun muutokset	23
3.3.	Raittiustyö maaseuduilla.....	27
3.4.	Vapaaehtoistoiminta	28
3.5.	Liikuntakulttuurin kehittyminen	29
3.5.1.	Liikunta ja yhteiskunnallinen toiminta	31
3.5.2.	Urheilun järjestötoiminta	33
3.5.3.	Valtio ja kunnat mukaan liikuntatoimintaan	34
3.5.4.	Liikuntalaki (1979) ja liikunta-asetus (1979).....	37
3.5.5.	Uusi liikuntalaki	37
4.	Tutkimuksen kohteet.....	39
4.1.	Peräseinäjoki	39
4.2.	Peräseinäjoen Toive	40
4.3.	Peräseinäjokelaisia urheilijoita	41
4.4.	Peräseinäjoen yritystoiminta.....	43
5.	Liikuntatoiminnan kasvunaika 1945 - 1960.....	45
5.1.	Kunta mukaan liikuntatoimintaan	47
5.1.1.	Avustustoiminnan alku	48
5.1.2.	Liikuntapaikat.....	49
5.1.3.	Ensimmäiset liikuntatyöntekijät	53
5.1.4.	Kilpailut	54
5.2.	Toive liikuntapalvelujen tuottajana.....	55
5.2.1.	Peräseinäjoen Toiveen kolmas vuosikymmen	56
5.2.2.	Toivola, Jukola ja Voimailutalo	59
5.2.3.	Toiveen kyläosastot ja Toivettaret.....	60
5.2.4.	Muut järjestöt	61

6.	Kunnallinen liikuntatoimi astuu etualalle 1961 – 1975	63
6.1.	Kunnallinen liikuntatoimi astuu etualalle.....	66
6.1.1.	Niukkoja panostuksia liikuntapaikkoihin	69
6.1.2.	Peräseinäjoki-lenkki	70
6.1.3.	Kansalaisopiston liikuntaa vuodesta 1968	71
6.2.	Urheilutoiminta väen vähetessä	71
7.	Teollistuminen nostaa urheilua 1976 – 1990.....	74
7.1.	Kunnan painopiste kuntourheiluun	75
7.1.1.	Liikuntapaikkarakentamisen uusi alku	79
7.1.2.	Urheilu-/liikuntalautakunnan alainen henkilöstö	82
7.2.	Mannin ja painin valtakausi	83
7.2.1.	Vilskettä painimatolla	84
7.2.2.	Pesäpallo rakentaa pohjaa	85
7.2.3.	Muut lajit.....	86
7.2.4.	Juoksuinnostus iskee.....	87
7.2.5.	Suurkisat 1990.....	88
8.	Kunta ja seura muutosten pyörteissä 1991–2004	89
8.1.	Liikuntapaikat kohenevat.....	91
8.2.	Toiveen menestyksen vuodet.....	96
8.2.1.	Pesäpallo valtakunnan huipulle	98
8.2.2.	Yleisurheilun menestyksen vuodet.....	100
8.2.3.	Painissa tasaista menestystä	102
8.2.4.	Uusia lajeja Toiveen jaostoihin	102
9.	Kunta ja seura yhteistyössä 1945 - 2004.....	105

1. JOHDANTO

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella pienen maaseutukunnan liikuntaelämän muutoksia sotien jälkeisenä aikana. Tavoitteena on hahmottaa liikuntapalveluja tarjoavat yhteisöt ja niissä toimivat aktiiviset henkilöt, kunnan ja valtion vaikutus sekä yhteiskunnallisen muutoksen merkitys liikunnan nousu- ja laskukausiin vuosina 1945 – 2004. Lisäksi tutkimuksessa pohditaan yksittäisten tapahtumien merkitystä liikunnan kokonaistilanteelle. Tällaisia tapahtumia voivat olla esimerkiksi yksittäiset henkilöt, sekä aktiivisina toimijoina että esikuvina urheilijoina, tai paikkakunnan kannalta hyvät ja huonot sattumat taloudellisesti tai muussa mielessä.

Tutkimuksen tekijä on paikkakunnalta kotoisin ja sen vuoksi tulkinnassa on mukana sellaista tietoa, mitä pelkästään kirjallisista lähteistä ei olisi mahdollista löytää. Yli kymmenen vuoden monipuolinen liikuntaharrastus Peräseinäjoen Toiveen ja kunnan tarjoamissa palveluissa antavat mahdollisuuden pohtia tarkemmin liikunnan taustalla olevia tekijöitä. Myöhemmät kokemukset Jyväskylän Kiri-Junioreiden, Jyp-junioreiden ja JJK-junioreiden valmentajana antavat näkemystä myös siihen, miten seurat toimivat suuremmalla paikkakunnalla. Aiheen tuttuus asettaa myös haasteita tutkimuksen objektiivisuudelle sekä tiettyjen asioiden käsittelylle tutkimuksen kohteeseen liittyen. Henkilökohtaiset mielipiteet ja näkemykset on pyritty esittämään ulkopuolisen tutkijan näkökulmasta eikä tutkija ole tietoisesti tuonut tai jättänyt tuomasta esiin mitään tutkimuskysymyksiin liittyviä asioita.

Lisähaasteen tiedonkeräämiseen on tuonut tutkimusaineiston kirjavuus, sillä eri aikakausien asioita käsitellään hyvin erilaisten näkökulmien kautta. Alkuvaiheessa leikekirjat muodostavat tärkeimmän aineiston, seuraavaksi tapahtumia kuvataan kunnan pöytäkirjojen kautta ja loppuvaiheessa tärkeimpänä aineistona ovat Peräseinäjoen Toiveen pöytäkirjat ja leikekirja-aineisto. Tämän vuoksi tutkimus ei muodosta kaikenkattavaa historiikkaa sen paremmin Toiveen kuin kunnan tapahtumiin. Tarkoituksena on luoda yleisluontoinen kuva Peräseinäjoen liikuntaelämästä ja sen muutoksista 60 vuoden ajanjakson ajalta. Tuloksista mukaan on kelpuutettu pääsääntöisesti suomenmestaruudet ja sitä korkeammat tulokset sekä ne alemmat tulokset, jotka jollakin tavalla kertovat uuden toiminnan kehittymisestä tai eri lajien pääsemisestä uusille tasoille.

Tutkimuksen kohteeksi on siis valittu Peräseinäjoki, joka liitettiin osaksi Seinäjoen kaupunkia 1.1.2005. Tämä on myös perustelu tutkimusjakson päättämiseen vuoden 2004 loppuun. Tutkimuksessa tarkasteltavan ajanjakson aikana kunnan väkiluku on pudonnut lähes puoleen lähtökohtatilanteessa ja kunnan taloudelliset toimintaedellytykset ovat heikentyneet merkittävästi johtaen lopulta vapaaehtoiseen kuntaliitokseen maakuntakeskuksen kanssa.

Kunnassa on toiminut vuodesta 1927 yleisseura Peräseinäjoen Toive, jonka vastuulla on alusta asti ollut paikkakunnan edustusurheilu. Tämän tutkimuksen alku on kuitenkin rajattu vasta sodanjälkeiseen aikaan, koska urheilun toimijakenttä muuttui paikkakunnalla sodan jälkeen ja myös siksi, että aineiston saaminen sotaa edeltävältä ajalta osoittautui mahdottomaksi. 1950-luvulla myös nuorisoseuroilla oli merkittävä osa Peräseinäjoen nuorison liikuttajana. Sen lisäksi myös muilla järjestöillä oli oma osuutensa erityisesti harrasteliikunnan järjestämisessä. 1960-luvulla vastuu liikunnan järjestämisestä siirtyi selvästi Toiveelle.

1960–70-luvun vaihteesta lähtien urheiluseuran ja kunnan roolit alkoivat selventyä kunnan keskittyessä liikuntapaikkojen kehittämiseen ja kuntourheiluun, kun taas urheiluseura tarjosi toiminnallaan puitteet lasten ja nuorten harrastuksille ja erityisesti tutkimusjakson loppupuolella myös huippu-urheiluun eri lajeissa. Vuonna 1968 perustettu kansalaisopisto on ollut merkittävässä roolissa kuntourheilun edistäjänä ja erityisesti naisten liikuntaharrastusten edistäjänä. Kansalaisopisto toi mukanaan myös mahdollisuuden kanavoida valtion tukivaroja liikunnan ohjaustoimintaan.

Myös koulut ja opettajat ovat olleet tärkeässä roolissa nuorison houuttelemisessa liikunnan pariin. Koulujen liikuntatunneilla ja -kerhoissa lapsia ja nuoria ohjattiin sopivan lajin pariin varsinkin, kun monet opettajista ovat olleet aktiivisesti mukana seuratoiminnassa. Lisäksi koulujen tilat tarjosivat vuosikymmenten ajan kunnan parhaat suorituspaikat useille urheilulajeille.

Varsinkin 1990-luvulla yhä tärkeämpään rooliin nousi myös seuran suhde muihin yhteistyökumppaneihin, erityisesti paikallisiin yrityksiin. Huippu-urheilu vaati merkittävää taloudellista tukea paikallisilta yrityksiltä ja samalla varainhankinnasta tuli suuri lisätyö seuratoiminnan aktiiveille. Rahoituksen kannalta merkittävässä roolissa on ollut erityisesti Peräseinäjoen Osuuspankki, joka on osallistunut Peräseinäjoen Toiveen tukemiseen eri muodoissa ja myös kunnan liikuntapaikkarakentamisen tukemiseen

hiekkatekonurmen rakentamisen yhteydessä. Toinen merkittävä tukija eri lajeille on ollut 1970-luvulla perustettu metallialan yritys PPTH, joka nykyään toimii Ruukin nimellä. Myös monet muut pienemmät yritykset ovat osallistuneet merkittävästi Toiveen toiminannon rahoittamiseen.

Peräseinäjoen Toive on toiminut koko olemassaolonsa ajan SVUL:n alaisena ja muita urheiluseuroja ei ole syntynyt. Pienessä kunnassa ainoana toimiva yleisseura joutui toimimaan rajatun yhteistyökumppanijoukon kanssa, joista tärkeimmäksi nousee luonnollisesti kunta. Kunnan ja urheiluseuran yhteistyön toimivuuteen vaikuttivat ennen kaikkea seuran toimijoiden aktiivisuus kunnan päättäjien suuntaan ja tähän liittyen myös liikunta-aktiivien osallistuminen kunnan poliittiseen elämään. Poliittiset aatteet eivät ole aineiston perusteella suoranaisesti vaikuttaneet Peräseinäjoen liikuntaelämään, tosin lähdeaineisto saattaa osaltaan tuoda esiin nuorisoseuralaista näkökulmaa.

Tässä tutkimuksessa keskitytään nimenomaan organisoidun liikunnan harrastamiseen kunnan ja yleisseuran yhteistyönä. Suurin osa liikunnasta tapahtuu varsinaisten liikuntaseurojen ulkopuolella, mutta sellaisen liikuntaharrastuksen tutkiminen on varsin hankalaa erityisesti vuosikymmenten takaa. Jonkinlaisen kuvan järjestöjen ulkopuolella tapahtuvasta liikunnasta voi saada kunnan liikunnasta vastaavan lautakunnan päätöksistä, joissa korostetaan jatkuvasti kuntourheilua ja seuran ulkopuolisten liikkujien aktivointia. Kunta tarjosi toimintaedellytykset urheiluseuralla, mutta kunnan päätöksissä näkyy myös pyrkimys liikuntapalvelujen tarjoamiseen kaikille kuntalaisille.

Urheiluseuratoiminnan sosiaalisten ja kilpailullisten tavoitteiden seuraaminen eri vuosikymmeninä on eräs tutkimuksen osa-alueista. Varsinkin toiminnan alussa nuorisotyö korostuu ja kilpailua käydään ennen kaikkea kunnan sisällä. Menestyksen myötä kilpailullisuus korostuu ja menestyneiden urheilijoiden jäljessä on aina tullut uusia sukupolvia, jotka pyrkivät esikuviansa saavutuksiin. Koko Peräseinäjoen urheiluelämä on toiminnan alkuvaiheista asti seurannut tiiviisti Peräseinäjoen Suden eli Ville Ritolan jalanjäljillä. Jussi Mäki-Hukkala ja Keijo Manni nostivat painimalla Peräseinäjokea maailman kartalle ja viimeisimpänä Jaakko Ojaniemi oli Ateenan olympialaisissa edustamassa Suomea ja Peräseinäjokea. Menestyjät ovat aina innostaneet myös uusia harrastajia lajin pariin.

Urheiluseuroilla on jatkuva resurssipula. Aina tarvitaan lisää rahaa, aktiivisia ihmisiä ja parempia suorituspaikkoja. Rahan puute on näkynyt jatkuvasti myös Peräseinäjoen Toiveen toiminnassa, vaikka lapsille ja nuorille harrastamisen hinta onkin aina ollut

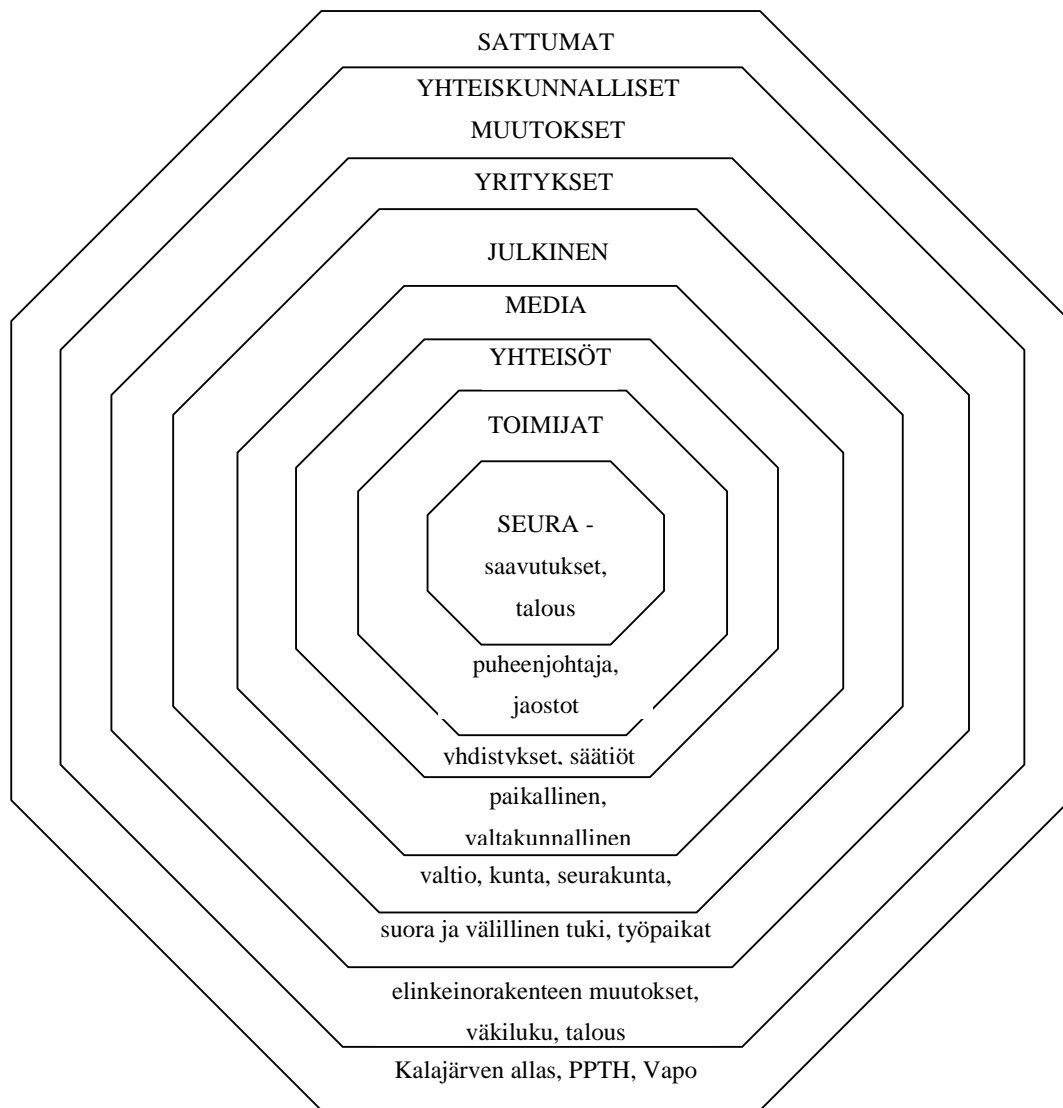
huomattavasti kaupunkien tasoa pienempi. Vuosien varrella aktiivisten ihmisten mukanaolo näkyy joko suurempien joukkojen liikuttamisena tai parempana kilpailullisena menestyksenä. Tällä hetkellä Peräseinäjoen liikuntapaikkatilanne on erinomainen paikkakunnan asukaslukuun nähden, mutta takana on pitkä tie kelirikkoiselta keskustentältä Ritola-halliin.

2. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Panu Pulma nostaa esille paikallishistorian tekijän roolin historian oppiaineen näkökulmasta. Onko tekijä tutkija vai kirjoittaja? Kysymys liittyy sekä tutkimustapaan että tiedon esittämiseen muille ihmisille. Ongelma ratkeaa vastaamalla kysymykseen, mitä on tekemässä ja kenelle. Eino Jutikkala määritteli paikallishistorian kuvaamaan vain yhteisön toimintaa ja alueellisia erityispiirteitä. Laajempia päätelmiä voitaisiin tehdä vain suurempien alueiden tutkimisen perusteella. Nils-Erik Villstrand luokitteli paikallishistoriat tieteellisen tutkimusraportin ja populaariesityksen välimuodoksi, jossa yritetään ottaa huomioon sekä lukeva yleisö että tutkimusyhteisö. Pulma tiivistää paikallishistorian seuraavasti: ihmisistä ihmisille, mahdollisimman helppolukuisesti ja hauskasti, mutta siten että taustalla on todella tehty tutkimus. Tärkeimmät selvitettävät asiat ovat: miten yhteisö on kehittynyt, mikä kehityksessä on ollut erityistä, mikä yleistä ja mitkä muutokset ovat tulleet ulkoa, mitkä ovat olleet sisäsyntyisiä.¹

Oma koulutustaustani painottuu kauppatieteiden ja liikuntasuunnittelu- ja hallinnon opintoihin, joten näkemykseni on enemmän yhteiskuntatieteellinen kuin historiallinen. Toimeksiantajan vaatimuksiin liittyviä ongelmia ei syntynyt, koska valitsin itse aihepiirin ja ulkopuoliset tukijat tulivat mukaan vasta aiheen päättämisen jälkeen. Oma lähtökohtani oli kiinnostus selvittää, mitä Peräseinäjoella on tapahtunut ennen omaa aikaani. Ja koska urheilu on ollut merkittävässä osassa nuoruuttani Peräseinäjoella, halusin tutkia nimenomaan liikuntaan liittyviä asioita. Tutkimus on paikallinen kuvaus Peräseinäjoen liikuntaelämästä ja sen toimijoista eli lähinnä urheiluseuran ja kunnan vuorovaikutuksesta. Toisaalta tutkimusongelmaa ei voi käsitellä pohtimatta myös laajempia yhteiskunnallisia muutoksia, jotka ovat vaikuttaneet maaseudun pienten paikkakuntien elämään ja myös liikuntakulttuuriin. Tutkimus tarjoaa kiinnostavaa tietoa paikallisista tapahtumista ja maaseudun muuttumisen vaikutuksista kiinnostuneille lukijoille.

Tematisoinnin kautta tutkijan on mahdollista seurata erilaisten ilmiöiden esiintymistä tutkimusaineistossa.² Tämän tutkimuksen tematisointi on aloitettu seuraavan sivun kuviossa (kuvio 1), mutta liikuntakulttuurin muutokset tulevat esiin kertomuksen edetessä ja niitä käsitellään tarkemmin tutkimuksen johtopäätöksissä.

Kuvio 1: Tutkimustehtävän hahmottaminen

Tutkimus on laadullinen, jolloin tutkimussuunnitelma sai elää tutkimuksen aikana saatavilla olevien aineistojen ja niiden sisällön mukaisesti. Hajanaisesta aineistosta pyrin löytämään tärkeimmät teemat ja keräämään niistä mielekkäät kokonaisuudet. Laadullisen aineiston tulkinta seuraa hermeneuttista kehää, jossa vallitsee tiivis yhteys teorian, empiiristen havaintojen ja niiden tulkinnan välillä. Tutkijan tehtävänä on muodostaa käsiteltävästä aineistosta tulkintoja teoriataustaa vasten.³ Pelkät empiiriset havainnot tutkimusaineistosta eivät muodosta tutkimuksen tuloksia, vaan ne ovat vain apuväline laajempien kokonaisuuksien tulkitsemiseen.⁴ Tutkimus ei siis voi olla pelkkä historiallinen kuvaus vaan tutkijan on pystyttävä liittämään tapahtumat osaksi laajempaa ilmiötä.

2.1. Tutkimusongelma

Historiallisessa tutkimusprosessissa aineiston kokoaminen, analysointi ja johtopäätökset yhdistyvät yhtäjaksoisessa prosessissa, jossa tutkijan hypoteesin paikkansapitävyyttä testataan aineiston valossa ja saatujen vastausten perusteella tehdään uusia olettamuksia, joita taas testataan. Ennen aineiston käsittelyä tutkimusprosessista voidaan erotella tutkimustehtävän hahmottaminen, tutkimussuunnitelman laatiminen ja hypoteesien yhdistäminen.⁵

Tutkimustehtävän hahmottaminen perustuu tutkijan omiin kokemuksiin, ideoihin ja yleisiin käsityksiin. Tässä tapauksessa tutkijalla oli olemassa tiettyjä käsityksiä myös tutkimuksen varsinaisesta kohteesta ja tutkimusongelman hahmottamiseksi laadittiin tutkimuksen aluksi edellisen sivun kaavio (kuvio 1).

Seuran rooli Peräseinäjoen liikunnassa korostuu, koska paikallinen yleisseura Peräseinäjoen Toive on vastannut suurimmasta osasta paikkakunnan urheilutoiminnasta sodanjälkeisenä aikana. Seuran saavutukset ovat luoneet maineen myös paikkakunnan ulkopuolella ja menestys on houkuttanut seuran toimintaan uusia harrastajia omalta paikkakunnalta ja varsinkin joukkuelajeissa myös muualta. Taloudella taas viitataan taloudelliseen tilanteeseen eli lähinnä tulonhankkimiskeinoihin ja seuran omaisuuteen.

Alkuperäisen hypoteesin mukaan tärkein seuran ulkopuolinen tekijä toiminnan aktiivisuuteen ja menestykseen olivat toimijat eli aktiiviset henkilöt. Lähinnä olettamuksena on, että yksittäiset vetäjät vastaavat omalla henkilökohtaisella työllään olosuhteiden luomisesta ja niiden saattamisesta sellaiseen kuntoon, että tiettyjen lajien harrastaminen on ylipäättään mahdollista. Yksittäisten vetäjien lisäksi eri jaostojen aktiivisuudella arvioitiin olevan suuri merkitys, erityisesti siihen kysymykseen, mikä laji seurassa on valta-asemassa. Puheenjohtaja seuran keulakuvana ei välttämättä voi suoranaisesti vaikuttaa jaostojen tai koko seuran aktiivisuuteen. Sen sijaan urheilijat toimivat kahdessa eri tehtävässä. Seuran toimintaan hakeudutaan usein kavereiden esimerkin pohjalta ja toisaalta myös menestyneiden urheilijoiden esimerkki lisää kiinnostusta lajia kohtaan. Saatavilla olevan aineiston perusteella henkilötasolle menevä analyysi on kuitenkin lähes mahdotonta ja tämän tutkimuksen puitteissa ei ole mahdollista kerätä riittävän laajaa lähihistoriallista haastatteluaineistoa henkilötason merkitysten pohtimiseen.

Muiden yhdistysten ja säätiöiden katsottiin vaikuttavan liikuntaharrastukseen positiivisesti yhteistyön ja mahdollisen taloudellisen tuen kautta. Toisaalta eri harrastusten välillä voi olla myös kilpailutilanne, jossa varsinkin joukkuelajit tarvitsevat pienellä paikkakunnalla lähes koko ikäluokan harrastajikseen ja muut harrastukset saatetaan kokea uhkatekijäksi joukkueen menestymisen tai jopa olemassaolon kannalta. Myös yksilölajien puolella saattaa esiintyä kateutta muita lajeja kohtaan. Tähän teemaan on vaikea saada kattavaa kuvaa saatavilla olevan kirjallisen aineiston pohjalta, mutta sitä käsitellään yksittäisten tapausten kohdalla erityisesti John G. Annalan säätiön ja Peräseinäjoen Nuorisoseuran osalta.

Harrastusten väliseen kilpailuun vaikuttaa myös lajin saama näkyvyys paikallisessa ja valtakunnallisessa mediassa. Menestyneet urheilulajit tuovat uusia junioreita kentän laidalle ja myös toiminnan rahoituksen hankkiminen on helpompaa, jos laji saa näkyvyyttä erityisesti paikallisen lehdistön kautta. Lajin näkyvyys medioissa vaikuttaa kunnan päätöksiin lajien välisestä rahanjaosta ja oman näkyvyyden tavoittelu saattaa osaltaan olla mukana myös kuntien tuessa paikalliselle urheilulle. Läpi tutkimusjakson paikallislehtien rooli on ollut merkittävä, sillä vuonna 1954 Alavudella perustettu Viiskunta julkaisi myös Peräseinäjoen urheilu-uutisia ja tiedotteita ja lyhyen aikaa Peräseinäjoella ilmestyi myös oma paikallislehti. 1960-luvulla Jalasjärven-Peräseinäjoen Kunnallissanomat nousi merkittävimmäksi tiedotusmediaksi ja sitä kautta tärkeäksi vaikuttajaksi Peräseinäjoen urheiluelämässä.

Julkinen sektori ja näkyvimmin kunnat takaavat taloudellisesti liikuntapalvelujen tuottamisen. Yhä suurempi osa vapaa-ajan liikunnan kuluista on vuosien saatossa kasautunut kuntien harteille. Kunnat antavat suoraa tukea järjestöille, jotka tuottavat palveluja. Merkittävämpää on kuitenkin urheilupaikkarakentamisen kautta syntynyt välillinen tuki liikuntatilojen rakentamisen ja ylläpidon kautta. Lisäksi kunnat ovat aktivoituneet sponsoroinnin käyttöön kunnan imagomarkkinoinnissa. Menestyneet urheiluseurat näkyvät valtakunnan medioissa ja tuovat yleensä positiivista mainetta koko paikkakunnalle. Kuntien merkittävä rooli ja toisaalta käsitellyssä aineistossa selvästi esille tullut kiinteä yhteistyösuhde Peräseinäjoen kunnan ja Peräseinäjoen Toiveen välillä rajasi tutkimuksen pääkysymyksen urheiluseuran ja kunnan välisen suhteen tarkasteluun eri vuosikymmenillä.

Yleensä urheilusponsoroinnilla tarkoitetaan yritysten harjoittamaa toimintaa, joka voi vaihdella vastikkeettomasta hyväntekeväisyystoiminnasta tarkasti suunniteltuihin markkinointitoimenpiteisiin. Varsinkin alueellisesti merkittävät yritykset tukevat oman alueen yrityksiä ilman tarkempia suunnitelmia. Sen sijaan valtakunnalliset suuryritykset tukevat keskitetysti harvoja isoja kohteita. Tähän on kaksi merkittävää syytä. Käytännön syistä tukea ei ole mahdollista jakaa pieniin virtoihin suuren työmäärän takia. Avustuspyyntöjä tulvii yrityksiin koko ajan enemmän ja siksi keskitetty avustuspolitiikka vähentää hakemusten käsittelyä. Tukikohteiden valinnalla helpotetaan halutun imagon luomista ja sponsorointisuhteiden hyödyntäminen onnistuu paremmin valikoidun joukon kanssa. Tästä aiheesta on jo olemassa jonkin verran kotimaisia tutkimuksia ja sen vuoksi yritykset tulevat tutkimuksessa esille vain yksittäisten tapausten kautta vaikka Osuuspankin, PPTH:n ja lukuisien muiden yritysten rooli Toiveen tukijana on ollut korvaamaton.

Paikallisten toimijoiden lisäksi laajempaan kokonaisuuteen vaikuttavat myös yhteiskunnalliset muutokset. Taloudellinen tilanne vaikuttaa sekä yritysten että kuntien mahdollisuuksiin osallistua urheilun tukemiseen. Elinkeinorakenteen muutokset taas vaikuttavat muuttoliikkeeseen ja tätä kautta alueelliseen väestörakenteeseen. Liikuntakulttuurin muutokset, kuten urheilun kaupallistuminen ja lajivalikoiman kasvaminen vaikuttavat pienen paikkakunnan elämään. Sen vuoksi kunnan vaikutuksen lisäksi laajempi yhteiskunnallinen muutos on pyritty ottamaan huomioon tutkimuksessa esille nousseiden ilmiöiden selittäjänä.

Näiden ilmiöiden lisäksi joudutaan miettimään tapahtumia, jotka eivät sovi suoraan mihinkään edellä mainituista suunnitelmallisista vaikuttajista. Esimerkiksi yritystoiminnan alkaminen tai loppuminen vaikuttaa pienellä viiveellä lasten määrään paikkakunnalla, joka taas vaikuttaa liikunnan harrastajamääriin edellyttäen, että paikkakunnalla sattuu olemaan aktiivisia vetäjiä toiminnan käynnistämiseen. Toisaalta yhdistystoiminnan rahoittamiseen kuuluu tärkeänä osana muuttuvan ympäristön seuraaminen ja mahdollisuuksien havaitseminen. Toiminnan rahoitukseen on pyrittävä käyttämään kaikkia saatavilla olevia lähteitä ja ne muuttuvat merkittävästi ajan myötä.

Tutkimusongelmana on kuvata Peräseinäjoen liikuntapalvelujen tuotannon historiallinen muutos vuosina 1945 – 2004. Tavoitteena on ollut selvittää, mitkä tahot ovat eri aikoina vastanneet Peräseinäjoen liikuntapalvelujen tuotannosta joko yksin tai yhdessä. Koska kysymyksessä on pieni maaseutukunta, liikuntapalvelutuotanto on

keskittynyt voimakkaasti yhden yleisseuran eli Peräseinäjoen Toiveen ja Peräseinäjoen kunnan väliseen yhteistyöhön. Varsinkin tutkimusjakson alkuvaiheessa eri kylillä on kuitenkin myös muita toimijoita. Tutkimusaineiston pohjalta pyritään pohtimaan eri tapahtumien ja toimijoiden keskinäisiä vaikutuksia. Miten liikuntakulttuurin ulkopuoliset asiat vaikuttivat liikuntaelämään ja kuinka puolestaan liikunnanharrastajat pystyivät vaikuttamaan ulkopuoliseen yhteiskuntaan ja päätöksentekoon ja muokkaamaan sitä liikunnan tavoitteiden kannalta parempaan suuntaan?

2.2. Tutkimuksen toteuttaminen käytännössä

Tutkimuksen kirjallinen muoto rakentuu siten, että tutkimuksen tieteellinen käsittely keskittyy tutkimuksen alun teoriaosuuteen ja lopun johtopäätöksiin. Neljästä ajanjaksosta koostuva tarina Peräseinäjoen liikuntaelämästä käsitellään itsenäisesti.

Historian tutkimuksen objektiivisuutta voidaan pohtia Kalelan (1976) mukaisesti. Kaikki tutkimustieto on riippuvaista tutkijan omista subjektiivista näkemyksistä ja tutkijan vastuulla on perustella esille tuomansa asiat yleisesti hyväksytyyn historian avulla. Tutkijan vastuulla on myös asettaa tiedot niille kuuluvaan painoarvoon suhteessa laajempaan kokonaisuuteen. Pelkkä tietojen esittäminen ei kuitenkaan riitä, vaan tutkimukseen kuuluu tärkeänä osana tulkinta siitä, mitä kyseiset tapahtumat osoittavat tai mitä merkitystä niillä on muihin tapahtumiin nähden. Yksittäisen tiedon arvo voi tulla esiin vain laajemman kokonaisuuden osana. Tieto on kuitenkin aina yhteydessä useampaan historialliseen ilmiöön ja siksi on mietittävä, mihin laajempaan saman ajan ilmiöön tutkittavaa ilmiötä peilataan. Koska mahdollisia ilmiöitä on olemassa lukematon määrä, tutkijan on tehtävä valinta niistä rajauksista, joita asian käsitteleminen vaatii.⁶

Tässä tutkimuksessa liikuntakulttuurin ja kuntien liikuntatoimen yleistä muutosta Suomessa edustaa Kalervo Ilmasen väitöskirjatutkimus Kunnat liikkeellä – Kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919 – 1994. Sen kuvausta eri ajanjaksojen ilmiöistä käsitellään vertailukohtana Peräseinäjoen tapahtumille. Yleisiä yhteiskunnallisia muutoksia koskevat ilmiöt esitellään pääsääntöisesti tutkimuksen alussa ennen Peräseinäjoen tapahtumia ja viittaukset laajempiin ilmiöihin tehdään lyhyesti yksittäisen tapahtuman kohdalla.

Tutkimusaineiston suuren määrän takia ei ole tarkoituksenmukaista kertoa historiikkimaisesti kaikkia lähes 60 vuoden aikana tapahtuneita dokumentoituja asioita, vaan olen pyrkinyt löytämään aineistosta sellaisia ilmiöitä, jotka kuvaavat merkittäviä muutoksia tai kehitystä liikuntatoiminnassa. Yksittäisiä lajeja tai tuloksia ei tuoda esiin, elleivät ne ole ainutlaatuisia tai kokonaisuuden kannalta merkittäviä uusia tapahtumia. Esimerkiksi pesäpalloa on pelattu lähes koko tutkimusajanjakson ajan, mutta esille tuodaan vain toiminnan kehittyminen, päättyminen ja uudelleen alkaminen sekä suurimmat menestykset.

Henkilötasolla mainitaan urheilullisista syistä omien lajiensa parhaita ja erityisesti kansainvälisesti tai valtakunnallisesti menestyneitä urheilijoita. Myös muita järjestöjen tai kunnan palveluksessa liikuntaan vaikuttaneita käsitellään tarpeen mukaan.

Empiirisyyden vaatimus tarkoittaa sitä, että tutkimusongelmiin on olemassa empiiriseen aineistoon pohjautuva vastaus. Tähän vaatimukseen liittyy ongelma tiedon määrästä ja oleellisuudesta. Tärkeää tietoa voi olla tarjolla rajoitetusti ja toisaalta voi olla suuret määrät hyödytöntä tietoa. Toinen perusvaatimus on hedelmällisyys eli tutkimuksen tulosten merkityksellisyys. Aiheuttavatko ne muutoksia, vahvistavat tai mitätöivät aikaisempaa tietoa tai herättävätkö ne uusia kysymyksiä. Historian tutkijan lähtökohtana on nykyhetken ihmisen asema yhteiskunnassa ja tutkimuksen tarkoituksena on selvittää siihen johtanut kehitys. Nykyisyyden ymmärtäminen on mahdollista vain selvittämällä, mitkä tapahtumat ovat vaikuttaneet historian kulkuun. Tähän kuuluu myös nykyisen ja menneen yhteiskunnan erojen ja yhtäläisyyksien huomioiminen.⁷

Tutkimuksen alussa luodaan paikallisille tapahtumille vertailukohtaksi kuvaus ajanjakson yleisestä kehityksestä Suomessa. 60 vuotta on pitkä aika ja pitää sisällään suuria yhteiskunnallisia muutoksia, jotka on tärkeä esitellä, jotta voidaan analysoida paikallisia tapahtumia osana laajempaa kokonaisuutta. Sodanjälkeinen yhteiskunnallinen muutos maataloudesta palveluyhteiskuntaan, maatalouden muutokset ja valtakunnalliset liikuntaelämän muutokset esitellään lyhyesti ennen paikallisen aineiston käsittelyä. Paikallisella tasolla ajanjakson tärkeimmät yhteiskunnalliset ja taloudelliset muutokset käsitellään aina kappalekohtaisesti ennen liikuntaosuutta.

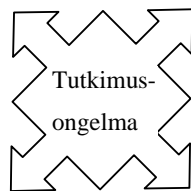
Tutkimuksen tärkein tehtävä on luoda kuva tähän asti tutkimattomasta Peräseinäjoen liikuntaelämästä ja poimia siitä esiin paikallisesti merkittäviä ilmiöitä ja normaalista kehityksestä poikkeavia yksittäisiä tapahtumia. Tätä kautta aineistoa on mahdollista

verrata yleiseen tietoon muiden vastaavien tai erikokoisten paikkakuntien kehityksestä. Aikalaiskäsitysten käsitteellistäminen tarkoittaa lyhyesti aikalaisten kokemusten ja arkiajattelun käsittelemistä laajemmassa ja monitasoisemmassa muodossa ja tämän ajattelun kuvaamista uudelleen kielellisessä muodossa.⁸

Tässä tutkimuksessa yhdistyy mielenkiintoisesti aikalaiskäsityksen käsitteellistäminen. Tutkimusajanjaksolla on lyhyt jakso (1990–1995), jolla voin kokea olevani subjektiivinen aikalainen ja pienessä roolissa toimijana osana tutkimuksen kohdetta. Sen sijaan suureksi osaksi (1945–1990, 1996–2004) käsitykseni paikallisista tapahtumista perustuu rajalliseen määrään kirjallista tietoa, jonka pohjalta olen koonnut aineiston tutkimusta varten. Koska ihmiset muistavat yhä tutkimusjakson tapahtumia aina 1950-luvulta saakka, tutkimuksessa hyödynnettiin myös tapahtumissa mukana olleiden ihmisten muistoja ennen työn lopullista viimeistelyä. Tätä ei kuitenkaan toteutettu perinteisen haastattelun menetelmin. Kun historian kuvaus kirjallisen aineiston perusteella oli valmis, se annettiin aikalaisryhmälle luettavaksi. Aikalaiset kirjoittivat kommenttejaan ylös. Korjauksia, lisätietoja ja mielipiteitä käytettiin lopullisen tutkimuksen viimeistelyyn. Tässä vaiheessa on kuitenkin huomioitava tapahtumista kulunut aika ja vastaajien subjektiivinen näkemys asioihin.

Tutkimuksessa on siis käytetty aineistotriangulaatiota eli useiden menetelmien käyttämistä lähestyttäessä tutkimusongelmaa.

Kirjalliset aineistot Yhteiskunnallinen kehitys

Aikalaispalaute Tutkijan henkilökohtaiset kokemukset

Kuvio 2: Tutkimusaineistojen triangulaatio

2.3. Tutkimuksen periodisointi

Tutkimuksen periodisoinnilla tarkoitetaan tapahtumahistoriallista lähestymistapaa, jossa pyritään hahmottamaan eri aikakausiin liittyvät erityispiirteet ja erottamaan aikajanelta merkittävimmät ajanjaksot.⁹ Aikaisemmassa liikuntakulttuurin tutkimuksessa Juppi (1995) jakoi valtion hallinnon liikuntapolitiikan tämän tutkimuksen ajanjaksolla neljään jaksoon:

1944–1967 Liikuntapolitiikka kehittyvässä Suomessa

1967–1973 Suunnitelmallisen liikuntapolitiikan aikakauteen

1973–1980 Kohti liikuntalakia

*1980–1994 Liikkumaan lain ja liikuntapolitiittisen ohjelmoinnin voimalla*¹⁰

Heikki Klemola (1995) puolestaan on jakanut läänien liikuntahallintoa koskevan tutkimuksen seuraaviin ajanjaksoihin:

1946–1959 Läänien liikuntahallinnon perustan lasku

1960–1974 Kehityksen kausi

*1975–1994 Asema vakiintuu säädösten avulla*¹¹

Kalervo Ilmanen (1996) on puolestaan väitöskirjassaan jakanut saman ajanjakson kuntien liikuntatoimen näkökulmasta seuraaviin periodeihin.

1940–1969 Urheilulautakunnat maaseudulle – hallinnon laajeneminen

1970–1989 Liikuntapalvelujen kasvun ja loiston vuosikymmenet

*1990–1994 Liikuntahallinnon uudet haasteet - Suomi murroksessa*¹²

Tässä tutkimuksessa ajanjaksoja on neljä ja niiden perusteluna on, joko laajat yhteiskunnalliset muutokset tai paikalliseen elinkeinoelämään liittyvät asiat. Tutkimuksen alkamisajankohdan määrittää olosuhteiden normalisoituminen sodan jälkeen ja sitä kautta organisoidun liikuntatoiminnan alkaminen uudelleen. Toinen perustelu on aikalaiskertomukset, joita on saatavilla useilta toiminnassa mukana olleilta liikunta-aktiiveilta.

Ensimmäinen jakso kestää vuodesta 1945 vuoteen 1960 ja siihen heijastuu sodanjälkeisen ajan taloudelliset ja yhteiskunnalliset ongelmat, kuten asuttamistoimet ja alkava vertailu maaseudun ja kaupunkien välillä. Peräseinäjoen väkiluku oli

suurimmillaan 1950-luvulla ja lapsia riitti urheilutoimintaan mukaan. Ajanjakson loppupuolella on kuitenkin havaittavissa rakennemuutoksen alkaminen, joka vaikuttaa merkittävästi paikkakunnan liikuntakulttuuriin.

Seuraava jakso kestää vuodesta 1961 vuoteen 1975 ja se kertoo Peräseinäjoen kannalta erittäin hankalasta rakennemuutoksesta. Maa- ja metsätalouselinkeinoa aletaan ajaa alas pientiloilla ja maataloutta muokataan kohti suurempia yksiköitä. Tämä johtaa suurten ikäluokkien siirtymiseen teollisuuden ja palvelualojen työtehtäviin kaupunkeihin. Dramaattinen ikäluokkien pienentyminen näkyy koulujen oppilasmäärissä ja samalla varsinkin vanhempien ikäluokkien urheilijoiden vähentymisenä.

Kolmas jakso kestää vuodesta 1976 vuoteen 1990. Peräseinäjoen kannalta tänä aikana alkaa teollisuuden nousu PPTH:n, VAPO:n ja muiden yritysten myötä ja jakso päättyy laman alkuun vuonna 1990. Lasten määrä kunnassa lisääntyy tällä ajanjaksolla ja urheilutoiminta aktivoituu.

Viimeinen jakso vuodesta 1991 vuoteen 2004 alkaa yritysten ja kunnan kannalta synkissä tunnelmissa. Devalvaatio ja valtion säästövaatimukset ajavat kunnat ahtaalle. Säästökohteita haetaan kaikkialta ja vaikka liikunnanohjaajan toimi lopetetaan, kunta panostaa 1990-luvun loppupuolella merkittävästi liikuntatoimeen liikuntapaikkarakentamisen kautta. Samalla Toive saa nauttia menestyksestä useissa eri lajeissa, kun 1970- ja 80-luvuilla syntyneet lahjakkaat urheilijat menestyvät painissa, pesäpallossa ja yleisurheilussa.

2.4. Aineisto

Tutkimusaineisto koostuu Peräseinäjoen kunnanhallituksen, valtuuston, urheilulautakunnan, urheilu- ja raittiuslautakunnan, liikuntalautakunnan ja nuorisolautakunnan kokouspöytäkirjoista 1945 – 2004, Peräseinäjoen Nuorisoseuran leikekirjoista 1947 – 1964, Liikunta- ja nuorisolautakuntien leikekirjoista 1987 – 2004, sekä Martti Saarisen yksityisistä leikekirjoista 1976 – 2004 sekä Peräseinäjoen Toiveen arkistoista ja pöytäkirjoista. Lisäksi tärkeitä lähteitä ovat olleet Peräseinäjoen Joulut 1961 – 2004 ja Toimi Kangasniemen Peräseinäjoen Kirja sekä vielä julkaisematon Ossi Viidan toimittama Peräseinäjoen Historia. Kirjallista aineistoa on täydennetty

kohdennetuilla aikalaispalautteella paikallisilta henkilöiltä, jotka ovat olleet mukana Peräseinäjoen Toiveen toiminnassa, lautakunnissa tai liikunnan yhteistyökumppaneina.

Laadullisessa sisällönanalyysissä tekstin tulkinnassa on myös otettava huomioon aineiston syntytilanne ja tekstin tarkoitus.¹³ Systemaattisessa analyysissä selvitetään tutkittavan asian sisältö, merkitys ja asema laajemman kokonaisuuden osana. Huomiota kiinnitetään sekä siihen, mitä tekstissä pyritään tuomaan esille, että siihen, miten asioita perustellaan ja missä yhteydessä jokin asia ilmaistaan. Tällä pyritään selvittämään tutkittavaan ilmiöön vaikuttavat tekijät ja niiden keskinäinen vuorovaikutus, jonka jälkeen pyritään löytämään yleiset periaatteet, joiden avulla tutkittavaa asiaa selitetään liittämällä se johonkin laajempaan kokonaisuuteen. Historiallisessa tutkimuksessa lähteiden sisältämät tiedot pyritään yhdistämään siihen yhteiskunnalliseen kokonaisuuteen, josta ne ovat peräisin.¹⁴

Varsinkin alkuvaiheen aineiston kerääminen liittyy Kirkonkylän nuorisoseuran toimintaan ja näkökulmiin ja niinpä esimerkiksi vasemmistolaisesta toiminnasta ei ole tietoa. Toisaalta Peräseinäjoen kohdalla sen merkitys liikunnalle lienee vähäinen. Toinen lehtileikkeisiin liittyvä ongelma on leikkeiden satunnaisuus. Tämä ongelma ei kuitenkaan koske Martti Saarisen kokoelmia, joihin on koottu todella kattavasti kaikki Peräseinäjoen urheilua koskeva aineisto. Pöytäkirjoista näkyy hyvin lyhyesti tehdyt päätökset ja vähäisen sisällön takia niiden analysointi on vaikeaa varsinkin ennen 1970-lukua. Lisäksi monet lautakuntien listalla olevista asioista ovat vain lausuntoja ja ehdotuksia, joiden toteutumista on vaikea jäljittää. Tarkoituksena ei edes ole tutkia yksittäisiä tapahtumia ja laajempaan asiayhteyteen olemassa oleva aineisto antaa riittävän kuvan.

Osaltaan paikallisen aineiston analysointi helpottaa tutkijan aikaisemmat tiedot paikkakunnan tapahtumista. Tämä tutkijan esiymmärrys tutkimuskohteesta auttaa varsinkin tietojen luokittelussa sekä ymmärtämään ihmisten sosiaalisia suhteita.

2.5. Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet

Tutkimuksen tärkeimmät käsitteet ovat alueellisesti Peräseinäjoen kunta ja Peräseinäjoen Toive. Lisäksi on määriteltävä vapaaehtoistoiminta, liikuntakulttuuri ja kunnallinen liikuntatoimi sekä yhteiskunnalliset muutokset, kuten maaseudun

muutokset, työttömyys ja asuttamistoimet. Sen sijaan käsiteltävät urheilulajit ja niiden yksityiskohtaiset kansalliset ja kansainväliset tapahtumat jäävät tämän tutkimuksen ulkopuolelle.

Peräseinäjoen kunnan olosuhteiden tai päätöksenteon vertaaminen muihin kuntiin on tämän tutkimuksen puitteissa mahdotonta. Sen sijaan liikuntatoimen ja urheiluseuran osalta pyritään havainnoimaan, miten yhteisö on kehittynyt, mikä kehityksessä on ollut erityistä ja mikä yleistä sekä mitkä muutokset ovat tulleet ulkoa ja mitkä ovat olleet sisäsyntyisiä. Tapahtumia peilataan yleiseen kuntien liikuntatoimen muutokseen Suomessa vastaavana ajanjaksona.

3. YHTEISKUNNALLINEN RAKENNUMUUTOS

Suomalainen yhteiskunta on kokenut valtavan muutoksen viimeisen sadan vuoden aikana. Omavaraistaloudesta siirryttiin nopealla tahdilla hyvinvoinnin ja kilpailukyvyyn edelläkävijämaaksi huolimatta maailmansotien vaikutuksista, rakennemuutoksesta ja suuresta lamasta, josta Suomi toipui muutamassa vuodessa lähes konkurssista talousihmeeksi.

3.1. Suomen elinkeinorakenteen kehitys

1800-luvun lopulta lähtien teollistuminen alkoi parantaa keskivertokansalaisen ansiotasoa ja elinoloja. Koulutus, terveydenhoito ja asumisen laatu paranivat. Liikunnan kannalta tärkein muutos oli työajan lyheneminen ja vapaa-ajan lisääntyminen. Teollistuminen aiheutti myös voimakkaan väestönkasvun kaikissa länsimaissa. 1900-luvun aikana maailman väkiluku nelinkertaistui ja teollistumisesta johtunut modernisoituminen toi mukanaan monia ilmiöitä.¹⁵

Yhteiskunnan rakennemuutos hahmotetaan yleensä elinkeinorakenteen muutokseksi tuottavampaan suuntaan. Käytännössä tämä tarkoittaa siirtymistä maataloudesta teollisuuteen ja sen jälkeen teollisuudesta palveluihin. Todellisuudessa suurin osa tehokkuuden parantumisesta selittyy kuitenkin tuottavuuden kehittymisellä alojen sisäisten prosessien parantuessa ja vain neljännes tuotannon siirtymisellä tehokkaammille aloille. Suomessa kehitys tapahtui laajan julkisen sektorin ansiosta oikeastaan suoraan maataloudesta palveluvaltaiseksi yhteiskunnaksi. Maa- ja metsätalouden työvoiman osuus Suomen kokonaistyövoimasta oli heti sodan jälkeen kaksi viidesosaa ja 1970-luvulle tultaessa se työllisti enää vain viidenneksen työväestöstä.¹⁶ Erityisen merkittäväksi muutoksen teki se, että maa- ja metsätalouden ammatissa toimivan väestön ikärakenne muuttui nopeasti. Nuoret ikäluokat siirtyivät muille aloille ja alan keski-ikä nousi nopeasti (Taulukko 1).¹⁷

Taulukko1: Maa- ja metsätalouden ammatissa toimivan väestön ikärakenne vuosina 1950 – 1975.¹⁸

Ikä	1950	1960	1970	1975
	%	%	%	%
- 24	23	17	15	11
25 – 34	20	17	14	16
35 – 44	21	20	22	20
45 – 54	18	23	24	27
55 -	18	23	25	26
	100	100	100	100

Sodan jälkeen toteutettujen asuttamistoimenpiteiden seurauksena Suomessa oli vuonna 1959 331000 tilaa. Tästä eteenpäin määrä on laskenut ja samalla tilakoko on kasvanut. Samalla kaupungistuminen on johtanut siihen, että tällä hetkellä kaksi kolmesta suomalaisesta asuu kaupungeissa, kun vielä 1900-luvun alussa vastaava luku oli vain joka kahdeksas. Väestön keskittyminen on vielä huomattavasti suurempaa, jos tarkastellaan väestön muuttamista haja-asutusalueilta taajamiin. Vuonna 1960 haja-asutusalueilla asui kaksi miljoonaa suomalaista, kun vastaava luku vuonna 1990 oli vain miljoona asukasta. Väkiluvun kasvu oli voimakkainta viime vuosisadan alkupuolella, jolloin se nousi vuosina 1900 - 1950 2,5 miljoonasta neljäänmiljoonaan. Tämä selittyy lähinnä lapsikuolleisuuden vähentymisellä.¹⁹

Suomen sodanjälkeistä yhteiskuntaa leimasi kollektiivisuuden lisääntyminen ja vastuun siirtyminen yksilöltä yhteiskunnalle. Julkisen sektorin palvelutuotantoa lisättiin aina 1970-luvun puoliväliin asti, jolloin kansainvälinen talouskasvun ja rakennemuutoksen hidastuminen nostivat taas esiin individualismin ja koko hyvinvointivaltiokehitys hidastui. Teollistumisen jatkuvaa kasvua seurasi postmoderni, jälkiteollinen aikakausi, jota leimasi epävarmuus ja hyvinvointivaltion kriisi. Yksilöllisyyden vahvistuminen ja taloudelliset realiteetit toivat uuden haasteen hyvinvointipalveluja tuottaville kunnille.²⁰

Suomalainen talous- ja työllisyyspolitiikka on sotien jälkeen rakentunut sosiaalisiin perustein. Hyvinvointivaltio on pyrkinyt huolehtimaan kaikista ja tavoitteena on ollut mahdollisimman suuri työllisyys. Työura nähdään tärkeäksi osaksi ihmisen elämää, paitsi taloudellisen toimeentulon kannalta, myös sosiaalisena siteenä yhteiskuntaan. Työllisyyspolitiikan tärkeimpinä kohderyhminä ovat kautta vuosikymmenten olleet nuoret ja pitkäaikaistyöttömät. Työllisyyden parantamiseen käytettyjä keinoja ovat olleet esimerkiksi koulutuksen lisääminen, kotiäitiyden tukeminen, eläkeiän

muuttaminen, vuorotteluvapaa ja työajan lisääminen/vähentäminen. Työn lisäämisessä keinoina on ollut valtion varoin luodut työpaikat sekä keinot, joilla pyritään lisäämään työpaikkoja yksityisiin yrityksiin eli lähinnä vientikaupan edellytysten tukeminen, lippulaivoina paperi- ja metalliteollisuus. Julkisen varoin on samalla voitu parantaa infrastruktuuria esimerkiksi tie- ja rautatiehankkeilla.²¹

Pertti Alasuutari nostaa Suomen sodanjälkeisestä aikakaudesta esiin kolme talouspoliittista ajanjaksoa. Moraalitalouden vaihe korosti eettisiä periaatteita. Kansakunnan oli pidettävä yhtä, jotta sodan vaikeuksista voitiin yhteisvastuullisesti nousta. Suunnittelutalouden vaihe alkoi 1960-luvun loppupuolella ja siinä korostui tieteellisen suunnittelun ja organisoinnin merkitys yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Olemassa olevia järjestelmiä pyrittiin kehittämään paremmin vaatimuksia vastaaviksi ja valtaa oltiin valmiita siirtämään enemmän paikallistasolle. Palvelujen parantaminen ja tehostaminen voitiin saavuttaa tutkimustietoa hyödyntämällä. Kilpailutalouden vaihe alkaa 1980-luvun alkupuolella ja siinä korostuu yksilön ja markkinoiden rooli myös julkisen sektorin palveluissa. Palvelujen käyttäjä muuttuu asiakkaaksi ja kuluttajaksi, jolla on oikeus valita ja kilpailuttaa eri palvelun tarjoajia.²²

3.2. Maaseudun muutokset

Aktiiviset asutustoimet Suomen syrjäseuduille aloitettiin jo Ruotsi-Suomen aikana. Silloin tärkeimpänä motiivina olivat maanpuolustus ja veronkeruu. Varsinainen tilattoman väestön asuttaminen valtion tuella alkoi 1800-luvun lopulla ja Suomen itsenäistyttyä määrättiin vapautuslaki, joka synnytti 80 000 uutta tilaa, joiden yhteenlaskettu pinta-ala oli 800 000 hehtaaria. Alusta alkaen tilakoko oli pieni ja sitä pyrittiin myöhemmin suurentamaan valtion toimin. Itsenäistyneillä tiloilla viljelijöiden ammattitaito nousi nopeasti ja samalla tuotanto tehostui ja järjestäytyi yhteistoiminnan eri muotoihin.²³

1900-luvun alkupuolella Suomen maatalous muuttui viljanviljelystä karjatalousvaltaiseksi. Viljan halpa maailmanmarkkinahinta johti siihen, että sen viljely Suomessa tuli kannattamattomaksi. Tuontiviljan merkitys oli erityisen suuri alueilla, joilta oli vesi- tai rautatieyhteys rannikolle. Tuotantosuunnan muutos käynnisti myös maatalouden muutoksen omavaraistaloudesta kaupalliseen muotoon. Tilanne kärjistyi

vuosina 1917 – 18, kun Venäjän vallankumous sulki tuonnin idästä ja kansalaissota vaikeutti kaupunkien ja maan pohjois- ja itäosien elintarviketoimituksia. Kriisin seurauksena Suomessa ryhdyttiin harjoittamaan valtiojohtoista maatalouspolitiikkaa tavoitteena tuotannon omavaraisuuden säilyttäminen poikkeusoloja silmällä pitäen. Valtion toimenpiteinä käytössä olivat erilaiset palkkiot, tullit ja pakotteet.²⁴

Itsenäistymisen jälkeen maaseutuväestön asemaa pyrittiin parantamaan vuoden 1922 Lex Kallion ja vuoden 1936 asutuslain avulla, joiden päätarkoituksena oli tukea maanhankintaa asutuskäyttöön. Myöhemmin tuettua lainaa myönnettiin myös rakentamiseen, sähköistämiseen ja maatalousinvestointeihin. Lisäksi pakkohuutokauppalaki auttoi varsinkin 1930- ja 1960-luvuilla taloudellisiin vaikeuksiin joutuneita. Lain mukaan valtio osti tilat huutokaupoista ja palautti sosiaalisin perustein aikaisemmille omistajille kaiken kaikkiaan 4500 tilaa. Valtion toimien ansiosta itsenäisten tilojen määrä nousi vuodesta 1901 vuoteen 1941 110 000 tilasta lähes 350 000:een.²⁵

Talvisodan aluemenetykset heikensivät omavaraisuutta ja sotien jälkeen maatalouspolitiikkaan tuli yhä voimakkaammin mukaan sosiaalipolitiikan päämäärät. Haasteen maatalous- ja asutuspolitiikalle toivat toisen maailmansodan jälkeen maaseudulle asutetut entiset Karjalan asukkaat ja rintamamiehet.²⁶ Vuoden 1940 pika-asutuslaki ja sodan jälkeiset asutustoimet johtivat siihen, että sodan päättyessä 70 prosenttia suomalaisista asui maaseudulla ja korkean syntyvyyden ansiosta maaseutuväestön määrä kasvoi 50-luvun puolelle asti. Asuttamistoimien takia asutus levisi yhä syrjäisemmille seuduille.²⁷ Sodan jälkeen alettiin kiinnittää huomiota tilojen elinkelpoisuuteen ja toimet tilakoon kasvattamiseksi aloitettiin.²⁸

Asuttamisen työllistävä vaikutus oli suuri. Uutta peltoa raivattiin vuoteen 1951 mennessä 82000 hehtaaria ja lisäksi tarvittavien teiden ja rakennusten rakentaminen työllisti paljon maaseudun ihmisiä. Sodan jälkeen maataloutta ja maaseutua käytettiin taloudellisen toiminnan sijasta sosiaalipolitiikan välineenä. Maatalousväestön keinotekoinen lisääminen johti pian nopeaan vastareaktioon, kun suuret ikäluokat eivät löytäneet työtä maaseudulta. Heikompien maa-alueiden käyttöönotto ja tilojen lohkominen pienempiin kokonaisuuksiin johtivat taloudellisesti heikosti tuottavaan maanviljelyyn.²⁹

Sosiaalisissa tavoitteissaan asutuspolitiikka sen sijaan onnistui erinomaisesti. Siirtoväelle ja rintamamiehille tarjoutui mahdollisuus uuden elämän aloittamiseen ja kaupunkien kasvua voitiin hidastaa vielä jonkin aikaa. Suomen valtio sai aikalisän matkalla kohti hyvinvointivaltiota. Maanviljelijän virallinen rooli korosti kansallisen maaomaisuuden vaalimista ja kansakunnan parhaaksi tapahtuvaa arvokasta työtä.³⁰

Maatalouden koneellistuminen muutti elinkeinon työvoimavaltaisesta pääomavaltaiseksi. Suurperheiden työpanosta ei enää tarvittu, sillä koneet hoitivat monet ihmisten töistä ja samalla tilakokovaatimukset sekä koneisiin ja tarvikkeisiin tehtävät investoinnit nousivat tärkeään osaan. Tämä vähensi työvoimatarvetta, mutta aiheutti maanviljelijöiden velkaantumista ja pienten tilojen kilpailukyvyn heikkenemisen.³¹

Maatalous- ja sosiaalipolitiikan yhdistämisen takia Suomen maatalous kehittyi myöhään ja sen vuoksi kehitys tapahtui muita maita nopeammin. Vuodesta 1940 vuoteen 1980 maa- ja metsätaloustöissä työskentelevien osuus työväestöstä laski 60 prosentista 13 prosenttiin. Tämä käynnisti voimakkaan muuttoliikkeen, jonka vaikutukset koskivat kaikkia maaseutukuntia.³² Heti sodan jälkeen siirtolaisuus Suomesta oli vähäistä, mutta vuonna 1954 perustettu yhteispohjoismainen työmarkkina-alue ja Ruotsin taloudellinen kasvu vetivät 1960-luvun puolivälissä voimakkaasti suomalaisia Ruotsiin. Samaan aikaan elinkeinorakenteen muutokset ja suurten ikäluokkien heikko koulutus kiihdyttivät lähtöhaluja Suomesta.³³

Varsinainen maaltapako alkoi vasta 1960-luvulla teollistumisen ja kaupungistumisen myötä, jolloin monet asutustiloista autoituivat. Pahimmillaan maaltamuutto oli 60- ja 70-luvuilla, jolloin maaseudulla oli liikaa työväestöä ja liian pieniä tiloja maataloustuotannon tarpeisiin. Samaan aikaan maatalouden koneellistuminen ja erikoistuminen johtivat ylituotantoon, jota rajoitettiin tuotantokiintiöillä ja maksamalla korvauksia tuotannon lopettamisesta tai vähentämisestä.³⁴ Muuttoliike laantui 1980-luvun alkuun mennessä Suomen noususuhdanteen ja Ruotsin heikkenevien työmarkkinoiden takia. Samaan aikaan palumuutto Suomeen muuttui määrältään maastamuuttoa suuremmaksi.³⁵

Maaltapaon taustalla oli osaltaan tulevaisuudenuskon heikkeneminen. Sodan jälkeen tavoitteena oli ollut kansallinen maatalouden omavaraisuus. Kun se sitten 1960-luvulla suurin ponnistuksin onnistuttiin saavuttamaan, se todettiin erittäin kalliiksi ylläpitää,

sillä tuotantokustannukset olivat huomattavasti maailmanmarkkinahintoja korkeammat. Viljantuotantoa ja karjankasvatusta jouduttiin rajoittamaan, taloja autioitui ja osa raivatuista pelloista annettiin metsittyä uudelleen.³⁶ Maaltapako aiheutti kuitenkin vastareaktion, jossa alettiin kyseenalaistaa kaupunkien tehdastyön mielekkyyttä. Pientilojen tarpeellisuutta perusteltiin asumisen ja työllisyyden avulla. Koska maatalous ei voinut olla pienillä tiloilla ainoa elinkeino, tilojen yhteyteen alettiin suunnitella pienyrittäjyyttä osa-aikaviljelyn rinnalle. Samalla syntyi uusi käsite aluepolitiikka, jonka tavoitteena on säilyttää koko Suomi asuttuna.³⁷

Aluepolitiikka ei kuitenkaan ole tuonut pitkäaikaista ratkaisua maaseudun ongelmiin. Vapaa kilpailu suosii keskittyneitä liiketoimintamuotoja, joiden tuottavuuden kanssa maa- ja metsätalous ei ole pystynyt kilpailemaan. Tämän seurauksena yhteiskunta pyrki aktiivisesti teollistamaan heikompia alueita uusien työpaikkojen luomiseksi. Näilläkin keinoilla ei kuitenkaan onnistuttu luomaan kestäviä ratkaisuja alueellisen kilpailukyvyn kehittämiseksi. Tämän jälkeen ratkaisuja lähdettiin hakemaan kasvukeskusmalleista, joiden tavoitteena oli kehittää maakuntakeskuksia ja parantaa samalla ympäröivän maaseudun elinvoimaisuutta. Kasvukeskusten avulla alueellinen tasa-arvo kehittyi valtakunnallisesti, mutta paikallisesti suurin kehitys tapahtui keskusten sisällä.³⁸

Maaltamuuton hidastuminen ei kuitenkin muuttanut maalais kuntien sisäistä muuttoliikettä, sillä suurimmillaan muuttotappiot olivat syrjäkylillä, kun taas taajamissa väkiluku säilyi suunnilleen samalla tasolla tai saattoi jopa nousta. Samaan aikaan myös alueelliset kasvukeskukset alkoivat kasvaa. Pelkkä muuttoliikkeen hidastuminen ei kuitenkaan estänyt maaseudun asukasluvun laskua. Ikärakenteen vanheneminen ja sitä kautta syntyvyyden lasku ja kuolleisuuden nousu ovat kiihdyttäneet muutosta.³⁹

Väestön vanheneminen on muuttanut myös erilaisten palvelujen tarvetta maaseudulla. Eräs paljon keskustelua herättäneistä aiheista on ollut kouluolojen muutokset suurista ikäluokista jo vuosikymmeniä jatkuneeseen kyläkoulujen lakkauttamistarpeeseen. Pienet ikäluokat ja talouden realiteetit pakottavat kuntia tekemään kipeitä päätöksiä myös kaupungeissa ja niinpä suuri osa kyläkouluista on lakkautettu tai lakkauttamisuhan alla. Erityisesti muuttoliikkeen kiivaimpina vuosina 1960- ja 70-lukujen vaihteessa kouluja lakkautettiin noin 300 koulun vuosivauhdilla. Tämän jälkeen koulujen arvo kylien elävöittäjänä ja yhdistävänä tekijänä otettiin huomioon ja tahti hidastui.⁴⁰ 1990-luvun alun laman jälkeen tiukka kuntatalous on kuitenkin uudelleen kiristänyt tahtia yhdessä jatkuvan muuttoliikkeen kanssa.

Yhteiskunnan nopea muuttuminen nosti esiin taloudelliset erot maaseutuväestön ja kaupunkilaisten välillä. Maatalouspolitiikkaan tuli 1970-luvulla mukaan maatalouden tulopoliittinen näkökulma, jonka tavoitteena oli taata maanviljelijöille vastaava tulotaso kaupunkilaisiin verrattuna. EU-jäsenyys puolestaan toi mukanaan kokonaan uudenlaisen ajattelutavan maatalouden tulonmuodostukseen. Aikaisemmin tuet liittyivät maataloustuotteiden hinnoitteluun tai tuotantotukiin, mutta EU:n myötä tukiperusteet siirtyivät kohti sosiaalipoliittista tavoitetta turvata kaikille kansalaisille riittävä toimeentulo.⁴¹

3.3. *Raittiustyö maaseuduilla*

Pian itsenäistymisen jälkeen voimaantulleen kieltolain jäljet näkyivät maaseudulla vuoden 1969 alkoholilakiin asti. Kansanliikkeenä alkanut raittiustoiminta muuttui alkoholipolitiikaksi valtion alkoholimonopolin kautta. Alkoholipolitiikan avulla sivistyneistö pyrki muokkaamaan rahvasta omien ihanteidensa mukaisesti. Tiukat alkoholirajoitukset oli suunnattu erityisesti työväestöön ja maaseudun rahvaaseen. Maaseudulla tämä näkyi myymälöiden ja anniskeluravintoloiden vähyytinä, joka taas johti erilaisiin väärinkäytöksiin.⁴²

Keskioluen vapautuminen ruokatavarakauppiihin ja muun alkoholinmyynnin rajoitusten keventäminen johtivat kulutuksen kasvuun ja 70-luvulla nousi suuri huoli erityisesti nuorison lisääntyneestä alkoholin kulutuksesta. Alko vastasi hinnankorotuksilla ja tarjontaa rajoittamalla sekä alkoholivalistusta lisäämällä. 1990-luvulle mennessä rotuopillinen käsitys suomalaisten huonosta viinapäästä alkoi murtua ja Alko muuttui yhä enemmän valistustoimintaa ja rajoituksia korostavasta monopolista kohti palvelevaa yritystä. Alkoholipolitiikalla voidaan kuitenkin lopulta hallita vain kulutuksen tasoa, juomatavat ovat viime kädessä jokaisen yksilön vastuulla. Lopulta EU:n vaikutuksesta myös alkoholin maahantuonti vapautui ja kontrolli siirtyi valtion tuotevalvontakeskukselle.⁴³

1900-luvun alkuvuosikymmenillä urheilu ja raittiustyö nähtiin takeena siveelliselle elämälle. Urheilua alettiin käyttää raittiustyön välineenä ja samaan aikaan urheilujohtajista Ivar Wilskman korosti raittiutta edellytyksenä menestyksekkäälle urheilu-uralle ja Lauri Pihkala urheilijoiden asemaa nuorison esikuvina. Tämä ei

kuitenkaan estänyt huippu-urheilijoiden nautintoaineiden käyttöä ja kiihvasta keskustelua urheilijoiden juomatottumuksista käytiin kieltolaista huolimatta jo 1920-luvulla. Ihanteet kuitenkin säilyivät ja korostuivat uudelleen sotien jälkeisenä aikana, kunnes 1960-luvun liberaalit ajatukset muuttivat asenteita myös alkoholia kohtaan ja samalla raittiusliike alkoi hävitä paitsi urheilusta myös laajemmin suomalaisesta yhteiskunnasta. Raittiusihanteiden tilalle liikunnan perusteluksi tulivat terveydelliset vaikutukset. Lopullisesti raittiustyön ja liikunnan yhteys katosi 1990-luvulla, kun katsojille tuotiin ottelutapahtumiin ravintolapalvelut ja mestarijoukkueiden kosteita juhlia voitiin seurata valtakunnan medioissa.⁴⁴

3.4. Vapaaehtoistoiminta

Sosiaaliset organisaatiot voidaan jakaa kolmeen ryhmään: liiketaloudelliset, julkishallinnolliset ja vapaaehtoisorganisaatiot. Vapaaehtoisorganisaatioilla on merkittävä rooli etenkin terveys-, koulutus-, ja hyvinvointipalvelujen osalta. Vapaaehtoisorganisaation edellytyksenä on ihmisistä itsestään lähtevä toiminta jonkin asian edistämiseksi. Yleensä taustalla on jokin ihanteellinen arvoperusta. Vapaaehtoisorganisaation toiminta perustuu yksilöiden intresseihin, jotka liittyvät organisaatioon kuulumiseen ja siinä toimimiseen.

Heinemann ja Horch (Koski, 1994 mukaan⁴⁵) ovat määritelleet vapaaehtoistoiminnan seuraavasti.

- 1) Jäsenyys perustuu vapaaehtoisuuteen ja
- 2) toiminta suuntautuu jäsenten intressin mukaan.
- 3) Yhdistykset ovat riippumattomia,
- 4) niissä on luottamushenkilöhallinto ja
- 5) demokraattinen päätöksentekojärjestelmä.

Vapaaehtoisuus tarkoittaa sitä, että jäsenyys ei ole pakollinen ja ettei toimintaan osallistumisesta saa taloudellista korvausta. Myös luottamushenkilöhallinto kuuluu Kosken mukaan kiistatta vapaaehtoisorganisaation piirteisiin. Kaikkien jäsenten intressi ei kuitenkaan aina toteudu, koska toiminta tapahtuu aktiivisimpien jäsenten tavoitteiden mukaisesti ja yleensä ilman laajempaa tietoa koko jäsenistön tarpeista. Samasta syystä syntyy myös demokratian puute, sillä aktiivisten jäsenten joukko on yleensä suppea ja päätöksentekoon osallistuu vain pieni osa koko jäsenmäärästä. Yhdistyksen

riippumattomuuden osalta Koski esittää ongelmaksi jäsenten sitoutumisen muihin organisaatioihin esimerkiksi kunnallispolitiikan kautta. Tämä suhde voi olla ristiriidaton tai tuottaa jopa etua vapaaehtoistoiminnalle.⁴⁶

Urheilutoiminnassa oma kritiikkini kohdistuu jäsenyyden vapaaehtoisuus-periaatteen toteutumiseen. Pienellä paikkakunnalla kaikkien on lähes pakko kuulua samaan seuraan ja intressien osalta aktiiviset toimijat ovat tehneet lajipäätökset. Erityisesti lasten ja nuorten vaikuttamismahdollisuudet ovat olleet pienet. Toinen kommenttini on se, että jäsenten kuulumisesta myös muihin organisaatioihin on yleensä etua yhdistyksen toiminnalle. Kunnallinen päätöksenteko on ehkä tärkein yksittäinen tekijä, mutta myös yritysten tuki tietyille lajeille, seuroille, joukkueille tai urheilijoille määrätty usein henkilösuhteiden kautta.

Periaatteessa vapaaehtoistoiminnassa onkin aina kysymys organisaation ulkopuolisten voimavarojen (raha, tilat, välineet, vetäjät) hankkimisesta ja niiden käyttämisestä järjestelmän toimijoiden tavoitteiden ja aatteiden mukaisesti, minkä jälkeen voimavarat palautetaan takaisin toimintaympäristöön esimerkiksi liikuntapalvelujen muodossa. Toimintaympäristö antaa palautteen organisaation toiminnasta osallistumisaktiivisuuden kautta.⁴⁷

3.5. Liikuntakulttuurin kehittyminen

Liikuntahistoriallisen tutkimuksen tehtävä on Kalervo Ilmasen mukaan auttaa ymmärtämään yhteiskunnan muutoksia ja kokonaisuuksien hahmottamista. Roiko-Jokela määrittääkin liikunnan kulttuurihistorian tutkivan liikuntaa ja urheilua historiallisena yhteiskuntailmiönä, jonka keskeisiä teemoja ovat liikunnan ja urheilun taloudelliset ja yhteiskunnalliset merkitykset ja toimintaehdot sekä kyseisten ilmiöiden joukkotiedotukseen, sen merkitykseen, toimintaehtoihin ja muotoihin liittyvät ulottuvuudet.⁴⁸

Varsinaisesti järjestetty liikunta alkoi kaupungeissa 1800-luvun alkupuolella. Siihen asti suurin osa liikunnallisista aktiviteeteista oli liittynyt joko suoraan elannon hankintaan tai siihen liittyvään liikkumiseen paikasta toiseen. Aluksi liikunta keskittyi voimisteluun. Ensimmäinen suomalainen urheiluseura, Porin Purjehdusseura perustettiin vuonna 1856. Ensimmäinen virallisesti vahvistettu seura oli Uudenmaan

Purjehdusseura vuonna 1861. Viime vuosisadan alkuun mennessä kaupungeissa oli syntynyt jo yli 100 urheiluseuraa ja myös kilpailutoiminta eri lajeissa lisääntyi.⁴⁹

Liikuntakulttuuriin kannalta merkittäviä ilmiötä ovat olleet tuotannollis-tekninen kehitys, motorisoituminen, automatisoituminen, kaupungistuminen sekä demokratisoituminen ja byrokratisoituminen.⁵⁰ Kehityksen myötä maaseudun ja kaupunkien väliset erot ovat tasoittuneet, sillä maaseudun taajamat alkoivat muistuttaa palveluiltaan ja muilta ominaisuuksiltaan yhä enemmän kaupungeja. Kuntoliikunta lisääntyi, samalla kun työn fyysinen rasittavuus väheni.⁵¹

Maaseudun ja kaupunkien liikuntaharrastuksissa on yhtäläisyyksistä huolimatta myös eroja. Maaseudulla yksilölajeilla on ollut vahvat perinteet, kun taas kaupungeissa on harrastettu enemmän joukkueurheilua. Hiihto ja yleisurheilu sekä Pohjanmaalla myös paini ovat perinteisesti kuuluneet maaseudun lajeihin. Tämän taustalla on osaksi suomalaisen urheilun nousu yleisurheilun mukana vuosisadan alussa ja hiihdon keskeinen rooli arjen kulkuvälineenä. Joukkuelajeista vain pesäpallo saavutti jo aikaisessa vaiheessa merkittävän roolin maaseudulla suojeluskuntien ansiosta. Muiden joukkuelajien osalta leviäminen oli hidasta ja varsinkin menestyminen kansallisella tasolla on ollut vaatimatonta.⁵²

Osaltaan tätä ilmiötä selittää kuntien pieni asukasluku, sillä pieniltä paikkakunnilta on vaikea saada kerätyksi joukkueellista korkeatasoisia pelaajia ja taloudellisia resursseja, vaikka joukkuelaji sinällään olisi ollut paikkakunnalla suosittu liikuntamuoto. Kaupungeissa oli taas tyypillistä joukkuelajit ja sisäliikunta. Jo vuosisadan alussa kaupungeissa oli mahdollisuus harrastaa erilaisia sisäliikuntamuotoja. Maaseudun ulkoliikunta oli enemmän riippuvainen säästä ja vuodenaikojen vaihtelusta. Maaseudulle alettiin rakentaa liikuntasaleja vasta vuosikymmeniä myöhemmin. Myös uusien lajien omaksuminen alkoi kaupungeista.⁵³ Kaupungeissa lajien kirjo on aina ollut paljon suurempi kuin maaseudulla ja uudet lajit saapuvat maaseudulle vielä nykyäänkin kaupungeja myöhemmin. Uima- ja jäähallien rakentaminen pienille paikkakunnille on ollut mahdollista vasta muutamien viime vuosikymmenen aikana.

3.5.1. Liikunta ja yhteiskunnallinen toiminta

Liikuntaa pyrittiin levittämään aktiivisesti myös maaseudulle. Taustalla oli uusi kansallisuusideologia ja niinpä liikunta tuli osaksi erilaisten kansanjuhlien ohjelmaa. Maaseudulla oli jo olemassa omat leikkiperinteensä ja siksi uudet urheilulajit omaksuttiin nopeasti. Vaikka kilpailutoiminta keskittyi kaupunkeihin ja taajamiin, monet kilpailujen voittajista tulivat maaseudun raskaan elinkeinoliikunnan parista.⁵⁴

Nykyään jo vanhahtava jako porvarillisen ja työväen liikuntakulttuurien välillä sai alkunsa toiminnan tavoitteista. Työväen liikunta kehittyi teollistumisen ja kaupungistumisen seurauksena ja sen tärkeimmät tavoitteet olivat työkyvyn säilyttäminen, parantaminen ja työväen aatteen säilyttäminen. Porvarillinen liikunta taas keskittyi enemmän vapaa-ajan viettoon.⁵⁵

Alusta alkaen liikunnan ideologiaa on leimannut aatteellisen toiminnan ja kilpailullisen toiminnan vastakkainasettelu. Lähtökohtaisesti liikunta oli jaloa toimintaa yksilön ruumiinkunnan kehittämiseksi. Suomalaisen urheilun valtalajit olivat hiihto ja paini, myöhemmin olympiamenestyksen myötä myös juoksu ja heittolajit. Jännittävät kilpailut ja rahapalkinnot vetivät puoleensa suuria kansanjoukkoja ja kilpaurheilu alkoi nosta päätään hiihdon ja olympialaisten esimerkin mukaisesti. Tulourheilun vahvaan nousuun liittyi urheilun käyttö itsenäisyyttä tavoittelevan kansan kansallistunteen kohottamiseen ja keinona oman valtiollisen aseman tunnetuksi tekemiseksi. Myös ammattimaisuus teki tuloaan ja suomalainen huippu-urheilu oli jo 1900-luvun alussa kaukana amatööriurheilusta. Monet olympiaedustajat siirtyivät ammattiuralle Amerikkaan kilpailumenestyksen siivittämänä.⁵⁶

SVUL:n perustaminen vuonna 1906 laajensi urheiluseuratoimintaa keskiluokasta myös työväestön ja maalaisväestön keskuuteen. Tämä johti ensimmäisen urheilupaikkarakentamisen kauden alkamiseen ja samalla tavoitteellisen urheiluharrastuksen pariin tuli enemmän kilpailijoita. Seuratoiminta levisi kaupungeista maaseudulle sisällöltään hyvin yhtenäisenä ja sitä leimasi alusta alkaen kilpailullisuus ja menestymisen tavoittelu.⁵⁷

Paavo Seppäsen (1978) mukaan kansallistunteen ja jo saavutetun menestyksen lisäksi kilpaurheilua tuki myös protestanttinen uskonto. Vaikka se ei suoranaisesti yllyttänyt

ketään urheilemaan, se ei myöskään asettanut rajoja harrastukselle. Tämän lisäksi urheilu tarjosi tavallisille kansanmiehille uuden mahdollisuuden menestyä omilla kyvyillään. Aikaisemmin tällaista mahdollisuutta sosiaaliseen nousuun ei ollut tarjolla. Tämän mahdollisuuden toi mukanaan teollistuminen, joka kokosi suuria ihmismääriä tiiviisiin yhteisöihin ja paransi myös valtakunnallisia viestintämahdollisuuksia.⁵⁸

Kansalaissodan jälkeen marraskuussa 1918 SVUL erotti punaisiin kuuluneet jäsenensä, jotka perustivat TUL:n tammikuussa 1919. Tämä dramaattinen ero ei kuitenkaan näkynyt merkittävästi liittojen liikuntaideologiassa. Ennen toista maailmansotaa molemmat liitot toimivat itsenäisesti ja tarjosivat jäsenilleen samoja palveluja. Urheilun kannalta tilanne oli hyvä, sillä näin suuret osallistujajoukot pääsivät mukaan urheilutoimintaan.⁵⁹

Merkittävin ero urheiluliittojen välillä liittyi ulkopoliittisiin kysymyksiin. SVUL toimi yhteistyössä länsimaisten valtioiden liikuntajärjestöjen kanssa ja TUL teki yhteistyötä sosialistiseen Neuvostoliittoon ja sen kumppaneihin sekä länsimaisiin työväenurheiluliikkeisiin. Valtakunnallisesti TUL:n toiminnassa korostui suurten juhlien järjestäminen ja tämän vastavoimana myös SVUL loi omat Suurkisansa. Omien vuoden 1940 olympialaisten suunnittelun yhteydessä liitot lähenivät toisiaan ja myös työväenurheiluun tuli yhä enemmän mukaan kilpailullinen toiminta. Lisäksi liikunnan työkuntoa parantavat tekijät nousivat kaikille tärkeäksi kysymykseksi ja toisaalta työväestön lisääntynyt vapaa-aika lisäsi vapaa-aikaliikunnan merkitystä.⁶⁰

Suojeluskuntien kautta liikuntaelämään tulivat yhä voimakkaammin mukaan sotilaalliset tavoitteet. Poikatyö tuli suojeluskuntien ohjelmaan 1920-luvun puolivälissä ja pojille järjestetty toiminta oli urheilupainotteista.⁶¹ Suojeluskuntien lakkauttaminen jatkosodan jälkeen jätti aukon urheilutoimintaan ja kesti vuosia ennen kuin SVUL:n seurat pystyivät täyttämään sen.⁶² Tähän kehitykseen liittyy myös Toiveen toiminnan monipuolistuminen 1950-luvun alussa. Esimerkiksi urheilukenttä oli alun perin suojeluskunnan ja nuorisoseuran omaisuutta ja Toive tuli mukaan vasta myöhemmin.

Sodanjälkeisenä aikana valtakunnallisesti liikuntakulttuurin kehittymisessä korostui vasemmiston mukaantulo liikuntakulttuuriin samalla kun suojeluskuntien toiminta lakkautettiin tai se siirtyi urheilu- tai nuorisoseurojen alaisuuteen. Samaan aikaan valtion tuki liikunnalle nousta nopeasti aina 1950-luvun puoliväliin asti.⁶³

Myös ulkopoliittisesti urheilun arvo oli tärkeä presidentti Kekkonen aikakaudella. Suomi pystyi urheilumenestyksen avulla esiintymään itsenäisesti kaikkialla maailmalla näkyvissä urheilukilpailuissa. Myös suomalaisten menestyksen taloudellista merkitystä alettiin miettiä 1970-luvulta lähtien. Samalla nousi esiin huippu-urheilijoiden merkitys omalle paikkakunnalle. Omista huipuista haluttiin pitää kiinni ja heidän mainosarvonsa ymmärrettiin heidän ”omalla maallaan”.⁶⁴ Tästä hyvänä esimerkkinä on Peräseinäjoen kunnan tuki menestyneiden urheilijoiden uralle.

Myös liikuntakasvatuksen näkökulmasta suhtautuminen urheiluun muuttui. Aikaisemmin urheilussa oli korostettu militaristisia lähtökohtia, jotka sodan jälkeen korvautuivat liikunnan terveysvaikutusten ja vapaa-ajan harrastamisen korostamisella.⁶⁵

3.5.2. Urheilun järjestötoiminta

Kalevi Heinilä on jaotellut urheilun järjestötoiminnan sen mukaan kenen hyväksi ensisijaisesti toimitaan. Hyötyjiä voivat olla jäsenistö, suuri yleisö, amatörismin ideologia ja ihanteet, järjestö itse tai yhteiskunta. *Keskinäisen hyvän organisaatio* toimii jäsenistön hyväksi tavoitteenaan täyttää jäsenistön odotukset. *Markkinointiorganisaatio* toimii pääasiassa urheiluyhteisön hyväksi täyttääkseen yleisön ja kansan odotukset. *Suurorganisaatio* toimii pääasiassa järjestön hyväksi ja ajaa järjestön etuja. *Aatteellinen organisaatio* taas toimii amatööriaatteen hyväksi, tavoitteenaan amatööriurheilun ideologian edistäminen. *Yhteishyvän organisaatio* toimii yhteiskunnan hyväksi ja edistää poliittis-yhteiskunnallista ideologiaa. Seuran toiminta ja tavoitteet muuttuvat aikojen ja mukana olevien ihmisten mukaan. Seura ei välttämättä kuulu puhtaasti mihinkään näistä ryhmistä ja yleisseuran sisällä saattaa olla vaihteluja myös samanaikaisesti eri jaostojen välillä. Luokittelu tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden pohtia seuran toimintaa ja tavoitteita vaatimusten muuttuessa.⁶⁶

Heinilän malli on siinä mielessä puutteellinen, että se antaa liian suunnitellun kuvan seurojen toiminnasta. Monissa seuroissa toiminta tapahtuu omalla painollaan ja yksittäisten henkilöiden näkemykset ja motiivit voivat olla tärkeämpiä selittäviä tekijöitä kuin seuran yhteiset tavoitteet.

Pasi Kosken (1994) mukaan liikunnan ulkoisen toimintaympäristön muodostavat taloudellinen, poliittinen, kulttuurinen, ekologinen, väestöllinen, liikunnallinen ja

viestinnällinen ympäristö.⁶⁷ Tutkimustehtävän kuvauksessa yritykset ja julkinen sektori edustavat taloudellista ympäristöä niin tukijana kuin alueellisena työllistäjänä. Poliittisesti kunta ja sen toimielimet ovat tärkeimmät toimijat. Kuvauksessa pyritään tuomaan esiin nimenomaan kulttuurinen, väestöllinen ja liikunnallinen kehitys.

Hannu Itkonen (1996, s. 23) on väitöskirjassaan tuonut esiin suomalaisen urheilutoiminnan institutionalisoitumisen osana yhteiskunnallisten liikkeiden muotoutumista. Itkonen mainitsee vapaapalokuntien, raittiusyhdistysten, nuorisoseurojen ja työväenyhdistysten alaosastot, mutta Peräseinäjoen näkökulmasta mukaan pitäisi laskea myös maamiesseurojen toiminta. Tämä on osaltaan vaikuttanut siihen, että liikuntaa ja urheilua on käytetty myös muiden yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi.⁶⁸

Liikunnan organisoituminen erillisten seurojen alle on monessa suhteessa seurausta kunnallisten tuen vaatimuksista. Tämä johtuu siitä, että alusta asti kunnallisten tukien saamisen edellytyksenä on ollut yhdistyksenomainen toiminta päätöksenteossa, kokouskäytännöissä ja kirjanpidossa. Liikunnan organisoitumisesta huolimatta tai sen takia, suurin osa liikunnasta on aina tapahtunut varsinaisen seuratoiminnan ulkopuolella.⁶⁹

Seurojen syntyminen lisäksi toinen tärkeä järjestäytymisen vaihe on ollut lajiliittojen syntyminen. Liittojen kautta on määritelty käytettävät säännöt ja kilpailutoiminnan muodot sekä huippu-urheilijoiden kannalta tärkein asia eli kansainväliset edustustehtävät. Liittojen toiminta olikin aluksi sääntöjen määrittelyä, kontrollointia ja tarvittaessa sanktiointia, joka äärimmillään johti työläisurheiluseurojen erottamiseen SVUL:stä.⁷⁰

3.5.3. Valtio ja kunnat mukaan liikuntatoimintaan

Monet esimerkit urheilutoiminnan käynnistämiseen saatiin ulkomailta, mutta lisäksi myös raviurheilulla on oma merkityksensä kilpailullisuuden lisääntymisessä urheilussa, sillä valtio tuki 1860-luvulta alkaen ravikilpailuja hevosjalostuksen kehittämiseksi. Raviurheilusta haettiin mallia hiihtokilpailuihin ja hiihdosta tuli suosituin urheilulaji.⁷¹

Kunnallisen liikuntatoimen kehittyminen alkoi 1900-luvun alussa, jolloin nykyaikainen liikuntakasvatus syntyi.⁷² Liikuntaharrastuksen lisääntyminen aiheutti tarvetta liikuntapaikkoihin ja kaupungit osallistuivat jo 1800-luvun lopulla niiden rakentamiseen. Ongelmaksi muodostui se, että liikuntapaikkarakentaminen ei varsinaisesti kuulunut minkään elimen hoidettavaksi.⁷³ Vaikka kaupungit osallistuivatkin jo liikuntapaikkarakentamiseen, maaseudulla katsottiin vielä sotien välisenä aikana, että vapaaehtoistoimijoiden kuului itse rakentaa suorituspaikkansa. Tähän vaikuttivat niin yleinen varojen puute kuin myös historiallinen perinne, jonka mukaan järjestöt rahoittivat ja rakensivat hankkeensa talkoovoimin. Valtion roolista liikuntapaikkarakentamisessa käytiin pitkään keskustelua, kunnes eduskunta päätti tukea maaseudun urheilukenttien rakentamista vuodesta 1930 alkaen. Alkuvaiheessa perinteinen toimintamalli seurasi myös valtion tukitoimia, sillä 1930-luvulla suurin osa tuensaajista oli yksityisiä hankkeita. Merkillepantavaa valtion toimissa on tuen suuntaaminen ainoastaan maaseudun urheilukenttien rahoittamiseen.⁷⁴

Valtion tuki liikuntapaikkarakentamiselle aiheutti uudenlaisia haasteita, sillä uudet urheilukentät vaativat käyttöä ja ennen kaikki ylläpitoa, johon ei ollut vielä totuttu ja jonka organisointi ei ollut varsinaisesti kenenkään vastuulla. Innostuksen vähentyminen, rahan puute ja henkilövaihdokset vaikeuttivat kunnossapitoa ja niinpä liikuntapaikat alkoivat siirtyä kuntien vastuulle. Samalla syntyi tarve urheilulautakuntien muodostamiseen lähes kaikissa Suomen kunnissa.⁷⁵ Sen myötä alakohtaiset hallintotehtävät siirtyivät lautakuntien hoidettavaksi.⁷⁶ Urheilulautakunnat yleistyivät sotien jälkeen nopeasti myös pienemmillä paikkakunnilla ja vuonna 1962 urheilulautakunta oli 96,7 prosentissa Suomen kunnista.⁷⁷ Harkinnanvaraisista lautakunnista urheilulautakunta olikin selvästi yleisin.⁷⁸

Kuntien liikuntatoimen henkilöstöä oli vuonna 1945 arviolta 10 prosentissa kunnista. Vuonna 1955 vastaava luku oli 30 prosenttia ja vuonna 1965 55 prosenttia. Liikuntahallinnon henkilöstön määrä kuitenkin nousi 70-luvulla erittäin nopeasti ja vuodesta 1971 vuoteen 1975 kuntien yhteenlasketun liikuntahenkilöstön määrä kaksinkertaistui. Vuonna 1975 liikuntatoimen henkilöstöä oli jo 82 prosentilla Suomen kunnista.⁷⁹

Urheilulautakuntien vastuulla oli alusta asti liikuntapaikkarakentaminen ja ylläpito sekä seurojen taloudellinen tukeminen.⁸⁰ Alusta alkaen hankkeet toteutettiin yleensä jonkin henkilön tai yhteisön aloitteesta ja hankkeiden toteuttamisessa tehtiin yhteistyötä eri

tahojen välillä. Merkittävä tapahtuma oli valtion määräraha urheilukenttien rakentamiseen vuonna 1931⁸¹. Eija-Leena Wuolion (1982) mukaan urheilulautakuntien rooli voidaan jakaa kahteen aikakauteen. Ennen sotia painopiste oli urheilukenttien rakentamisessa, kun taas sotien jälkeen pyrittiin kuntoliikunnan edellytysten luomiseen ja liikuntapalvelujen tuottamiseen.⁸² Valtion urheilulautakunnan kirje kunnallisille urheilulautakunnille vuodelta 1965 korostaakin kansan kuntoliikuntatoiminnan entistä tehokkaampaa tukemista.⁸³ Käytännössä tämä tarkoitti seurojen avustamista toiminnan järjestämisessä. Apu on voinut olla suoraa taloudellista toiminta-avustusta tai välillistä apua tilojen tarjoamisena tai henkilöstön työpanoksena. Myöhemmin mukaan tulivat kunnan markkinointiin ja imagoon liittyvät pyrkimykset, joissa kunnan tavoitteena oli nostaa kunnan mainetta menestyvien urheiluseurojen avulla.

Niemen toimikunnan osamietintö vuodelta 1968 esitti koko yhteiskunnan panostusta liikuntaan. Siinä päävastuu kuntoliikunnan kehittämisestä asetettiin kunnille ja valtioille ja rakentamista kehoitettiin ohjaamaan laajojen joukkojen kuntoliikuntaan soveltuviin perusliikuntapaikkoihin, kuten urheilukenttiin, liikuntasaleihin, uimaloihin ja uimahalleihin sekä erityisen suosittuihin valaistuihin kuntoratoihin. Myöhemmin huomattiin, että myös liikenneturvallisuussyistä rakennetut kevyen liikenteen väylät osoittautuivat suosituiksi kuntoliikuntapaikoiksi.⁸⁴

Hyvinvointivaltion kehittymiseen kuuluivat myös kohonneet kustannukset liikuntapalveluista. 1960-luvulta lähtien liikuntapaikkarakentaminen ja tuet järjestöjen liikuntatoiminnalle kasvoivat nopeasti. Samalla liikunnan järjestäminen muuttui byrokraattisemmaksi ja perinteisesti luontoon liittynyt kuntosuoritus siirtyi yhä enemmän sisätiloihin.⁸⁵ Tämä kaikki oli seurausta valtion aktiivisesta yhteiskuntasuunnittelusta, joka 1960-luvulta alkaen ohjasi voimakkaasti suomalaisen liikunnan suuntaa. Valtiovallan vaikutus lisääntyi niin läänien kuin kuntienkin liikuntapäätöksiin ja myös liikuntatieteiden merkitys korostui. Tämä kehitys johti liikuntalain valmisteluun ja hyväksymiseen vuonna 1980.⁸⁶

3.5.4. Liikuntalaki (1979) ja liikunta-asetus (1979)

Liikuntalaki astui voimaan vuoden 1981 alusta. Se määritteli pakolliset kunnan liikuntatoimeen liittyvät velvollisuudet. Lain mukaan liikuntalautakunta määrättiin pakolliseksi lautakunnaksi, ellei se kunnan pieneen asukaslukuun vedoten ollut mahdollista yhdistää muuhun lautakuntaan. Liikunta-asetus taas määritteli liikuntalautakunnan tehtäviksi ehdotusten tekemisen, lausuntojen antamisen ja toimialan seuraamisen.⁸⁷

Sisällöllisesti liikuntalain tärkein tehtävä oli vahvistaa valtion ja kuntien tehtävä liikunnan edellytysten luomisessa. Kunnat saivat valtionosuutta henkilöstön palkkaamiseen, seurojen tukemiseen ja muihin liikuntatoimen kehittämis- ja toimintakuluihin. Myös liikuntapaikkarakentamisen harkinnanvarainen valtionosuus oli luonnollisesti tärkeässä osassa kuntien liikuntatoimessa. Erityisesti liikuntatoimen hallinto- ja johtohenkilöstön määrä lisääntyi, koska lain myötä nämä laskettiin valtionosuusviroiksi.

Käytännössä lain tärkein merkitys oli liikuntatoimen organisaatioiden yhdenmukaistaminen eri kuntien välillä. Laki loi mallin, jonka pohjalta kaikkien kuntien oli muodostettava omat liikuntatoimen järjestelmänsä.⁸⁸ Kuntien viranhaltijoiden mielestä laki vastasi erityisesti kuntien oman liikuntatoimen tarpeita. Kuntien viranhaltijoiden ja liikuntalautakuntien jäsenten mukaan lain myötä liikuntatoimen suunnitelmallisuus ja liikuntaseurojen toimintaedellytykset paranivat.⁸⁹

3.5.5. Uusi liikuntalaki

Vuonna 1999 voimaan tullut uusi liikuntalaki korosti entisestään liikunnan terveydellisiä vaikutuksia koko väestölle. Liikuntalain arvopohjassa on keskeistä yhteiskunnan hyvinvointipolitiikan tukeminen liikunnan avulla ja liikuntaharrastuksen laajentaminen uusiin ja liikunnallisesti passiivisiin väestöryhmiin. Liikuntalain perusteluissa todetaan, että oikeus liikuntaan on nähtävä osana kansalaisten peruspalveluja. Liikuntalain mukaan yleisten edellytysten luominen liikunnalle on valtion ja kuntien lakisääteinen tehtävä. Liikuntalaki antaa kunnille selkeän

toimintavelvoitteen eli liikunnan yleisen edistämisvelvoitteen, jonka lisäksi liikuntalain kokonaisuudistus toi mukanaan myös uuden yhteistyövelvoitteen.

"Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät."

"Vastuu liikuntatoimen yleisestä johdosta, kehittämisestä ja yhteensovittamisesta on paikallistasolla kunnilla."⁹⁰

Liikuntalaissa määritellään liikuntatoiminnan yleiset tavoitteet, mutta palveluiden järjestämistapa ja hallinnon organisointi on kuitenkin jätetty kunnan itsensä päätettäväksi. Tältä osin kunnan toimia ohjaa kuntalaki, jonka ensimmäisen pykälän mukaan:

"Kunta pyrkii edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestäväää kehitystä alueellaan."⁹¹

Liikunnan ja nuorisotyön edellytykset ovat myös osa Suomen perustuslaissa säädetyistä sivistyksellisistä perusoikeuksista, sillä perustuslain 16 pykälän toisessa momentissa säädetään sivistyksellisistä oikeuksista seuraavasti:

"Julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle yhtäläinen mahdollisuus saada kykijensä ja erityisten tarpeidensa mukaisesti myös muuta kuin perusopetusta sekä kehittää itseään varallisuuden sitä estämättä."⁹²

4. TUTKIMUKSEN KOHTEET

4.1. *Peräseinäjoki*

Ennen kuntaliitosta Peräseinäjoki oli 445 neliökilometrin laajuinen kunta Etelä-Pohjanmaalla. Peräseinäjoki sijaitsee Suomenselän alueella Järvi-Suomen ja Pohjanmaan lakeuksien välissä, 30 kilometriä Seinäjoelta etelään. Naapurikuntia ovat Jalasjärvi, Ilmajoki, Nurmo, Alavus, Virrat ja Kihniö. Suur-Ilmajoen kuntaan kuulunut Peräseinäjoki itsenäistyi hallintokunnaksi vuonna 1868 ja oma seurakunta perustettiin vuonna 1882. 1.1.2005 Peräseinäjoen kunta, Seinäjoen kaupunki ja maantieteellisesti kuntien välissä sijaitsevat Ilmajoen kylät muodostivat yhteisen Seinäjoen kaupungin.⁹³ Vuoden 2004 alussa Peräseinäjoen asukasluku oli 3653. Korkeimmillaan asukasluku on ollut vuonna 1945, jolloin kuntalaisia oli 7250. Poliittisesti Peräseinäjoki on vahvasti keskustalaista aluetta. Vuoden 2000 kunnallisvaaleissa jaossa oli 21 paikkaa, joista Keskusta sai 13 ja Kokoomus neljä. SDP, Vasemmistoliitto, Kristillisdemokraatit ja Perussuomalaiset saivat kukin yhden paikan.⁹⁴

Asukasmäärän vähenemisen takia valtion tarjoamat palvelut ovat siirtyneet vuosien kuluessa maakuntakeskukseen Seinäjoelle ja viimeisenä Postin konttori muutettiin asiamiespostiksi vuonna 2001. Kunnan palvelutarjonta onnistuttiin järjestämään 2000-luvulle asti, mutta tiukan kuntatalouden takia liitosneuvottelujen seurauksena päädyttiin kansanäänestyksen jälkeen yhdistymään Seinäjoen kanssa. Seinäjoki on asiointiyhteyksien kannalta luonnollinen kumppani, sillä monet peräseinäjokelaisista käyvät siellä työssä ja monet yksityisen puolen erikoispalvelut on jo totuttu ostamaan Seinäjoelta.⁹⁵

Kuvio 3: Peräseinäjoen kylät ja sijainti suhteessa naapurikuntiin.⁹⁶

4.2. Peräseinäjoen Toive

Peräseinäjoen Toive, työnimeltään Peräseinäjoen Peto, perustettiin Kalle Kivistön koolle kutsumassa kokouksessa 19.11.1927. Seura on ollut paikkakunnan ainoa yleisseura ja vuosien varrella Toiveessa on harrastettu tai kilpailtu lähes kaikissa yleisimmissä lajeissa. Peräseinäjoen kuuluisin urheilija on eittämättä Ville Ritola, mutta Toiveen riveissä Keijo Manni on tuonut eniten mainetta ja kunniaa. Myöhemmin hänen poikansa, painija Jani Manni ja viime vuosina myös moniottelija Jaakko Ojaniemi ovat

olleet omien lajiensa kotimaisella huipulla ja arvokisaedustajina. Lisäksi naisten ja miesten pesäpallojoukkueet ovat kilpailleet valtakunnallisissa sarjoissa.

Toiveen toiminnan nousut ja laskut ovat vuosien varrella tapahtuneet vetäjien innokkuuden mukaan. Esimerkiksi paini aloitettiin seurassa 1935, mutta kaavailut omasta painikämpästä venyivät pitkälle sodan jälkeen ennen voimailutalon rakentamista ja vasta vuodesta 1953 painitoiminta on ollut jatkuvaa.

Yleisurheilun ensimmäiset menestyksen vuodet alkoivat 1960-luvulla, mutta vasta 1970-luvulla alkanut systemaattinen valmennus Pentti Koskiahon johdolla alkoi tuottaa laajemmin tulosta suomenmestaruustasolla. Yleisurheilukin heikkeni aikanaan ja painin rinnalle nousi 80-luvun alussa uudelleen pesäpallo.

90-luvulla miesten sarjoissa painirintama kapeni Jani Manniin, vaikka nuorten raskaassa sarjassa mitaleita tulikin. Pesäpallossa saavutettiin tyttöjen suomenmestaruus ja naiset nousivat Superiin sekä miehet parhaimmillaan Ykkössarjaan. Yleisurheilussa Pentti Poikuksen aloittama valmennustyö alkoi tuottaa tulosta ja Jaakko Ojaniemen lisäksi monet muut urheilijat saavuttivat sm-tason menestystä. Nuorten yleisurheilijoiden tueksi perustettiin myös Ritola Athletic Club.

2000-luvun menestyjät ovat vielä samoja lajeja ja urheilijoita, mutta huomattavaa on myös uusien lajien tuleminen. Salibandy siirtyi itsenäisestä toiminnasta Toiveen alaisuuteen, mutta jalkapalloilijat aloittivat toimintansa seinäjokelaisten seurojen alaisuudessa. Kuntaliitoksen jälkeen jalkapalloilijat perustivat oman seuran kaupungin tukien toivossa.

4.3. Peräseinäjokelaisia urheilijoita

Peräseinäjokelaissyntyisistä urheilijoista kiistatta kuuluisin on Ville Ritola, joka syntyi Peräseinäjoella vuonna 1896 ja matkusti Amerikkaan 17-vuotiaana. Hän aloitti urheilun vasta Yhdysvalloissa luettuaan Alfred Shrubbin kirjan Juoksu ja maastajuoksu. Vuonna 1922 hän saavutti USA:n mestaruuden 10 mailin juoksussa ja Pariisin olympialaisten karsintakilpailussa hän juoksi 10000 metrin maailmanennätyksen 30.34,4. Pariisissa aika parani 30.23,2, joka riitti olympiavoittoon, toinen olympiakulta tuli 5000 metrin juoksusta ja kolmas 3000 metrin joukkuekilpailusta. Lisäksi 3000 metrin

henkilökohtaisessa kilpailussa ja maastajuoksussa Ritola sai hopeaa. Olympialaisten välillä Ritola jatkoi uraansa ja juoksi vuonna 1925 5000 metrin sisäratojen maailmanennätyksen 14.23,5, joka kesti lähes neljäkymmentä vuotta. Amsterdamin olympialaisissa vastassa oli taas Paavo Nurmi, joka vei 10000 metrin juoksun, Ritolan sijoituessa toiseksi. 5000 metrillä Ritola kuitenkin uusi olympiakultansa.⁹⁷

Toinen peräseinäjokelainen juoksijasuuruus oli vuonna 1888 syntynyt Heikki Kanto, joka lähti vuonna 1912 Yhdysvaltoihin ja sai siellä innostuksen juoksuun. Hän kilpaili nimellä Henry Kanto ja edusti aluksi CVC-nimistä seuraa Claremontissa New Hampshirissa kilpaillen 5-10 mailin matkoilla. Kymmenen vuoden kuluttua hän siirtyi amerikansuomalaiseen Hurja-seuraan. Harrastuksen edetessä hän siirtyi yhä pitemmille matkoille ja osallistui Bostonin maratonille 15 kertaa parhaan sijoituksen ollessa seitsemäs. Omien sanojensa mukaan hän ei koskaan keskeyttänyt ainuttakaan juoksukilpailua. Hän juoksi myös viestijoukkueita vastaan voittaen kuuden juoksijan joukkueen 5 mailin matkalla Troy:ssa. Harjoitteluna hän käytti 10–20 mailin kävelylenkkejä välillä juosten. Vuonna 1932 Kanto muutti takaisin Peräseinäjoen Valkeajärvelle.⁹⁸ Kanto lahjoitti palkintonsa Peräseinäjoen Toiveelle vuonna 1959.⁹⁹

Jussi Mäki-Hukkala aloitti Toiveen painimenestyksen 1960-luvulla. Suomenmestaruuksien lisäksi Mäki-Hukkala edusti Suomea myös Västeråsin maailmanmestaruuskilpailuissa vuonna 1963. Hän sijoittui neljänneksi ja oli kisojen paras suomalainen. Kisojen jälkeen Mäki-Hukkala tiivisti omista tavoitteistaan seuraavasti:¹⁰⁰

”Haluaisin tulla niin hyväksi urheilijaksi, että voisin olla vaatimaton.”¹⁰¹

Tämän jälkeen Toiveen painimestareita olivat vuosikymmeniä painimattoja hallinnut Keijo Manni sekä hänen jalanjäljissään Jani Manni. Myös Jorma Talvitie, Pentti Mäkelä ja Ismo Kortesmäki olivat omina aktiiviaikoinaan aikuisten suomenmestaruusmitalisteja.

Yleisurheilun suurimmat menestykset ajoittuivat 1960-luvulle Aarre Kimpimäen maajoukkue-edustuksiin ja suomenmestaruusmitaleihin ja 1970-luvulle kestävyysjuoksun nousun myötä. Myöhemmin 2000-luvun vaihteessa useat urheilijat Jaakko Ojaniemen johdolla nousivat nuorten sarjoissa Suomen ja pohjoismaiden huipulle.

4.4. Peräseinäjoen yritystoiminta

Menneinä vuosikymmeninä suurin osa kuntalaisista sai elantonsa maataloudesta. Tilojen määrän vähentyessä tilakoko on kasvanut. Perinteisen karjatalouden lisäksi on tullut myös paljon broilerituotantoa. Alkutuotannon osuus elinkeinorakenteesta on kuitenkin jatkuvasti laskenut ja vuoden 2000 tilaston mukaan alkutuotannon osuus oli vain 18,4 prosenttia (vuonna 1970 65 %), jalostuksen 38,6 prosenttia (1970 20 %) ja palvelujen 39,6 prosenttia (1970 13 %). Peräseinäjoen työpaikkaomavaraisuus oli 91 prosenttia.¹⁰²

Rautaruukki (vuonna 2004, PPTH-Norden Oy ja PPTH-Engineering Oy) ja Eurosteel Oy tunnetaan laadukkaina ja palkittuina teräsalan yrityksinä myös maamme rajojen ulkopuolella. Peräseinäjoella on myös useita pienempiä metallialan yrityksiä. Vuonna 2004 metalliala työllisti kunnassa lähes 250 henkilöä. Metalliteollisuuden kehittyminen perustui ennen kaikkea PPTH:n voimakkaaseen kasvuun. PPTH:n pääkonttori oli Peräseinäjoella ja 1970-luvulta lähtien se on ollut Peräseinäjoen tärkein yksityinen työnantaja. PPTH:n teräsrakenteita on esimerkiksi Raippaluodon sillassa, Tukholman Arlandan lentokentän terminaalirakennuksessa, Espoon Kauppakeskus Iso Omenassa ja AvestaPolaritin Tornion tehdasrakennuksessa. Teräskunnan symbolina on arkkitehti Antti Katajamäen suunnittelema ja vuonna 1987 valmistunut teräksinen kunnan virastotalo.¹⁰³

Turvetuotanto tuli tärkeäksi työllistäjäksi 1970-luvulla, kun Haukinevalle perustettiin koksitehdas ja turpeen nostoa lisättiin. Koksitehtaan loppuminen 1980-luvun lopulla vei paljon alan työpaikkoja, mutta turve tarjoaa vielä tänäkin päivänä työtä erityisesti kesäisin. Kekkilä Oy ja Vapo Oy ovat turvealan suurimmat työnantajat. Peräseinäjoella on myös merkittävät metsävarat ja Viitalan Saha – Taivalmäet vie sahatavaraa myös ulkomaille.¹⁰⁴

Peräseinäjoella sijaitsee tunnettu Kalajärven virkistysalue, jonka ympärille on kunnan, SF-Caravanin ja ravintolayrittäjien toimesta muodostunut kolme kertaa Vuoden karavaanarialueeksi palkittu matkailukohde. Kalajärven virkistysalueen historia juontaa juurensa vuoteen 1971, jolloin nuorisotyö- ja liikuntalautakunta varasi alueen leiri-, virkistys- ja uimakäyttöä varten. Kalajärven alueen lisäksi myös maatilamatkailun ympärille on kehittynyt maatalouden tueksi matkailutoimintaa. Kalajärven läheisyyteen

ollaan yksityisten yrittäjien toimesta perustamassa myös hevosurheilukeskusta, jonka kehittäminen oli vuonna 2004 rahoituksen hakuvaiheessa. Peräseinäjoella sijaitsee myös Siirtolaisuusinstituutin Pohjanmaan aluekeskus, joka kerää, tallentaa ja tutkii siirtolaisuus- ja muuttoliikeaineistoa. Siirtolaisuusinstituutin ympärille ollaan suunnittelemassa siirtolaisuusteemapuistoa Kalajärvelle.

5. LIIKUNTATOIMINNAN KASVUNAIKA 1945 - 1960

”Ja täytyy kysyä, onko se määrätön unteluus, joka heitä vaivaa, suomalainen perisynti, joka johtaa juurensa niistä olosuhteista, joissa kansa tiettömillä erämaaseuduilla ja yleensä maaseudulla vieläkin joutuu viettämään pitkät eristetyt talvet, jolloin nukkuminen on ainoa ajankulu.”

Helsingin Sanomien päätoimittaja Yrjö Niiniluodon näkemys suomalaisesta maaseudusta vuonna 1957.¹⁰⁵

Seuraavien kappaleiden aikana voidaan todeta, ettei tällaisilla mielipiteillä ollut välttämättä suurta tekemistä sen todellisuuden kanssa, jossa kukoistuskauttaan elävällä maaseudulla elettiin. Se kuitenkin osoittaa jaon, joka vallitsi kaupunkien kuluttajien ja maaseudun tuottajien välillä sodanjälkeisessä yhteiskunnassa. Elintarvikkeiden säännöstelty osoitti kansallista kollektiivisuutta, jossa viljelijäväestön roolina oli tuottaa ravintoa koko kansalla omaa etuaan ajamatta ja oman käytön ylittävä osuus tuotannosta tuli luovuttaa valtiolle sen määräämien hintojen mukaisesti.¹⁰⁶ Sotakorvauksen maksaminen loppuun ja säännöstelyn purkaminen kuitenkin osoittivat, että Suomi oli vaurastumassa ja parempaa voitiin odottaa tulevaisuudessa. Usko paremmasta eli voimakkaana sodan jälkeisenä aikana, kuten V.A. Karikosken Suurkisojen avajaispuheesta vuonna 1947 voidaan todeta:

”Se, että olemme tuhansina ja kymmeninä tuhansina saapuneet tänne kaikkialta isänmaastamme, sen etäisimpiä salokylä myöten, merkitsee että pitkän pimeyden ja murheen ajan jälkeen vihdoinkin taas voimme todeta kesän ja elämän olevan heräämässä ja jo heränneenkin meidän sydämissämme. (...) Me elämme sittenkin!”¹⁰⁷

Raskaan sodan jälkeen Peräseinäjoki alkoi nousta muun Suomen tavoin ja 1950-luvulla väkiluku oli jo yli 6000. Kansakouluja oli vuonna 1952 yhteensä 12 ja niissä oppilaita 944. Yli sadan oppilaan koulut löytyivät Kirkonkylästä, Alaviitalasta, Haapaluomalta ja Kihniänkylästä. Seuraavana vuonna rikottiin tuhannen oppilaan raja ja huippuvuonna 1958 oppilaita oli 1098. Tällöin myös Luoman ja Paston kouluilla oli yli sata oppilasta.¹⁰⁸ 50-luvun loppupuolella kunnilla oli jopa vaikeuksia löytää kouluista tilaa kaikille uusille oppilaille.¹⁰⁹

1950-luvulla tilojen pirstoutuminen pienviljelystiloiksi ja kylien voimakas maatalousvaltaisuus johtivat kuitenkin siihen, että kylissä ei enää riittänyt tarpeeksi työmahdollisuuksia uusille polville. Edes metsätyöt eivät enää pystyneet tarjoamaan

työtä kaikille. Työtä tiloilla kyllä riitti, mutta siitä saatava palkka ei kyennyt kilpailemaan esimerkiksi Ruotsin tarjoamien ansioiden kanssa. Myös Suomen kaupungit houkuttelivat nuorisoa. Elämäntavat muuttuivat muutenkin nopeasti ja huoli nuorisosta nousee esiin vaatturi Jussi Tekarin haastattelusta:

”Kihniänkylän nuoriso potee tällä kertaa henkisten harrastusten puutetta, sillä sellaiseksi ei voi laskea 'kaupallisella linjalla' liikkuvia harrastuksia. Nykyinen polvi haluaa ajaa autolla komiasti tanssipaikoille ja sen huvituksen kohteet määräytyvät kulloinkin esiintyvien orkesterien mukaan. Ei edes urheilu ole tällä kertaa jaksanut Kihniänkylässä saada jalansijaa siinä määrin, että sillä olisi nuorten toiminnassa merkittävämpää sijaa.”¹¹⁰

Kihniänkylään rakennettiin uusi urheilukenttä, jonka toivottiin osaltaan vaikuttavan nuorison vapaa-ajanviettopoihin. Aikaisemmin kylässä oli ollut vireää nuorisoseuratoimintaa, mutta yleisöä ei enää tyydyttänyt oman kylän harrastajien esitykset. Aikaisemmin vilkas hevosurheilutoimintakin oli hiipunut traktorin tulon myötä.¹¹¹

Nuorten muuttoliike näkyi myös kylän toisella laidalla Pastossa. Urheiluelämä oli kuitenkin paremmin voimissaan. Kylään rakennettiin painikämpä ilman veikkausvaroja, kylän yhteisin talkooponnistuksin. Peräseinäjoen Toiveen toiminnanjohtaja Veikko Lähdesmäki:

”Paston kylän urheiluharrastus ei suinkaan pysähdy Harjun Semmiin. Aivan maantien laidassa, Ahvenjoen sillan läheisyydessä, on painijana tunnetun Arne Ojalan talo sievällä töyräällä. Hänkään ei ole pannut taitojaan piiloon, vaan on mukana kehittämässä Paston kulman nuorista miehistä painiväkeä.

Paston nuorison keskuudessa vallitsee erittäin suuri innostus urheiluun. Poikia oli mukana runsaasti kaikissa harjoituksissa ja kylän oma urheiluseura Paston Löylyveikot, joka on Toiveen alaosasto, tekee parhaansa harrastuksen edelleen kehittämiseksi. Urheilukenttää kylässä ei ole, mutta merkillepantavaa on, että siitä huolimatta kylässä elää voimakas urheiluhenki. Toivottavasti myös kenttäkysymys aikanaan saadaan järjestykseen ja nuoret saavat siinäkin suhteessa nykyistä paremmat harjoittelumahdollisuudet hyvälle harrastukselleen.”¹¹²

Tällaisesta lähtökohdasta lähdettiin tekemään nuoriso- ja liikuntatyötä ja luomaan edellytyksiä jopa olympiatason urheilulle Peräseinäjoella. Urheilutoiminta ja tanssit olivat ajoittain jopa niin suosittuja nuorten keskuudessa, että kunnan nuorisotyölautakunta velvoitettiin järjestämään henkiset kilpailut, jotta näiden alojen

harrastajat eivät tuntisi itseään syrjityksi. Tanssitilaisuuksissa huolta aiheutti myös yhä nuoremmat kävijät. Tästä ilmiöstä syylliseksi todettiin järjestöjen taholta yksimielisesti vanhemmat, ei järjestäjät. Vanhempien roolia nuorten harrastusten tukena korostettiin myös muussa toiminnassa.¹¹³

5.1. Kunta mukaan liikuntatoimintaan

Liikuntaharrastusten lisääntyminen sai suurimmat kaupungit osallistumaan liikuntapaikkarakentamiseen jo 1800-luvun lopulla. Kunnallishallinnon kannalta tilanne oli kuitenkin sekava, sillä mikään taho ei ollut suoranaisesti vastuussa liikuntapaikkarakentamisesta.¹¹⁴ Ensimmäinen kunnallinen urheilulautakunta perustettiin Helsinkiin vuonna 1919 ja urheilulautakuntia alettiin perustaa aluksi muihin kaupunkeihin ja pikku hiljaa myös maaseutupaikkakunnille.¹¹⁵

Ennen sotia virinnyt liikunnan kansalaistoiminta levisi myös maaseudulle ja sodan jälkeen vakiintuneissa oloissa myös kuntien suora ja epäsuora tuki alkoi muodostua yhä tärkeämmäksi osaksi liikuntatoiminnan rahoitusta. Aikaisemmin pelkästään vapaaehtoistoimintaan perustunut liikuntaharrastus alkoi vaatia suurten harrastajamäärien ja kilpailullisten tavoitteiden lisääntymisen myötä panostusta suorituspaikkoihin, suoritusvälineisiin ja kilpailumatkoihin.

Myös Peräseinäjoen kunta tuki liikuntaa jo vuonna 1947, jolloin Peräseinäjoen Toive sai kunnalta lahjoituksen kiertopalkinnon ostamiseen kylien välistä 1000 metrin viestijuoksua varten.¹¹⁶ Samana vuonna kunta osallistui kirkonkylän urheilukentän salaojitukseen maksamalla siihen tarvittavan hiekan. Lisäksi alkoholiliikkeen voittovaroista myönnettiin Toiveelle 50 000 markkaa (1800 €, v.2004¹¹⁷) urheilukentän kunnostamiseen.¹¹⁸

Syksyllä 1949 Toiveen puheenjohtaja Eero Kanto esitti kunnallisen urheilulautakunnan perustamista.¹¹⁹ Lautakunta aloitti toimintansa saman vuoden puolella ja ensimmäisessä kokouksessa päätettiin hakea alkoholiliikkeen voittovaroista 150 000 markkaa (5400 €) eri kylille hankittaviin urheiluvälineisiin. Kokouksessa anottiin myös käyttövaroja lautakunnalle hiihtokilpailuja varten sekä kouluille palkintoihin. Kokouksen päätöksen mukaan kunta korvasi kansakoulun määräämät menot koululla järjestetyistä voimisteluilloista.¹²⁰

Urheilulautakunnassa oli mukana kylien aktiiviset urheiluihmiset ja niinpä vuodesta 1953 lähtien lautakunta päätti periä jäsenille lain mukaan kuuluvat kokouspalkkiot ja käyttää ne urheilun hyväksi.¹²¹ Esimerkiksi vuonna 1956 kokouspalkkiot käytettiin palkintojen ostamiseen.¹²²

5.1.1. Avustustoiminnan alku

Vuonna 1950 avustustoiminta käsitti lähinnä urheiluvälineiden ja palkintojen hankkimista sekä erikoisuutena painimattojen hankkimisen Paston, Haapaluoman, Luoman, Viitalan ja Kihniän kyliin. Palkinnot annettiin kilpailuihin, jotka järjesti joko paikallinen nuorisoseura tai Toiveen kyläosasto. Kilpailijoiden ei kuitenkaan tarvinnut olla järjestävän järjestön jäseniä. Kokonaisuutena lautakunta käytti rahaa 143 000 markkaa (4500 €).¹²³ Tässä lautakunnan ensimmäisen varsinaisen toimintavuoden päätöksessä nousee esiin kylien välisen tasa-arvon periaate, joka vielä tässä vaiheessa oli perusteltua, mutta joka myöhemmin johti investointeihin, jotka osoittautuivat vääriksi, koska niiden käyttö jäi vähäiseksi.

Ensimmäiset yleisavustukset jaettiin vuonna 1952 saman periaatteen mukaisesti Alaviitalan, Yläviitalan, Luoman ja Paston kylille sekä Kirkonkylälle ja Toiveen nuoriso-osastolle. Avustusten yhteisarvo oli 32 102 markkaa (800 €).¹²⁴

Paikkakunnan nuorten pesäpalloharrastusta edistettiin vuonna 1956 kiertopalkinnolla, joka annettiin kyläjoukkueiden alle 17-vuotiaiden välisen sarjan voittajalle. Lisäksi ottelujen parhaille pelaajille jaettiin palkintoja.¹²⁵ Muutoin kunta käytti kovin niukasti varojaan urheiluun. Esimerkiksi vuonna 1956 Vaasan läänissä kunnat osoittivat urheilulle määrärahoja asukasta kohden keskimäärin 210 markkaa (5 €). Peräseinäjoella vastaava summa jäi 11 markkaan (0,26 €).¹²⁶

5.1.2. Liikuntapaikat

Kunnan ensimmäinen suorituspaikka oli urheilukenttä, joka rakennettiin jo ennen tämän tutkimusajanjakson alkua. Kunta oli alusta alkaen mukana tukemassa vapaaehtoisten ponnisteluja, mutta nopeasti kunnan rooli muuttui tukijasta päävastuun kantajaksi.

Keskusurheilukentän rakensivat alun perin suojeluskunta ja nuorisoseura ja sen vihkiäiskilpailut pidettiin valmistumisvuonna 1924 Pariisin olympialaisten jälkeen. Kilpailun päätähnenä oli oman pitäjän olympiavoittaja Ville Ritola, joka juoksi 5000 metriä voittaen sen ajalla 15.36. Kentän juoksuradan pituus oli 237 metriä ja pesäpallokenttään jouduttiin ottamaan mukaan myös juoksurata. Vuonna 1928 Toive sai kentän käyttöoikeuden ja pääsi myöhemmin myös osakkaaksi. Samana vuonna kentän juoksurataa kunnostettiin.¹²⁷

1940-luvun lopulla rata ei enää vastannut aikansa urheilijoiden tarpeita ja vuonna 1948 kenttää päätettiin peruskorjata ja laajentaa se 300 metrin pituiseksi, jotta pesäpallokenttä sopisi sen sisälle. Samalla pääsuoralle rakennettiin kuusi rataa ja kiertäviä ratoja tehtiin neljä. Kenttätöiden valvoja ja johtaja Eero Kanto kertoo rakennustöiden toteutuksesta:

”Kentän rahoitus on tapahtunut siten, että viime vuonna otimme 20,000 mk:n (740 €) lainan. Toivettaret lahjoittivat 15,000 mk (550 €) , ja kunnaltakin saatiin tänä vuonna 50,000 mk (1850 €), joka osoittaa kunnan isienkin valveutuneisuuden asiaamme kohtaan. Nuorisoseura on suhtautunut myönteisesti asialle eikä muuten voisi ollakaan, sillä saman nuorison eteenhän tässä työskennellään. Maapohjahan on edelleenkin nuorisoseuralta, joten se on korvaamaton apu. Tarkoituksemme on saada myöskin kuntalaiset ja liikelaitokset avustamaan taloudellisestikin kenttätöitä. Talkoitten osuus on myös laskettava n. 10,000 mk:na (370 €), joka ei ole suinkaan pieni summa tällaisessa työssä. Myös olemme anoneet valtion apua, ja toivorikkaina odottelemme rahaa, sillä uskomme jotakin sieltäkin heruvan.”¹²⁸

Keskuskentän toiset vihkiäiskilpailut pidettiin elokuussa 1948 tulostason jäädessä vaatimattomaksi vielä pehmeällä kentällä.¹²⁹ Jo ennen urheilulautakunnan perustamista kunta oli siis osaltaan tukenut urheilukentän ylläpitoa. Siitä huolimatta suuret panostukset urheilukenttään alkoivat näkyä Toiveen taloudessa. Vaikka seura oli tehnyt päätökset kentän rakentamisesta itse, kentän suuret korjauskustannukset aiheuttivat paineita kentän siirtämisestä kunnan hallintaan jo vuonna 1950. Toiveen puheenjohtaja Eero Kanto:

”Päämääränä meillä on nostaa pojista pitäjän urheilijat rintapitäjien tasolla. Työtä se vaatii ja paljon uhrauksia, mutta kaikki on tehtävä, jotta tulokset ovat pitäjän arvoa vastaavat. Ja toinen tärkeä toivomus: kunnan olisi otettava haltuunsa urheilukenttä ja muodostettava siitä pitäjään ajanmukainen keskuskenttä.

Kenttäkysymys on tullut seuralle niin tavattoman kalliiksi, että se ajoittain tahtoo lamaannuttaa ei vain mielet vaan myöskin toiminnan. Kun pieni seura uhraa rahoja kenttään 600.000 – 700.000 mk (19000 - 22000 €), kuten Toive on tehnyt, ei ole ihme, jos muu toiminta pakostakin kärsii. Jos seura olisi nuo varat saanut käyttää esim. nuorisotoimintaan eri puolilla pitäjää, niin jälki olisi aivan toinen. Eikä seuran taloudelliset uhraukset supistu vain kenttään. Nytkin on seuralla viisi painimattoa, joista yksi Jukolan yläkerrassa, jossa olevassa painikämpässä harjoitukset ovat alkaneet. Viitalan seuratalossa, Kihniän Kalakoskella ja Luomankylässä, jossa matto on ollut koululla. Pastonkylään rakennetaan parhaillaan painikämpää.”¹³⁰

Toive rakensi kentän käyttäen siihen voimavaransa. Taloudellinen rasitus alkoi käydä liian kovaksi aktiiveille, vaikka Toiveen seuraava rakennushanke oli jo suunnitteilla. ja kunnan oli ensimmäisen kerran tehtävä merkittävä päätös urheilutoiminnan tukemisesta.

Kunnanvaltuutettu Jaakko Piuholta esitti marraskuussa 1950 Kirkonkylän Nuorisoseuran omistaman ja Peräseinäjoen Toiveen hoitaman keskusurheilukentän kunnallistamista.¹³¹ Neuvottelut kenttäalueen omistavan nuorisoseuran kanssa alkoivat syksyllä 1951. Nuorisoseuran sadan markan (2,74 €) pyyntihintaa neliömetriltä pidettiin kohtuuttoman korkeana. Kunta oli valmis maksamaan 100 000 markkaa (2700 €). Nuorisoseura ilmoitti vähimmäisvaatimukseksi kolme kertaa suuremman summan, mitä kunnanhallitus esitti valtuustolle. Valtuustossa aiheesta nousi tiukka keskustelu, jonka jälkeen kaksi kolmannelta valtuutetuista kannatti kentän ostamista. Tarkoituksena oli tehdä paikkakunnalle ajanmukainen keskusurheilukenttä.¹³²

Peräseinäjoen kirkonkylän nuorisoseuran yleinen kokous käsitteli asiaa helmikuussa 1952, kun kunta oli tarjoutunut ostamaan nuorisoseuran omistaman urheilukentän maa-alueen. Puheenvuoroja käytettiin runsaasti eikä yksimielisyyteen kauppahinnasta tahdottu päästä. Lopuksi asia ratkaistiin lippuäänestyksellä, jonka tuloksena päätettiin suostua kunnanhallituksen tekemään tarjoukseen, jolla kunta ostaisi kysymyksessä olevan alueen 300000 markan (7900 €) kauppahinnalla. Hinta oli verrattain pieni, kun huomioidaan alueen keskeisyys ja alueen pinta-ala 1h 25 aaria. Kirkonkylän nuorisoseura teki arvokkaan teon koko pitäjän liikuntakasvatustyön hyväksi. Päätöksen perusteluna oli se, että kunnallisen urheilukentän rakentaminen kohdistui ennen kaikkea nuorison hyväksi.¹³³

Työt aloitettiin vuonna 1953 valtion veikkausvoittovaroista saadulla avustuksella. Kunta myönsi vielä 180 000 markkaa (4600 €) vuoden 1954 öihin, minkä jälkeen ne keskeytyivät määrärahojen puutteeseen, koska kunnalla ei ollut muiden rakennushankkeiden vuoksi varoja kenttää varten. Niinpä töitä tehtiin paljon talkoilla. Kentän juoksuradat, valut ja reunukset saatiin valmiiksi ja kenttä muutettiin hiekkakentäksi. Katsomoa ei vielä rakennettu varojen puutteessa. Kentän länsikaarteeseen istutettiin hopeapajuja antamaan suojaa tuulelta.¹³⁴

Kentän pitkän historian aikana sillä on järjestetty yleisurheilun ja pesäpallon lisäksi monenlaisia tapahtumia. Se on ollut areenana jalka- ja lentopallossa, voimistelussa, ja pyöräilyssä. 1950-luvun alussa ja vuonna 1964 kentällä pidettiin myös nuorisoseurapiirin laulu- ja soittojuhlat, jotka kokosivat suuren joukon väkeä ympäri maakuntaa.¹³⁵ Kunnan ensimmäinen luisteluratakin tehtiin aikanaan keskuskentälle. Syystalvella 1960 keskusurheilukentälle avatusta luistinradasta tuli nopeasti suosittu. Uuden luistinradan rakentamispäätös oli syntynyt erityisesti nuoriso- ja raittiustyön tukemiseksi.

”Koska paikkakunnalla ei hiihdon lisäksi ole mahdollisuutta muiden talviurheilumuotojen harjoittamiseen ja kun nuoriso varsinkin iltaisin pyrkii hakeutumaan niin sanottuihin baareihin, niin urheilulautakunta esitti, että lautakunnalle annettaisiin oikeus noin 15 aarin suuruisen luistinradan rakentamiseksi kunnan keskusurheilukentälle.”¹³⁶

Kun keskusurheilukenttä oli saatu kuntoon, alkoi kylillä nousta esiin tarpeita oman kentän rakentamisesta tai kunnostamisesta. Yleensä tarve lähti kylältä ja kentät rakennettiin suureksi osaksi talkootöinä. Urheilulautakunta luovutti vuonna 1953 maa-alueen Kihniänkylän kenttää varten ja saman kokouksen yhteydessä käytiin katsomassa paikkaa Paston kentälle.¹³⁷

Kihniänkylään rakennettiin urheilukenttää veikkausvoittovaroista saadulla määrärahalta jo 1950-luvun puolivälissä. Kihniänkylän kentän rataa suunniteltiin 300 metrin pituiseksi, jotta sisälle olisi sopinut pesäpallokenttä. Sitä varten yritettiin ostaa maata kentän pohjoispuolelta.¹³⁸ Kun maan hankkiminen ei onnistunut, radan pituudeksi päätettiin 250 metriä.¹³⁹ Kenttäaluetta kylän nuorisoseuratalon vieressä tasoitettiin, mutta rakennushanke jäi kesken rahojen puutteen vuoksi¹⁴⁰, kunnes kunta myönsi 1959 Kihniänkylän kansakoulun leikki- ja urheilukenttää varten 250 000 markan (5000 €) määrärahan valtion veikkausvoittorahoista. Kesällä 1961 kunta myönsi Kihniänkylän

kentän tasaukseen veikkausvoittovaroja 150 000 markkaa (2800 €), ja kenttää päästiin taas rakentamaan.¹⁴¹ Viimeistelytyöt tehtiin kunnan varoilla kesällä 1962. Kenttä oli kunnan toinen varsinainen urheilukenttä, jossa oli 240 metrin juoksurata ja kuusiratainen etusuora, jolla voitiin juosta myös 110 metrin aidat. Opettaja Olavi Ala-Prinkkilä kertoi kentän käytöstä seuraavaa:

” Kyllä kesällä iltaisin pesäpalloharrastusta on ollut jonkin verran. Koulujen alettua olemme käyneet urheilutunneilla vakinaisesti täällä juuri senkin takia, että tilaa riittää urheilla ja pelata. ”¹⁴²

Syksyllä 1962 Kihniänkylän kentälle päätettiin rakentaa myös pukusuoja¹⁴³ ja keväällä 1964 urheilulautakunta hyväksyi piirustukset varasto- ja pukusuojan rakentamisesta.¹⁴⁴ Samaan aikaan rakennettiin Alaviitalan ja Haapaluoman kenttiä. Alaviitalan kenttää ajoi kylän Toiveen alaosasto.¹⁴⁵ Sekä Alaviitalan että Haapaluoman kenttätööt olivat pitkään pysähdyksissä¹⁴⁶ ja vuonna 1959 urheilulautakunta antoi kielteisen päätöksen Viitalankylän kenttäänomukseen, koska hakijoilla ei ollut esittää tehtyjä talkootyöpäiviä.¹⁴⁷ Kesällä 1961 Viitalan kentän rakentamista sen sijaan avustettiin. Lopputyöhön myönnettiin 40 000 markkaa (750 €), sahoitusputkiston hankkimiseen 130 000 markkaa (2450 €) sekä tasaukseen ja ojitukseen 80 000 markkaa (1500 €), sillä edellytyksellä, että talkootyöt hoidetaan sovitun mukaisesti.¹⁴⁸ Vuonna 1964 Alaviitalan kentältä puuttuivat enää suorituspaikat.¹⁴⁹

Haapaluoman kyläkenttää alettiin rakentaa talkoilla 1950-luvun lopulla. Kunta myönsi 50 000 markan (1600 €) avustuksen vuoden 1958 töihin. Seuraavana vuonna saatiin veikkausvoittovaroista avustusta 350 000 markkaa (7000 €).¹⁵⁰ Kesällä 1961 todettiin kuitenkin, että Haapaluoman kenttään ei voida käyttää kunnan rahoja, koska uusi maantie vie todennäköisesti osan kentästä.¹⁵¹ Vuonna 1967 kunnanhallitus tiedusteli nuorisotyö- ja urheilulautakunnalta Haapaluoman kentän tarpeellisuutta. Lautakunta vastusti kentän myymistä, koska pienellä kunnostuksella sille olisi ollut käyttöä.¹⁵² Vuonna 1968 kentällä kasvoi pajua, lepikkoa ja pensaita ja yksityishenkilö oli kiinnostunut ostamaan maa-alueen. Haapaluoman koulun johtokunta oli todennut äänin 4–3, ettei koulu tarvitse jo aiemmin vuokrattua urheilukenttää.¹⁵³

Luomankylässä pieni koulunkenttä oli kesäisin ahkerassa käytössä ja kylän asukkaat esittivät koulun pallokentän laajentamista, jotta kylän nuorilla olisi mahdollisuus pelata pallopelejä normaalimittaisella kentällä. Kunta varasi töihin myös määrärahan.¹⁵⁴

Sammatin kenttää saatiin odottaa aina vuoteen 1964, jolloin valmistui talkootyönä koulun läheisyyteen nuorten ja lasten leikki- ja palloilukenttä. Kyläläisten innostuksen asialle sai aikaan koulun johtajaopettaja Matti Malkamäki, joka kertoi talkoissa seuraavaa:

”Vuosi takaperin kentän tarve ensiarvoisesti koulun oppilaitten palloilu- ja leikkikentäksi ilmeni tullessani tähän kouluun opettajaksi. Koulun johtokunnan ja kyläläisten piirissä ajatuksen toteuttaminen sai yleisen kannatuksen.

Kentän suuruus on 85x40 metriä, siihen valmistuvat 60 m juoksurata sekä tarvittavat suorituspaikat. Pääasiassa kenttä tulee kuitenkin palvelemaan koulun tarvetta leikki- ja palloilukenttänä.”¹⁵⁵

Merkittävä parannus Peräseinäjoen liikuntapaikkatilanteeseen oli Kirkonkylän kansakoulun valmistuminen vuonna 1949. Valmistumishetkellä maakunnan suurimmassa kansakoulussa oli 9x17 metriä suuruinen ja 5,10 metriä korkea juhla- ja voimistelusalit, joka oli eri liikuntaryhmien käytössä aina Ritola-hallin valmistumiseen saakka.¹⁵⁶ Kun liikuntaharrastus laajeni, myös tarpeet suuremmalle salille kasvoivat. Kansakoulun pieni sali oli kuitenkin esteenä valtion avunsaamiseen liikuntasalille uuden kansalaiskoulun rakentamisen yhteydessä 1960-luvun puolivälissä. Hylkäysperusteena oli tontilla jo oleva liikuntasali.¹⁵⁷

5.1.3. Ensimmäiset liikuntatyöntekijät

Ensimmäisiä kunnallisia urheiluohjaajia alettiin palkata 1930-luvulla ja tapa yleistyi 1950- ja 60-luvuilla. Toimiin kiinnitettiin usein urheiluseuroissa toimivia aktiiveja, joilla oli pitkä kokemus seuratoiminnasta, mutta vain lyhyitä ohjaajakursseja muodollisena pätevyytensä. Tavallista oli myös yhdistää urheilu-, nuoris- ja raittiusohjaajan virka, jolloin valinnan perusteena saattoi olla nuorisotoiminta tai nuorisotalon koulutus.¹⁵⁸

Vuonna 1955 Peräseinäjoen Keskusurheilukentälle päätettiin palkata vahtimestari. Samalla päätettiin kentän vuokraamisesta ilman korvausta kunnan alueelle toimiville yhdistyksille. Kentän virvoke- ja jäätelömyyntipaikat vuokrattiin eniten tarjoavalle.¹⁵⁹ Vahtimestariksi valittiin Veikko Lähdesmäki 6500 markan (172 €) kuukausipalkkiolla ja keskusurheilukentän virvoke- ja jäätelömyyntioikeus kesäksi 1955 annettiin Kirsti Ala-Kannolle 6000 markan (160€) vuokraa vastaan.¹⁶⁰ Veikko Lähdesmäki toimi

vahtimestarina myös kesällä 1957 kahtena päivänä viikossa viisi tuntia päivässä ja huolehti muiden huoltotöiden ohella kalkituksista.¹⁶¹ Seuraavan kerran kentänhoitajaa tarvittiin taas vuonna 1960, jolloin tehtävään palkattiin Aatos Parkkari 10000 markan (191 €) kuukausipalkalla.¹⁶² Parkkari jatkoi tehtävässä myös seuraavana kesänä.¹⁶³

Peräseinäjoen Toive esitti tammikuussa 1958 kunnallisen raittius-, nuoriso- ja urheiluohjaajan toimen perustamista väliaikaisena ja kokeiluluonteisesti. Kaikki nuorisoseurat eivät asiasta kuitenkaan innostuneet. Tarkoituksena oli, että paikkakunnan viisi nuorisoseuraa tukisivat toimen perustamista yhteensä 50 000 markalla (1000 €), Toive yhtä suurella summalla yksinään ja kunta 110 000 markalla (2200 €). Raittius-, nuorisotyö- ja urheilulautakunta pitivät toimen perustamista erittäin tärkeänä. Kunnanvaltuutetut eivät halunneet vielä maaliskuussa 1958 tointa perustaa. Yhtenä mahdollisuutena he esittivät ohjaajan palkkaamista Nurmon kanssa. Mieli muuttui syksyyn mennessä, jolloin raittius- ja nuoriso-ohjaajan virka perustettiin määräaikaisena vuoden 1959 loppuun. Kunnanhallitus valitsi tehtävään toukokuussa 1959 Erkki Lehtisen Haapamäeltä.¹⁶⁴

5.1.4. Kilpailut

Aluksi kunnan tukema kilpailutoiminta keskittyi kylien välisiin kilpailuihin. Myös Toive ja muut järjestöt järjestivät omia urheilukilpailuja kunnan tukemana. Kylienvälinen massaviestihiihtokilpailu onnistui vuonna 1952 erinomaisesti. Kilpailuun osallistui 120 peräseinäjokelaista. Kilpailun kiertopalkintona oli mankeli, jonka voittajajoukkue sai käyttöönsä vuodeksi. Tästä kilpailu sai myös nimen Mankelihihto, jonka muistavat vielä monet nuoremmistakin peräseinäjokelaisista. Pasto voitti kilpailun vuosina 1954 ja 1955. Haapaluomalaiset voittivat 1957 ja vuonna 1958, jolloin joukkueita oli viisi ja osanottajia noin 100. Haapaluomalaiset saivat 1959 kolmannen peräkkäisen kiinnityksen mankeliin, jolloin palkinto siirtyi kylän omistukseen. Uudeksi kiertopalkinnoksi hankittiin sohlot eli kangaspuut ja ensimmäisissä Sohlohihdoissa Haapaluomalla kotijoukkue vei voiton.¹⁶⁵ Jo ensimmäisissä mankelihihdoissa oli mukana myös paikallinen liike-elämä. Vaikka kunta hankki kilpailun palkinnot, oli myös Haapaluoman OSK lupautunut lahjoittamaan yhden palkinnon.¹⁶⁶ Haapaluoman voitettua sohlot omaksi helmikuussa 1963, päätettiin hankkia pokaali kiertopalkinnoksi.¹⁶⁷ Pokaalihihto perinne jatkui aina vuoteen 1972 asti.¹⁶⁸

Kunta osallistui myös kansanhihtojen järjestämiseen. Vuonna 1952 urheilulautakunta hankki ensimmäisen kerran kansanhihtomerkkejä 2 000 markalla (50 €).¹⁶⁹ Kunta maksoi aiheutuneet kustannukset ja käytännön järjestelyistä vastasivat opettajat ja järjestöt.¹⁷⁰ Käytännössä Kansanhihdot hoidettiin pitkälti kansakoulujen kautta,¹⁷¹ paitsi kilpahiihtäjien osalta, joista vastasi Toive.¹⁷² Osoituksena hiihdon voimasta paikkakunnalla Peräseinäjoki voitti vuoden 1955 kansanhihtojen maakuntasarjan omassa ryhmässään.¹⁷³ Vuonna 1962 vastuu Kansanhihtojen järjestelyistä siirrettiin Toiveen liikunnanohjaajalle¹⁷⁴ ja seuraavana talvena Kansanhihtoja pyrittiin aktivoimaan koulujenvälisen kilpailun avulla.¹⁷⁵

Urheilulautakunta maksoi matka-avustukset kansakoululaisten koulujenvälisiin hiihtokilpailuihin osallistuville kouluille vuonna 1955.¹⁷⁶ Urheilulautakunta tuki lisäksi viestijoukkueiden lähettämistä maakuntaviestihiihtoon. Esimerkiksi vuonna 1955 kuljetuskustannuksiin myönnettiin 15 000 mk (400 €).¹⁷⁷ Mukaan tulivat myös muut koulujenväliset kilpailut. Tukia maksettiin myöhemmin opettajayhdistykselle, joka vastasi kilpailujen järjestämisestä ja kuljetuksista.¹⁷⁸

Peräseinäjoen kunnan aktiivisuutta urheilurintamalla kuvastaa myös Valtuustohiihtoperinne. Esimerkiksi vuonna 1955 Peräseinäjoki voitti hiihtokilpailussa Nurmon.¹⁷⁹ Vuonna 1963 mukaan tuli Kuortaneen valtuusto.¹⁸⁰ Viimeiset valtuustohiihdot järjestettiin vuonna 1972.¹⁸¹

5.2. Toive liikuntapalvelujen tuottajana

Heti sotien jälkeen Peräseinäjoen Toiveen vahvoina lajeina olivat hiihto, paini ja yleisurheilu. Pesäpallo oli voimissaan myös naisten puolella.¹⁸² Kylän eri nuorisoseurat järjestivät ahkerasti hiihto- ja voimistelukilpailuja.¹⁸³ Vuoden 1948 Suurkisoissa Peräseinäjoelta oli mukana 70 osanottajan joukko. Erityisesti opettajien panos urheiluseuran toiminnassa oli merkittävä ja seuran kyläosastot toimivat koulupiireittäin. Talvella 1948 koulujen välisissä hiihtokilpailuissa oli joukkueet 11 koulusta. Toiveen ja nuorisoseurojen yhteistyö toimi hyvin ja samat nuoret olivat molempien toiminnassa. Sekä Toiveella että nuorisoseuroilla oli sama kohderyhmä eli nuoret ja myös tavoitteet olivat samansuuntaiset eli nuorisokasvatus ja terveet elämäntavat.¹⁸⁴

Huoli pitäjän nuorista oli suuri myös urheilu- ja nuorisoseurojen ulkopuolella. Keväällä 1950 Jukolassa järjestettiin kokous tanssien rajoittamisesta. Paikalla oli edustajia 14 seurasta ja yhdistyksestä sekä nimismies Granström. Alustuksen esitti kanttori Hannes Kirkkala:

”Nuorisomme vapaasta kasvatustyöstä on paljon hyvää näkyvissä, mutta sen haitalliseksi tekijäksi on viime vuosien aikana tullut tanssivimma sekä kalliiden ja usein ala-arvoisten tanssiorkesterien hankkimiset tilaisuuksiin, josta johtuu ettei kunnollisiin ja hyviinkään ohjelmallisiin tilaisuuksiin saada yleisöä, joten on katsottu vihdoinkin olevan aika sulkea ovet ala-arvoisilta ”renkutuksilta”.”

Kokouksen päätöksenä oli, että pelkkien tanssitilaisuuksien järjestelyistä luovutaan kokonaan toistaiseksi koko pitäjässä. Samalla esitettiin toivomus, että ”luovutaan vieraiden orkesterien hankkimisesta ja on entistä enemmän kiinnitettävä huomiota ainakin niiden todelliseen musiikin esittämiseen ja pois mitään esittävät musiikkiurheilijat helistimiseen”.¹⁸⁵ Toiveelle, Toivettarille ja nuorisoseuroille tanssien järjestäminen oli kuitenkin taloudellisesti niin kannattavaa, että vaikka kanttorin kantoja myötäiltiin kokouksessa, todellisuudessa yhteinen päätös ei näytä vaikuttaneen seurojen toimintaan. Kevään 1950 tanssimainoksissa päätös ei ainakaan näkynyt, vaan niissä mainostettiin samoja kokoonpanoja kuin aiemminkin.¹⁸⁶

5.2.1. Peräseinäjoen Toiveen kolmas vuosikymmen

Kentän kunnostaminen oli sodan jälkeen Toiveen ensimmäinen voimainkoetus.¹⁸⁷ Heti kenttätöiden päätyttyä Toiveen hyvälle alulle lähtenyt painitoiminta vaati parempia harjoitteluolosuhteita ja voimailutalon rakentamista alettiin suunnitella jo vuonna 1948. Harjoittelu Viitalan nuorisoseuralla ja pappilan rippituvassa oli hankalaa ja pahimmillaan matto jouduttiin keräämään pois jokaisen harjoituksen jälkeen. Toiveen puheenjohtaja Ahti Ala-Kulju:

”Mutta on meillä vakava aie lopettaa huoneistopula painijaimme osalta. Johan urheilukenttäkysymyksen ratkaisun yhteydessä on päätetty kentän välittömään läheisyyteen rakentaa painitalo, johon tulisi harjoitushuone, sauna, pukuhuoneet urheilijoille, välinevarasto ja mahdollisesti vahtimestarin asunto.

Kilpailutoiminnasta voin mainita, että marraskuussa iskemme täällä Peräseinäjoella yhteen Kouran Louhen kanssa seuraottelussa.

Piirikunnalliset kilpailut järjestämme myöskin. Muitakin seuraotteluja on kiikarissa. ”¹⁸⁸

Vaikka toimintaa pyöritettiin pitkälti nuorisokasvatuspohjalta, myös kilpailullinen puoli näkyi Toiveen tavoitteissa jo vuonna 1950. Toiveen sihteeri Antti Arponen:

”Tähän mennessä meillä on luokiteltuja poikia 27, joista A:ssa 6, B:ssä 7 ja C:ssä 14. Seuraottelussa ovat sekä Jalasjärvi että Nurmo pojillemme hävinneet. Ja onhan meillä niinkin komea ”titteli” kuin 15-vuotisten heittokolmiottelun joukkuekilpailun Suomen mestaruus, jonka pojat saavuttivat Nurmossa Poikaurheiluliiton kesäurheilupäivillä. ”¹⁸⁹

Vuonna 1954 Toiveen toiminta oli monipuolista. Hiihdon suosiota lisäsi kilpailu Rentolan patsaasta ja Toiveen mestaruushiihtoihin osallistui 154 kilpailijaa. Myös Mankelihiidot ja pitäjänmestaruusviestit keräsivät runsaasti osanottajia. Hiihtokautta seurasivat mestaruuspainit huhtikuussa ja maastojuoksut toukokuussa. Kesällä harjoiteltiin pesäpalloa ja pitäjänmestaruudet poikien, naisten, miesten ja ikämiesten sarjoissa ratkottiin viikon kestäväillä pesäpallomarkkinoilla. Kesäkeskiviikkoisin kilpailtiin yleisurheilussa. Peräseinäjoelle oli jo vuosia aikaisemmin myönnetty yleisurheilun pm-viestit ja nuorten kilpailut, mutta kentän huono kunto siirsi kilpailut aina muille paikkakunnille. Myös voimistelua oli tarjolla miehille ja naisilla. Toiveen toiminnan lisäämiseksi palkattiin nuoriso-ohjaaja Veikko Lähdesmäki, joka järjesti kylillä tilaisuuksia tytöille ja pojille.¹⁹⁰ Samoihin aikoihin Väinö Ilomäki voitti juniorien suomenmestaruuden painissa, yleisurheilija Tapio Mäntynen kuului olympiavalmennettaviin ja pesäpallojoukkue oli mukana Suomi-sarjan karsinnoissa.¹⁹¹

Toiveen aktiivisuus palkittiin helmikuussa 1955, kun Toive sai kiinnityksen ensimmäistä kertaa jaettuun Etelä-Pohjanmaan Urheiluväen Joulun Ryhti-Maljaan. Perusteluna yksimieliselle päätökselle oli esimerkillisesti hoidetut yhteydet ylempiin portaisiin, osallistuminen Wilskman-kisoihin 270 voimistelijan joukolla ja muutenkin ripeä urheilutoiminta.¹⁹² Samana vuonna SVUL:n piirin uuden painonnostojaoston puheenjohtajaksi valittiin Esa Riihimäki ja syksyllä voimailutalolla järjestettiin painonnostokurssi ja -kilpailut.¹⁹³ Kesän 1955 Suurkisoihin lähetettiin sata poikaa, 20 miestä ja tyttöjä. Harjoituksia pidettiin pojille viidellä kylällä ja tytöille kerran viikossa kirkolla. Kisamatkan tukemiseksi järjestettiin kansankeräys.¹⁹⁴

Vuonna 1956 Toive sai käyttöön seuran uuden voimailutalon. Toiminnan uskottiin lisääntyvän uusien tilojen myötä ja kuudessa kylässä järjestettyihin harjoituksiin osallistui 100–150 poikaa. Tyttöjen viikoittaisiin kirkonkylässä järjestettyihin

harjoituksiin osallistui 30–40 nuorta, joista joillakin oli matkaa harjoituksiin jopa kymmeniä kilometrejä.¹⁹⁵ Toiveen joukot osallistuivat myös Suurkisoihin, jotka olivat monelle osallistujalle paljon muutakin kuin urheilujuhlaa. Ensimmäinen junamatka, Linnanmäki, Korkeasaari ja Stockmann olivat päällimmäisinä kisoista palanneiden mielissä.¹⁹⁶ Urheilulautakunta myönsi Toiveelle 20 000 markan (500 €) avustuksen Suurkisojen osallistumista varten.¹⁹⁷ Lakeuden Suurkisoissa Toiveella oli suurin osanottajamäärä ja Helsingin Suurkisoihin lähetettiin noin 100 voimistelijaa. Menestystä tuli piirin tasolla yleisurheilussa ja painiharjoituksia järjestettiin Kirkonkylässä, Haapaluomalla ja Pastossa. Lisäksi kyläosastoissa harjoiteltiin voimistelua. Seuran uusin toimintamuoto painonnosto oli noussut nopeasti suosioon. Taloudellisella puolella oli jatkuva huoli rahasta, kuten toiminnanjohtaja Veikko Lähdesmäki kertoi:

”Eihän maaseutuseura koskaan ole kehuttavassa asemassa. Menoja on paljon. Painikämppä Kirkonkylässä on maalattu ja laitetaan tiilikatto vielä syksyn kuluessa. Odotimme kunnalta vähän Alkon voittovaroja, mutta ikäväksemme niitä ei kuitenkaan kuulunut. Ottaen huomioon sen työn, mitä seura kunnassa suorittaa, olisi kohtuuden nimessä meille edes vähän kuulunut.

Iloisin mielin voi ajatella vuoden vaihdetta. Meillä on kauniita lukuja kerrottavana. Kyläkerhoissa on viikoittain 150 poikaa mukana, mikä on suuri saavutus. Seuran vesat ovat luoneet seurалlemme oikean hengen ja tulevaisuutta ajatellen näyttää Peräseinäjoen urheilun kehitys kulkevan kaunistata rataa.”¹⁹⁸

Suurkisojen ja piirinmestaruusmenestysten myötä toiminta alkoi laajentua maakunnan alueella. Muutamia urheilijoita lähetettiin talvella Kuortaneen maapohjahalliin harjoittelemaan ja jo kolmatta vuotta palkattu nuorisohjaaja hoiti toiminnan pitäjän sisällä. Seuran toiminnan painopiste oli kuitenkin nuorisotyössä. Puheenjohtaja Aarne Soini:

”Seuran toimintasuunnitelma on laadittu juuri nuorisoa silmälläpitäen. Emme ole ollenkaan anoneet kansallisia yleisurheilukilpailuja, sillä ne eivät lyö leiville ilman nimimiesten mukaan saantia. Seuramme onkin ajatellut myöhemmin kesällä järjestää piirikunnalliset kilpailut. Nuorisolle tulemme järjestämään runsaasti erilaisia kilpailuja. Nuoriso on seuran se osa, jonka keskuudessa tehty työ tulee aikanaan kantamaan hedelmää. Kesällä on ohjelmassa nuorten seuraottelut Töysää ja Jalasjärveä vastaan.”¹⁹⁹

Toiveen 30-vuotisjuhlat pidettiin vuonna 1957 ja seuran lajikirjoon mainittiin kaikki urheilulajit suunnistusta lukuun ottamatta, sitä kun ei voitu harrastaa karttojen

puutteessa.²⁰⁰ Muutaman vuoden kuluessa tähänkin ongelmaan saatiin ratkaisu ja 1960-luvulla kesäsunnuntaisin kymmenet suunnistajat etsivät rasteja eri puolilla pitäjää.²⁰¹ Vuosi 1959 oli seuran toiminnan kannalta erittäin vilkas. Kyläkenttiä suunniteltiin eri puolille pitäjää ja kilpailutoiminta pyrittiin ulottamaan kyläosastojen kautta koko pitäjän alueelle. Tyttöjä ja poikia oli mukana kiitettävästi, mutta nuorten sarjojen urheilijoiden puuttuminen esti seuraluokituksen nostamisen.²⁰²

Nousu tapahtui kuitenkin jo seuraavana kesänä. Peräseinäjoen Toive nousi II luokkaan, kun Nurmosta tuli Peräseinäjoelle lahjakas juoksija Aarre Kimpimäki, joka hallitsi juoksumatkat 800 metristä 5000 metriin. Painissa nousivat esiin samat ongelmat kuin yleisurheilussa. Poikapainijoita löytyi suuri määrä, mutta miesten sarjoihin ei enää riittänyt osanottajia. Myös hiihdossa puuttuivat vanhemmat ikäluokat, vaikka nuoria hiihtäjiä riitti. Toiveita paremmasta oli silti aina olemassa, Peräseinäjoen Toiveen puheenjohtaja Kalevi Niemelä:

”Peräseinäjoella on urheiluelämä vähitellen vilkastumassa ja harrastuspiirien laajenemisesta on näkyvissä hyviä toiveita.”²⁰³

5.2.2. Toivola, Jukola ja Voimailutalo

Toivolan suojeluskuntatalo oli käytössä aina 1950-luvulle asti, jolloin se purettiin ja myöhemmin paikalle rakennettiin kansalaiskoulu.²⁰⁴ Vuonna 1932 lakkautetun Peräseinäjoen kommunistien toiminnan jälkeen heidän toimitalonsa myytiin ja sen osti Kirkonkylän nuorisoseura ja paikallinen suojeluskunta, jotka rakensivat sen ajanmukaiseksi toimitaloksi. Suojeluskunnan lakkauttamisen jälkeen sen osuus siirtyi EP:n Kiinteistö Oy:lle. Kommunistien aloittaessa uudelleen toimintaansa nousi esiin kysymys Jukolan talon omistajasta. Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti nuorisoseura sai pitää Jukolan kiinteistön ja päätöksen jälkeen Peräseinäjoen Toive osti EP:n Kiinteistö Oy:n osuuden vuonna 1949.²⁰⁵

Vuonna 1956 Peräseinäjoen Toive aloitti voimailutalon rakentamisen Jukolan tontille. Rakennusta varten kunta antoi 10 runkoa rakennuspuita.²⁰⁶ Voimailutalon valmistuttua Jukolan kiinteistö kunnostettiin vuonna 1959 pääosin Peräseinäjoen Toiveen ja nuorisoseuran varoilla. Kunnostus maksoi 800 000 markkaa (16000€), joista veikkausvoittovaroja osuus oli 200 000 markkaa (4000 €).²⁰⁷

1970-luvun puolivälissä Toive halusi luovuttaa Jukolan kiinteistön korvauksetta kunnalle sillä ehdolla, että kunta ottaisi vastuulleen sen kunnostamisen ja turvaisi tilojen käytön nuorisotoimintaan.²⁰⁸ Jukolan talo oli vuosien mittaan Farkkutuote Oy:n liiketilana, kunnes vuonna 1998 Farkkutuote irtisanoi vuokrasopimuksen ja Toive joutui pohtimaan talon kunnostamista tai muuta käyttöä.²⁰⁹ Marraskuussa 1998 Toive ja Nuorisoseura tulivat siihen johtopäätökseen, ettei kunnostukseen vaadittavaa talkootyövoimaa ole riittävästi ja tilojen myyntiä tai vuokrausta lähdetään suunnittelemaan. Kokouksessa päätettiin myös katkaista kiinteistön sähköt ja tyhjentää vesijohdot.²¹⁰ Seuraavana vuoden puolella Toiveen johtokunta päätti myydä seuran osuuden Jukolasta ja syksyllä Jukolan tontin myyntihinnaksi määriteltiin 300 000 markkaa.²¹¹ Pian sen jälkeen Jukolan omistussuhteet monimutkaistuivat, sillä ilmeni, että osa Jukolan tontista onkin seurakunnan omaisuutta.²¹² Omistussuhteita pyrittiin järjestämään kuntoon, kun seurakunta päätti myydä osuutensa 100 markan korvausta vastaan.²¹³ Kirkkohallitus ei hyväksynyt ehdotettua kauppahintaa, vaan esitti hinnaksi 2940 markkaa, jonka Toiveen johtokunta hyväksyi yhteisvastuussa Nuorisoseuran kanssa.²¹⁴

Keväällä 2001 Toive ja Nuorisoseura päättivät selvittää omistuksen siirtämistä joko Toiveelle tai Nuorisoseuralle. Mahdollisena käyttötarkoituksena mietittiin talon kunnostamista nuorisolle suunnatuksi nettikahvilaksi.²¹⁵ Keväällä 2003 myös kunta irtisanoi vuokrasopimuksen Jukolan yhteyden olleeseen painikämppeeseen ja myös sieltä suljettiin sähköt ja vesi.²¹⁶ Syksyllä 2004 Peräseinäjoen kunta tarjoutui ostamaan kiinteistön nimeltä mainitsemattoman ostajan puolesta liikekeskusta varten. Johtokunta esitti kauppahinnaksi 50 000 euroa. Samalla tontilla toimivan grillin vuokrasopimus päätetään purkaa.²¹⁷ Joulukuussa 2004 Toiveen syyskokouksessa ostajaksi paljastui virallisesti Etelä-Pohjanmaan Osuuskauppa.²¹⁸ Eri vaiheiden jälkeen Jukolan talo ja painikämppe purettiin ja kesällä 2006 tontille rakennettiin uusi S-Market.

5.2.3. Toiveen kyläosastot ja Toivettaret

Peräseinäjoen Toiveen toiminta pyöri Kirkonkylän ja nuoriso-osaston lisäksi vahvasti myös kyläosastojen ympärillä ja esimerkiksi Krunkkalan Rytinä ja Paston Löyly-Miehet olivat aktiivisia omilla alueillaan. Suosituimmat lajit vaihtelivat eri kylien välillä riippuen lähinnä ryhmien vetäjistä. Toiminnan lisääntyessä perustettiin vuonna 1949

kyläosastot myös Kihniänkylään ja Haapaluomalle.²¹⁹ Sammatin kyläosasto perustettiin koulun kentän valmistumisen jälkeen vuonna 1964, mutta sen toiminta jäi vähäiseksi.²²⁰ Kihniänkylässäkin toiminta hiipui ja sitä heräteltiin uudelleen henkiin vuonna 1956. Puuhamiehenä oli puheenjohtaja Risto Vaaranmaa ja toimintaa elvytettiin pesäpallolla ja juoksukilpailuilla. Osaston haaveena oli kentän kunnostaminen, joka myöhemmin myös toteutui.²²¹ Samaan aikaan Haapaluomalla hiihtoharrastus oli voimissaan. Kylään oli vuokrattu myös luomankyläläisten painimatto.²²²

Vuonna 1959 kyläosastoja oli seitsemän. Kyläosastojen toimintaa pyrittiin kannustamaan kultaseppä Eino Latvalan lahjoittamalla kiertopalkinnolla. Ensimmäisen kiinnityksen sai Haapaluoma, jonka nuorisotoiminta oli vahvaa etenkin yleisurheilussa. Kokonaistoimintakilpailun ensimmäisen kiertopalkinnon, jonka oli lahjoittanut autoilija Matti Rentola, sai omakseen Annala.²²³

1940-luvun loppupuolella Toiveen naisjaosto, Toivettaret, järjesti tansseja urheilutoiminnan rahoittamiseksi ja osallistui esimerkiksi urheilukentän rakentamiskustannuksiin.²²⁴ Naiset pelasivat pesäpalloa ja vuonna 1950 voimisteluharjoitukset lähtivät käyntiin tauon jälkeen. Kun harjoitukset taas alkoivat erityisesti rouvat ja pikkutyöt olivat innokkaina mukana.²²⁵

5.2.4. Muut järjestöt

Vuonna 1948 Peräseinäjoen nuorisoseuran jäsenmäärä lähes kaksinkertaistui puolessa vuodessa 213 jäseneen. Toimintaan kuului liikuntapuolelta voimistelu ja kansantanssit sekä hiihto, jossa nuorisoseurojen kilpailussa Peräseinäjoki oli ainoana mukana kaikissa sarjoissa täydellä joukkueella. Lisäksi nuorisoseurojen kesäjuhlien yhteydessä käytiin yleisurheilukilpailuja yleensä ainakin 3-ottelussa (kuula, pituus ja 100m).²²⁶

Vuonna 1957 nuorisoseuratoiminta oli vilkasta, mutta toiminnan perinteiset muodot olivat menettäneet suosiotaan vain tanssin kiinnostaessa nuorisoa. Puheenjohtaja Pentti Ikola:

”Piirin työsaralla on näytelmätoiminta ollut kovin laimeaa. Nyt onkin piirin tarkoituksena saada sitä keinolla, jos millä vilkastumaan. Varhaisnuorisotoimintaan on syytä kiinnittää entistä enemmän huomiota. Olemme todenneet sen, että nuorisoa ei saa liikkeelle, muulla kuin

tanssin voimalla. Nyt onkin tarkoitus aloittaa järkiperäinen varhaisnuorisotoiminta, jolloin olisi ehkä mahdollisuus saada nuoret liikkeelle muutenkin kuin tanssin houkuttelemina.”²²⁷

Mannerheimin Liitto (Mannerheimin Lastensuojeluliitto) vastasi vuosikymmenet uimakoulun pitämisestä Toivolanrannassa. Liitto järjesti uimakouluja myös Viitalankylässä ja Kihniänkylässä. Uimakoulu järjestettiin ainakin vuodesta 1951 alkaen ja kunta tuki ohjaajan palkkioita aina 70-luvulle asti, kunnes toiminta hiipui ja alkoi muutaman vuoden kuluttua uudelleen kunnan toimesta Kalajärvellä. Parhaimmillaan uimaopetukseen osallistui vuosittain noin 200 lasta.²²⁸

Vuonna 1957 Mannerheimin-liiton Peräseinäjoen osaston vuosikokous päätti rakentaa uimalan uimakauden alkuun mennessä. Uimalan paikaksi suunniteltiin joko Jokivartta tai Toivolanniemeä Kirkonkylässä.²²⁹ Kunta vuokrasi 1958 Kirkonkylän kansakoulun tontilta maa-alueen Mannerheimin Lastensuojeluliiton Peräseinäjoen osastolle uintipaikkaa varten ja myönsi seuraavana vuonna 25 000 markkaa (500 €) uimalan rakentamiseen.²³⁰ Vuonna 1960 liiton rakennuttama uimala kirkonkylän koulun rannassa oli lopulta valmis.²³¹ Kesällä 1961 uimakoulu järjestettiin kuitenkin Kalajärvellä Toiveen kesäleirin yhteydessä.²³² Vuonna 1969 nuorisotyö- ja urheilulautakunta velvoitti MLL:n järjestämään uimakoulun kiinteän ajankohdan sijasta hellekauden aikaan.²³³

Liikuntatoimintaa järjestivät myös monet muut järjestöt. Luomankylän Maamiesseuran ja Pastonkylän pienviljelijäyhdistyksen kesäjuhilla kisailtiin 3-ottelussa. Myös uusia lajeja esiteltiin peräseinäjokelaisille, esimerkiksi Seinäjoen Nyrkkeilyseuran järjestämässä Nyrkkeilyillassa Viitalan nuorisoseurantalolla vuonna 1948.²³⁴ Myös moottoriurheilua harrastettiin Peräseinäjoella. Jo vuonna 1950 AK:n Etelä-Pohjanmaan piirin tarkkuusajokilpailun naisten sarjan voitti Liisa Viiru kartanlukijaan Niilo Viiru.²³⁵ Perinteinen hevosurheilu oli voimissaan. Esimerkiksi elokuussa 1955 Peräseinäjoen Hevosystävähdistys järjesti ravit Kirkonkylän maantiellä.²³⁶ Talviravit järjestettiin Myllynevan suoralla ja kesäravit Erkinkankaalla Sydänmaantiellä.²³⁷

6. KUNNALLINEN LIIKUNTATOIMI ASTUU ETUALALLE 1961 – 1975

”Olisi aika muuten päästä koko kompensatioajattelusta, jolla ei ole mitään tekemistä terveen taloudellisen kehityksen kanssa. Mitä nimenomaan maatalouspolitiikkaan tulee, on selvää, että maatalous meidän oloissamme tarvitsee tukea valtiovallan taholta. Niin on laita ilmastollisesti edullisimmissakin maissa, mutta maatalouspolitiikkakaan ei saa syöstä raiteiltaan talouselämän normaalia kehitystä eikä vaikeuttaa kohtuuttomasti muiden elinkeinojen kasvumahdollisuuksia kiristyvän kilpailun maailmassa, missä kompensatioista ei kannata yrittää puhuakaan.”

Helsingin Sanomat, pääkirjoitus
28.6.1963.²³⁸

1960-luvun alussa Peräseinäjoella elettiin synkissä merkeissä. Pientilat eivät tarjonneet riittävästi työtä nuorille ja muuttoliike kiihtyi. Peräseinäjokelaisten maatalojen myynti-ilmoitukset lisääntyivät paikallisissa lehdissä.²³⁹ Pienet tilat eivät tuoneet riittävää ansiota nuorille. Paston kylä, joka sijaitsee Peräseinäjoen, Nurmon ja Alavuden alueilla, oli yksi pahiten kärsineistä kylistä. Koulun oppilasmäärä laski jyrkästi, kun Alavuden oppilaat siirrettiin oman kunnan kouluun. Nurmolaisten kanssa kansakouluun jäi vielä 65 oppilasta, joista kaksi kolmasosaa peräseinäjokelaisia. Tilat kävivät silti ahtaiksi, mutta kouluun ei enää investoitu. Posteljooni Alpo Kallio kertoo kylän työmahdollisuuksien puutteesta:

”Samasta syystä (työn puute) nuoriso ja osin vanhempikin väki karkaa kylästä paremman toimeentulon lähteille. Muutamat ovat menneet Ruotsiin saakka, josta saapuneet viestit ovat houkuttelleet uusiakin lähtemään. Pastolaisia onkin siirtynyt Ruotsiin suhteellisen paljon.”²⁴⁰

Muutos näkyi kaikkien kansakoulujen oppilasmäärissä, sillä huippuvuoden 1958 1098 oppilaasta määrä laski vuonna 1969 jo alle viidensadan. Kansakoulujen määrä laski yhdeksään ja vuonna 1965 yli sadan oppilaan koulu oli vain Kirkonkylässä. Osaltaan kansakoulujen oppilasmäärän laskua selittää myös oppikouluun siirtymisen yleistyminen. Vuonna 1971 kunnan väkiluku laski alle 5 000 asukkaan ja samana vuonna Paston koulu lakkautettiin. Vuonna 1972 koulujen oppilasmäärä oli enää vain 371.²⁴¹

Peräseinäjoen elinkeinorakenne muuttui parissa vuosikymmenessä kohti teollisuus- ja palveluyhteiskuntaa, vaikka maa- ja metsätalous olikin vielä tärkein elinkeino. Vuonna

1960 Peräseinäjoki eli lähes pelkästään maa- ja metsätaloudesta (taulukko 2). Vuoteen 1980 mennessä sen osuus laski kuitenkin vai puoleen siitä, vaikka se säilyttikin vielä tärkeimmän elinkeinon paikan. Kuten muillakin paikkakunnilla teollisuuden ja palvelujen osuus nousi prosentuaalisesti seuraavaksi tärkeimmiksi toimialoiksi.

Taulukko 2. Peräseinäjoen elinkeinorakenne prosentteina 1960, 1970, 1975 ja 1980.²⁴²

	1960	1970	1975	1980
Maa- ja metsätalous	72.5	57	46.8	37.1
Teollisuus	6.2	7	11.3	23.3
Rakennustoiminta	5.5	8.8	14	8.7
Kauppa	5.5	9.5	9.7	7.7
Liikenne	2.7	4	4.7	4.9
Palvelut	6.3	8.9	10.8	15.6
Muut	1.3	4.8	2.7	2.7

Koko Suomea ravistellut rakennemuutos näkyi myös Peräseinäjoella. Samaan aikaan alkoi kuitenkin tulla myös viitteitä paremmasta. Vaikka virta vei nuoria pois syntymäkunnasta, alkoi teollistuminen tuoda työpaikkoja Peräseinäjoelle. Parkanon radan rakennustyöt alkoivat loppuvuodesta 1961 ja rakennustyöt tarjosivat työtä parhaimmillaan noin 60 peräseinäjokelaiselle.²⁴³ Myöhemmin PPTH ja Seinäjoen jalkinetehdas toivat teollisuustyöpaikkoja kuntaan.

Myös VAPO:n koksitehtaan osuus Peräseinäjoen teollistumiskehityksessä oli merkittävä. Tutkimuksissa havaittiin, että koksaukseen parhaiten sopivat alueet Suomessa sijaitsivat Haukinevalla. Alueen laajuus ja rautatie vaikuttivat tehtaan sijoittamispäätökseen.²⁴⁴ Omalta osaltaan sijaintipäätökseen vaikutti varmasti myös VAPO:n pääjohtaja Kosti Ranta, joka oli kotoisin Peräseinäjoelta.²⁴⁵ Samoihin aikoihin puhjennut öljykriisi sai Kauppa- ja teollisuusministeriön määräämään polttoturpeen tuotantomääriä suuremmiksi jo ennen tehtaan valmistumista. Tehtaan kone- ja laiteasennukset käynnistyivät tammikuussa 1976 ja kevään lakoista huolimatta tuotanto käynnistyi syyskuussa. Turvepölyä ja turvemursketta hyödyntävä brikettitehdas aloitti toimintansa seuraavana vuonna.²⁴⁶

Kyrönjoen tulvasuojelutyöhön liittyvät suunnitelmat Kalajärven ja Vähä-Kalajärven muuttamisesta Kalajärven tekoaltaaksi valmistuivat vuonna 1961. Rakennustyöt aloitettiin vasta vuonna 1971, mutta ne vaikuttivat monen elämään jo ennen sitä. Altaan vahinkoalueen suuruus oli 1055 hehtaaria ja lisäksi teihin, jokien perkauksiin ja uusiin uomiin meni 175 hehtaaria.²⁴⁷ Monet menettivät maitaan ja allastyömaan takia

jouduttiin purkamaan yhdeksän taloa ja kaksi vapaa-ajan asuntoa. Allastyömaa toi kuitenkin työtä pahasta työttömyydestä kärsivään kuntaan. Osaltaan altaan rakentaminen hillitsi nopeasti kiihtyvää maaltamuuttoa.

Peräseinäjoen liikuntaelämään altaan vaikutukset näkyivät aluksi ensisijaisesti Kalajärven lavan menettämisenä.²⁴⁸ Voimistelu- ja urheiluseura Peräseinäjoen Toive oli järjestänyt vuokraamallaan alueella huvitilaisuuksia jo 1920-luvulta asti. Ostettuaan tontin seura rakensi vuosina 1952 – 53 katetun tanssilavan rakennuksineen ja paikoitusalueineen. Vuonna 1966 Toive hankki alueelta 0,5 hehtaaria lisämaata paikoitusalueen laajennusta varten.²⁴⁹ 1950-luvulla tanssien järjestäminen oli Toiveelle korvaamaton tulonlähde. Lava oli ollut jo parin vuosikymmenen ajan maakunnassa tunnettu tanssipaiikka. Paitsi lipputuloja, lava tuotti myös vuokratuloja ravintolasta ja narikkapalveluista²⁵⁰. Kun tieto altaan rakentamisesta saatiin, into lavan säilyttämiseen sammui. Tansseja pidettiin aina lavan purkamiseen saakka, mutta Aulava alkoi viedä tanssikansaa Kalajärveltä jo ennen toiminnan loppumista. Kalajärven lavan merkitys tulee parhaiten esiin seuran puheenjohtaja Esa Riihimäen haastattelussa vuodelta 1954:

*”Seuran talous toimii pelkästään Kalajärven lavalta saatavilla tuotoilla, joten meidän on edelleen kestettävä se pieni arvostelu, jonka kaikessa vaatimattomuudessamme seuran jäsenenä saamme ”palkkioksemme”.”*²⁵¹

Kalajärven kuntalaiset hyötyivät vasta vuosien kuluttua. Terveyshaittojen vuoksi ensimmäinen uimakoulu voitiin järjestää vasta vuonna 1980.²⁵² Kalastusta puolestaan rajoitti tekojärven korkea elohopeapitoisuus. Kalajärven virkistyskäyttö alkoiikin varsinaisesti vasta 1980-luvun lopulla uimarannan ja leirintäalueen myötä.

Elinkeinorakenteen muutokset toivat haasteita kunnan koulutus- ja työmahdollisuuksille ja varovaiset puheet yhteistyöstä Seinäjoen suuntaan alkoivat jo vuonna 1970. Ville Ritolan palkintojen luovutustilaisuudessa pitämässään puheessa Antti Kanto korosti kuntien yhteistä historiaa:

*”Siksi yhteistoiminta-alueen perustaminen Seinäjoen kanssa on nähdäkseni eräs Peräseinäjoen kunnan elinkysymyksiä. En suinkaan sano tätä seinäjokelaisena, vaan yleensä kaiken järjen nimissä. Seinäjoella ja Peräseinäjoella saman jokivarren asukkaina on menneisyydessä aina 1500-luvulta lähtien ollut paljon yhteistä, yhteisiä kohtaloita, taloudellisia vaikeuksia voitettavana, etuja saavutettavana: yhteistä kulttuuria ja koulutusta, nyt lisäksi uusi rautatiekin tulee niitä yhdistämään ja aikanaan rakennetaan uudet paremmat maantietkin.”*²⁵³

6.1. Kunnallinen liikuntatoimi astuu etualalle

1960-luvulla yhteiskunnalliset muutokset näkyivät Peräseinäjoen kunnan liikuntapalvelujen tuotannossa. Urheilulautakunta yhdistettiin nuorisotyö- ja urheilulautakunnaksi, jonka tehtäviin sisältyi myös muita nuorisotyön osa-alueita. Lautakunnan tehtävänä oli jakaa niukkoja resursseja moniin eri tarkoituksiin ja urheilun kannalta tärkeimpänä kohteena oli henkilöstön palkkaaminen eri tehtäviin. Ainut merkittävä liikuntapaikkarakentaminen toteutettiin uuden koulukeskuksen yhteydessä.

Peräseinäjoen Toive esitti lokakuussa 1962 raittius-, nuoriso- ja urheiluohjaajan palkkaamista. Seura lupasi maksaa puolet palkkakuluista ja kunnanhallitus tuki ehdotusta.²⁵⁴ Palkatut ohjaajat ohjasivat eri kylissä pesäpalloa, suunnistusta ja yleisurheilua. Toimintaan osallistui 389 tyttöä ja 958 poikaa.²⁵⁵ Ohjaajan toimen päätyttyä jo seuraavana vuonna Toive ja kunta jatkoivat edelleen yhteistyötä, jonka avulla järjestettiin harjoituksia kouluilla, painisalilla ja urheilukentillä. Painissa pidettiin sarjakilpailuja, puulaakiotteluja järjestettiin jalka- ja lentopalloa sekä hiihdettiin perinteiset kylien väliset viestit.²⁵⁶ Lautakunnan vuoden 1963 talousarvion loppusumma oli 525.000 markkaa (9 500 €) ja vuodelle 1964 9.800 markkaa (15 000 €).²⁵⁷

Vuoden 1965 alusta alkaen liikuntapalveluista vastasi nuorisotyö- ja urheilulautakunta. Ensimmäisessä kokouksessa hiihtotapahtumat säilyivät entisellään, mutta mukaan tuli myös määräraha henkisille kilpailuille.²⁵⁸ Matkakorvauksia päätettiin maksaa vain oman kunnan ulkopuolisiin kilpailuihin.²⁵⁹ Myöhemmin päätettiin, että lautakunnan jäsenille maksetaan 150 markan (220 €) vuosipalkkio, ja että neljään kylään palkataan urheiluvälineiden hoitaja 50 markan (75 €) vuosipakkiolla inventoimaan välineet aina vuoden lopussa.²⁶⁰ Talousarvio vuodelle 1966 oli 4 450 markkaa (6 400 €).²⁶¹ Vuonna 1966 toimintaa kuuluivat myös urheilukilpailut, jotka järjestettiin yhteistyössä maatalouskerhon kanssa joka kylässä.²⁶² Kesällä 1967 lautakunta päätti järjestää jalkapallo-puulaakin 7 – 9 henkilön joukkueilla, mutta tämän jälkeen virallinen jalkapalloharrastus hävisi kunnasta vuosikymmeniksi.²⁶³ Toinen kauan kaivattu laji sai paremmin jalansijaa, kun Haapaluoman suunnistuskartat valmistuivat.²⁶⁴ Syksyllä pidettiin ensimmäiset kilpailut uudella Ville Ritolaan liittyvällä Sudenpolulla, joka avattiin virallisesti seuraavana keväänä.²⁶⁵ Toive järjesti myös suunnistuspäivän ja vielä nykyäänkin toimiva lentopallopuulaaki käynnistyi lautakunnan toimesta.²⁶⁶ Lautakunta teetti Ville Ritola-mitalin palkinnoksi kesäkisoihin.²⁶⁷

Vuoden 1969 aikana korjattiin voimailutaloa. Paini olikin kunnan nuorison keskuudessa suosituin harrastus, kuten kunnalliskertomuksesta käy ilmi:

”Ainoana ulospäin suuntautuvana ja pitäjän nimeä kantavana urheilumuotona on jo useamman vuoden ajan pysynyt painiurheilu, joka jälleen on pienen Peräseinäjokemme nimen nostanut monta kertaa suurin kirjaimin sanomalehtien etusivuille ja sen urheilumuodon harrastajia onkin ympärivuotisen harjoittelun parissa kaksi kertaa viikossa 25–50 poikaa. Sivukyläen nuoret ovat innolla mukana eikä matkan pituus ole haitannut harjoituksissa käyntiä. Toisena tulivat palloilulajit, kolmantena suunnistus, neljäntenä jääkiekko ja viidentenä yleisurheilu.”²⁶⁸

Vuonna 1969 lautakunta päätti elvyttää hiihtoharrastusta järjestämällä lisää kilpailuja. Uutta toimintaa oli puolestaan kaunoluistelukurssi.²⁶⁹ Keväällä päätettiin palkata kentänhoitaja ilkivallan estämiseksi ja välineiden säilymiseksi ja kesällä järjestettiin myös mopo- ja moottoripyöräkilpailut.²⁷⁰ Kulttuurilautakunta esitti syyskuussa 1969 kunnanhallitukselle, urheilulautakunnalle ja Peräseinäjoen Toiveelle, että Ville Ritolan syntymäkodin seinään hankittaisiin muistolaatta. Laatta kiinnitettiin toukokuussa 1970. Sen suunnitteli ja valmisti kelloseppä E. Latvala.²⁷¹ Peräseinäjoen Päivien yhteydessä Ville Ritola lahjoitti mitali- ja palkintokokoelmansa Peräseinäjoen kunnalle. Kokoelma sisältää viisi olympiakultaa, kolme hopeamitalia sekä 22 ensimmäistä palkintoa, mukaan lukien 13 Yhdysvaltain mestaruutta. Luovutuspäivänä järjestettiin myös Ville Ritolan kansalliset kilpailut Sudenpolulla.²⁷²

Vuonna 1970 lautakunta totesi määrärahojen pienentyneen edellisestä vuodesta. Uutta toimintaa oli pöytätennis. Edellisen vuoden hiihdon elvyttämistoimet autoivat, sillä maakuntaviestiin lähetettiin kaksi poikajoukkuetta ja miesten joukkue.²⁷³ Vuonna 1971 kunnalla alkoi olla myös pienimuotoista stipenditoimintaa, kun menestyneitä urheilijoita muistettiin välinepalkinnoilla. Piikkarit saivat SM-hopeaa maastojuoksun joukkuekilpailuista tuoneet juoksijat Veikko Haapala, Antti Mäntykoski ja Hannu Uusi-Pohjola. Painitossuilla palkittiin suomenmestaruudesta Keijo Manni.²⁷⁴

Seuraavana vuonna Veikko Haapala oli kunnan menestynein urheilija ja hänen uraansa tuettiin stipendillä ja ulkomaan matkoja tukemalla. Lisäksi lautakunta kustansi urheiluasut kuudelle urheilijalle.²⁷⁵ Tämä ajankohta on merkittävä kunnan tukitoiminnan muutoksena, sillä tätä aikaisemmin kunta oli osallistunut vain liikuntaharrastusten puitteiden kustannuksiin välineiden, suorituspaikkojen ja pienten matkakorvausten muodossa. Keijo Mannin menestyminen ja kilpaurheilun kasvavat

vaatimukset saivat kunnan myöntämään 500 markan (470 €) stipendin huomioiden näin Mannin huomattavat urheilulliset saavutukset.²⁷⁶ Näin syntyi käytäntö, joka myöhemmin muotoutui jokavuotisen stipendisääntöjen pohjaksi.

Urheilijoiden menestys huomioitiin myös kunnanhallituksessa ja Peräseinäjoen kunnan viirit luovutettiin parhaiten menestyneille painijoille Keijo Mannille, Jorma Talvitielle, Matti Riihiojalle ja Kari Viljakaiselle:

”Todettiin, että voimistelu- ja urheiluseura Peräseinäjoen Toiveen painijat ovat menestyneet erittäin hyvin SM-kilpailuissa ja Pohjoismaiden Mestaruuskilpailuissa sekä poikien piirimestaruuskilpailuissa ja ovat näin tehneet paikkakuntaa tunnetuksi.”²⁷⁷

Peräseinäjoen kulttuurilautakunta päätti huhtikuussa 1974 pyytää kunnanhallitusta asettamaan toimikunnan Ville Ritolan patsaan toteuttamiseksi. Kulttuurilautakunnan mielestä toimikuntaan tulisi valita SVUL:n Etelä-Pohjanmaan piirin ja Peräseinäjoen Toiveen edustajat, lautakunnan pj. Pentti Joensuu ja kunnanjohtaja Pekka Perttula. Kunnanhallitus nimitti toimikuntaan Perttulan, Joensuun ja pankinjohtaja Into Topparin.²⁷⁸ Lopullisesti patsaan valmistumisen mahdollisti Lions Club Peräseinäjoen järjestämä keräys.²⁷⁹

Luistinradan saama suuri suosio johti siihen, että Martti Laine valittiin jääradan hoitajaksi syksyllä 1961 ja hän jatkoi kentänhoitajan tehtävässä seuraavana kesänä.²⁸⁰ Kesällä 1963 Laine jatkoi keskus kentällä, ja Kihniänkylään palkattiin Pauli Kallio-Kujala.²⁸¹ Vuonna 1966 urheilukenttien kalustonhoitajaksi valittiin Juho Perämäki, jonka päätoimipaikkana oli Kirkonkylä ja lisäksi Viitalan ja Kihniänkylän kenttien hoito.²⁸²

Toiveen ja kunnan palkkaaman raittius-, nuoriso- ja urheiluohjaajan toimi jäi lyhytaikaiseksi. Vuonna 1962 ohjaajana toimi aluksi Pentti Sivula ja hänen jälkeensä Väinö Rantala.²⁸³ Puolet ohjaajan palkkauksesta maksoi Toive.²⁸⁴ Yhteistyö loppui kuitenkin jo seuraavana vuonna ja toimintaa jatkettiin kunnan varoilla.²⁸⁵ Myös SVUL:n EP:n piirin ohjaaja kävi eri kylissä pitämässä kuntourheilukursseja.²⁸⁶ Ohjaustoimintaan käytettiin myös muuta ulkopuolista apua, kun hiihtokurssille palkattiin ohjaajaksi Heikki Keltto Lapualta urheiluohjaaja Rantalan lisäksi.²⁸⁷ Vuorovaikutus toimi myös toisin päin, sillä kesällä 1964 kunta lähetti urheiluohjaajan kouluttajaksi SVUL:n Etelä-Pohjanmaan piirin suurleirille.²⁸⁸ Vuonna 1967 nuoriso-ohjaajaksi valittiin yksi Toiveen menestyksekkäimmistä urheilijoista Jussi Mäki-Hukkala.²⁸⁹ Vuonna 1970

liikunnanohjaajaksi palkattiin Eerik Vuokila Mikkelistä.²⁹⁰ Pari vuotta myöhemmin nuoriso-ohjaajaksi valitaan Toiveen yleisurheiluvalmentajana toiminut Pentti Koskiahho.²⁹¹ Vuonna 1974 nuoriso- ja raittiusihteerin virkaan valittu Pertti Rautiainen ei ottanut tehtävää vastaan.²⁹² Ajanjakson aikana henkilöstöä oli siis palkattuna sekä kenttien hoitoon että hallinto- ja valmennustehtäviin. Maksajien, työnkuvan ja henkilöiden tiheän vaihtumisen takia vakiintuneita toimintatapoja tuskin pääsi kehittymään ja toiminnan vakiintuminen tapahtui vasta myöhemmin liikuntalain vaikutuksesta.

6.1.1. Niukkoja panostuksia liikuntapaikkoihin

Jo vuonna 1964 urheilulautakunta pohti kentän ojituksen toimimattomuuden selvittämistä ja erityisen huomion kiinnittämistä ratojen kunnossapitoon.²⁹³ Pari vuotta myöhemmin asiaan puututtiin korkeammalta taholta, kun opetusministeriö ilmoitti, että Peräseinäjoen kunnan urheilukentän hoito oli laiminlyöty ja kenttä joutui ministeriön valvontalistalle.²⁹⁴

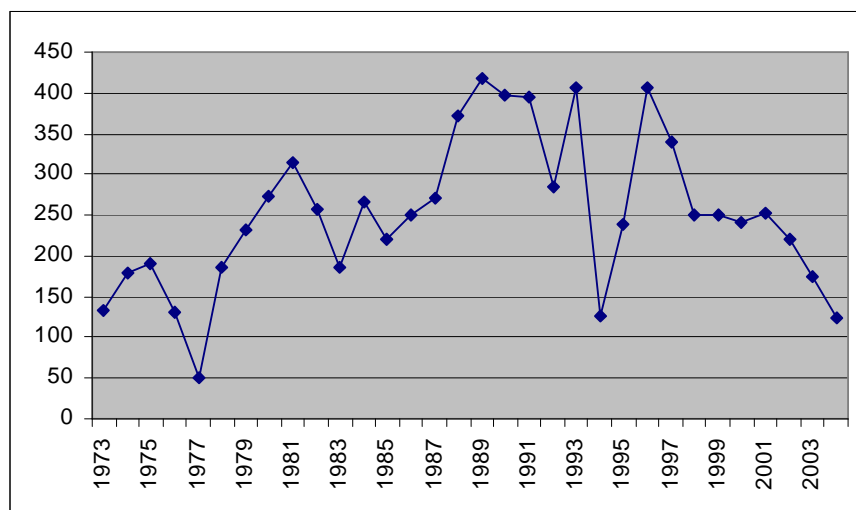
Jääkiekkokaukalon rakentamiseksi pidettiin vuonna 1967 arpajaiset, koska kunnan heikko taloudellinen tilanne ei mahdollistanut hankkeen toteuttamista kunnan varoilla.²⁹⁵ Vuonna 1969 jääkiekkokaukaloon hankittiin uudet valot ja vanhat toimitettiin Ala-Viitalaan ja Kihniänkylään.²⁹⁶

Vuonna 1968 lautakunta päätti selvittää uima-, virkistys- ja vapaa-ajanviettopaikan hankkimista kunnalle, koska vapaa-ajan asutus lisääntyy ja järviä on alueella vain vähän.²⁹⁷ Yleisen uimarannan rakentamiseksi ehdotettiin Valkeajärveä tai Luomankylän koulun rantaa. Toivolanniemen todettiin sopivan hyvin lasten uimapaikaksi.²⁹⁸ Vuonna 1971 Kalajärven altaasta varattiin paikka leiri-, virkistys- ja uimakäyttöä varten. Lautakunta esitti myös toivomuksen disko-nuorisotilan saamisesta kirkonkylään.²⁹⁹

Keväällä 1973 paikkakunnan liikuntapaikkatilanne parani merkittävästi, kun uusi keskikoulu (nykyisin Ritolan koulu) vihittiin käyttöön.³⁰⁰ Myös pienet panostukset veivät urheilutoimintaa eteenpäin ja esimerkiksi vuonna 1973 kunnantalon vanha sauna annettiin moottoripyöräkerhon käyttöön.³⁰¹

6.1.2. Peräseinäjoki-lenkki

Peräseinäjoki-lenkki juostiin ensimmäistä kertaa vuonna 1973.³⁰² Idean isä oli Toiveen yleisurheilujaoston puheenjohtaja Pentti Koskiahon. Suomalaisen kestävyysjuoksun nousu lisäsi myös tavallisten ihmisten juoksuintoa ja tähän tarpeeseen synnyttiin Peräseinäjoki-lenkki. Samalla kilpailu auttoi paikkakunnan juoksijoita valmistautumaan piirin- ja suomenmestaruuskilpailuja varten. Neljänä ensimmäisenä vuotena mukana oli myös osanottajamäärään perustuva haastekilpailu, johon nuorisolautakunta kutsui muita lautakuntia, valtuuston, hallituksen ja yhdistyksiä. Vuodesta 1976 vuoteen 1988 joukkuekilpailu juostiin puulaakimuodossa.³⁰³ Pentti Koskiahon lisäksi Peräseinäjoki-lenkin puuhameihinä ovat toimineet muun muassa Jaakko Tupiini, Martti Saarinen, Martti Rouvinen, Matti Toivonen ja Pentti Poikus.³⁰⁴ Peräseinäjoki-lenkin osanottajamäärät ovat vaihdelleet huomattavasti eri vuosikymmenillä, kuten kuviosta 4 voi huomata. Vaihtelua voidaan selittää yleisellä juoksuinnostuksen muutoksella ja osittain ikäluokkien pienentymisellä. Ainakin 1990-luvun huippulukemiin vaikuttaa lisäksi se, että Peräseinäjoki-lenkin yhteydessä järjestettiin normaalireittiä lyhyempiä lasten ja nuorten maantiejuoksusarjan osakilpailuja.

Kuvio 4: Peräseinäjoki-lenkin osanottajamäärät 1973 – 2004.

6.1.3. Kansalaisopiston liikuntaa vuodesta 1968

Vuodesta 1968 lähtien Seinäjoen kansalaisopistolla on ollut tärkeä rooli Peräseinäjoen liikuntapalvelujen tuotannossa. Naisten ja miesten kunto- ja voimistelupiireissä on ollut runsaasti harrastajia eri puolilla pitäjää. Kansalaisopisto on ollut tärkeä kanava liikuntapalvelujen rahoittamiseen valtion tuella ja jo seitsemän hengen ryhmille oli mahdollista palkata ohjaajia kansalaisopiston kautta. Lisäksi kansalaisopisto on ollut mukana palkkaamassa yläasteen ja lukion liikunnanopettajia, koska pelkät koulun tunnit eivät olisi aina riittäneet täyspäiväisen opettajan palkkaamiseen. Koulujen ja kansalaisopiston opetuksen yhdistelmällä opettajille on voitu tarjota mielekäs opetustuntimäärä.³⁰⁵

6.2. Urheilutoiminta väen vähetessä

Kesällä 1961 yleisurheilu, pesäpallo ja lentopallo olivat suosittuja Peräseinäjoella. Palloilulajien suosiota selittää koulujen pohjatyö, jota jalostettiin kilpailullisemmaksi peliharjoitusten kautta. Lajit vaihtelivat kuitenkin kylien välillä. Peräseinäjoen Toive sai kesäkuun alkupuolella toimintansa johtajaksi ja urheiluohjaajaksi Aarno Hankaniemen, jonka johdolla urheilun harrastajajoukko lisääntyi ja toiminta monipuolistui. Osanottajia oli illasta riippuen noin 20–40. Aikaisemmin toiminnan tavoitteet olivat ensisijaisesti nuorisotyössä, mutta Aarno Hankaniemi nosti esiin kilpailullisten ominaisuuksien kehittämisen:

”Kaikki harrastus urheilussa ja pallopeleissä tähdätköön yksilöiden kunnan kehittämiseen. Nyt kun se on saavuttanut pitäjässämme enenevässä määrin innostusta, tähdätköön se myös siihen, että seurastamme tulee I luokan seura.”³⁰⁶

Yleisurheilussa koettiin ensimmäiset menestyksen hetket, kun Aarre Kimpimäki edusti Toivetta ja Suomea monissa kansallisissa ja kansainvälisissä kilpailuissa. 15-vuotiaana saavutettu maastojuoksun piirinmestaruus sai jatkoa myös hiihdossa. Raskaiden maataloustöiden lisäksi hän alkoi 17-vuotiaana harjoitella määrätietoisesti keskimatkojen juoksua voittaen piirinmestaruuksia ja nuorten suomenmestaruuden maastojuoksussa ja 3000 metrillä. Nuorten maaotteluedustusten lisäksi hän juoksi 5000 metrin nuorten suomenennätyksen 14.48,8.³⁰⁷ Parhaimmillaan hän oli ylivoimainen

omissa lajeissaan Etelä-Pohjanmaan alueella. Kesällä 1963 hän oli piirin tilaston kärjessä 3000 metrillä (8.18,6), 5000 metrillä (15.21,0) ja 10000 metrillä (30.13,8).³⁰⁸ Seuraavana talvena hän voitti 5000 metrin hallisuomenmestaruuden ja sai kesällä Kalevan kisoissa pronssia.³⁰⁹

Samaan aikaan alkoi painin nousu Toiveen menestyslajiksi. Kuten muissa lajeissa myöhemmin, syy lajin suosioon löytyi kilpaurheilun puolelta. Toiveen riveissä painanut Jussi Mäki-Hukkala oli vuonna 1963 maailmanmestaruuskilpailujen neljäs. Lisäksi kunnan ja Toiveen yhteiseksi nuoris- ja urheiluohjaajaksi valittiin tunnettu aktiivipainija Väinö Rantala. Myös harjoitusolosuhteet olivat kunnossa, sillä harjoituksia pidettiin Kirkonkylän painikämpällä ja Sovintolassa Viitalankylässä. Nuorisotyö toi myös tuloksia ja niinpä piirinmestaruuskisoihin osallistui 15 hengen joukkue, parhaana saavutuksena Jorma Talvitien pronssimitali.³¹⁰ Vuotta myöhemmin olympiakarsintoihin osallistui jo neljä Toiveen painijaa; alle 52 kg Juhani Risku, alle 57 kg Väinö Rantala, alle 63 kg Jorma Talvitie ja alle 87 kg Jussi Mäki-Hukkala.³¹¹ Poikapainissa Toive pääsi cupissa A-ryhmään ja voitti muun muassa Nurmon Jymyn ja Seinäjoen Urheilijat. Vapaapainin poikien piirinmestaruuskilpailuissa tuli yksi mestaruus, kaksi hopeaa ja yksi pronssi. Painiharjoituksissa kävi keskimäärin 15–20 poikaa.³¹² Vuonna 1967 Jorma Talvitie voitti kreikkalais-roomalaisen painin nuorten Pohjoismaiden mestaruuden alle 70-kiloisten sarjassa. Urallaan Talvitie voitti lisäksi kolme nuorten suomenmestaruutta sekä aikuisten sarjoissa hopeaa ja kaksi pronssia.³¹³

Kauan odotettu suunnistus tuli Toiveen lajien joukkoon vuonna 1963, tosin vain oman pitäjän puitteissa. Harjoituskilpailuja pidettiin kuitenkin kesäkaudella joka sunnuntai. Lisäksi pesäpalloilussa päästiin jo kokeilemaan maakuntasarjaa, mutta Etelä-Pohjanmaan taso oli liian kova ja Toive tippui kauden jälkeen sarjasta.³¹⁴ Taitoluistelu tuli Peräseinäjoelle 1960-luvun loppupuolella, kun Varjosen perhe muutti Vaasasta Peräseinäjoelle ja into lajin säilyi myös Peräseinäjoella. Taitoluistelijaosto perustettiin syksyllä 1968 ja vuosien ajan toimintaa pyöritettiin jaostossa Varjosen perheen johdolla.³¹⁵ Vuonna 1971 taitoluistelu koki huippuhetkensä, kun Reijo Jykelä voitti taitoluistelun suomenmestaruuden.³¹⁶

Vuonna 1969 Peräseinäjoen Toiveen, nuorisotyö- ja urheilulautakunnan ja raittiuslautakunnan palkkaama nuoris-ohjaaja Jussi Mäki-Hukkala kuvasi Peräseinäjoen Jouluun paikkakunnan sen hetkistä urheiluelämää. Kirkonkylässä osallistuminen eri lajeihin oli aktiivisinta, koska siellä oli tarjolla parhaat olosuhteet

kansankoulun, urheilukentän, voimailutalon ja jääkiekkokaukalon ansiosta. Myös Luomankylästä ja Annalankylästä osallistuttiin kirkonkylän harrastuksiin lyhyen välimatkan takia. Ala-Viitalassa suosituimmat lajit olivat lentopallo, jalkapallo ja yleisurheilu sekä talvella paini ja jääkiekko. Haapaluomalla taas harrastettiin suunnistusta, hiihtoa ja ampumahiihtoa. Kihniänkylän ja Sammatin suunnalla yleisurheilu oli suosituin liikuntamuoto oman kentän ansiosta. Talvella sama paikka oli ahkerasti luistelijoiden käytössä ja myös painin harrastajia löytyi kyliltä pitkistä välimatkoista huolimatta. Pastossa paini oli suosituin harrastus jo oman voimailutalonkin takia. Harrastustoiminta ajoittui yleisimmin klo 17 – 21 välille kesäisin, koska maanviljelys vaati nuorten osallistumista talon töihin ennen urheiluharrastuksia. Erilaiset kilpailut järjestettiin yleensä sunnuntaisin ja toimintaa riitti lähes joka viikonloppu. Erityisen kiitoksen Hukka-Jussi osoitti paikkakunnan opettajille, jotka omalta osaltaan vastasivat musiikki-, käsityö- ja liikuntakerhojen järjestämisestä. Lisäksi hän mainitsi puulaakien ja haasteottelujen nostaneen myös varttuneemman väen liikunta-aktiivisuutta.³¹⁷

1970-luvulla Peräseinäjoella alkoi juoksun nousu Pentti Koskiahon johdolla. Jo 20-vuotiaasta lähtien Koskiahon oli kestävyysjuoksun valmennustehtävissä sekä Peräseinäjoella että Etelä-Pohjanmaan piirin tehtävissä. Hän kouluttautui tehtävään ja toimi vuosia Peräseinäjoella. Menestystä ja mitaleita tuli valtakunnan tasolla A- ja B-poikien sarjoissa Veikko Haapalan, Hannu Uusi-Pohjolan, Reijo Raja-ahon ja Pekka Laurilan toimesta.³¹⁸

7. TEOLLISTUMINEN NOSTAA URHEILUA 1976 – 1990

Vuoden 1976 lopussa Peräseinäjoella oli 85 työtöntä.³¹⁹ Muuttoliike taittui hetkeksi vuonna 1977 ja asukaslukukin nousi taas kasvuun 29 henkilöllä.³²⁰ Työttömien määrä nousi samaan aikaan vuoden 1979 ennätyslukemiin 195.³²¹ Hankalasta yleisestä taloudellista tilanteesta johtuen muuttoliike oli työttömyydestä huolimatta positiivinen, vaikka työtä ei kaikille ollut tarjolla.³²² Kunnan väestöstä lähes puolet asui jo Kirkonkylän alueella ja maa- ja metsätalouden työpaikkojen väheneminen kiihdytti sivukylien muuttoliikettä.³²³ Väestöstä 13,5 prosenttia oli yli 65-vuotiaita, kun esimerkiksi Seinäjoella vastaava luku oli vain 7,1 prosenttia.³²⁴ 70-luvun lopulla Peräseinäjoen väkiluku oli laskenut jo lähelle neljätuhatta ja vuonna 1979 asukkaita oli 4243. Ala-asteen kouluja oli jäljellä seitsemän, ja niissä oli oppilaita 307. Muutos jatkui alavireisenä ja jo vuonna 1982 oppilaita oli vain 253. Edellisen vuosikymmenen muutokset Peräseinäjoen talouselämässä alkoi näkyä 80-luvun puolivälissä ja oppilasmäärät nousivat uudelleen vakiintuen noin 350 tasolle vuosikymmenen lopulla.³²⁵

1980-luvun loppuun mennessä Peräseinäjoki oli Etelä-Pohjanmaan teollistuneimpia maalaiskuntia. Maa- ja metsätalouden osuus oli laskenut edelleen ja sen osuus ammatissa toimivasta väestöstä oli noin 30 %. Teollisuuden osuus oli noussut jo 35 prosenttiin. Maalaispitäjälle poikkeuksellisesti muista kunnista käytiin saman verran Peräseinäjoella työssä kuin peräseinäjokelaiset työskentelivät kotikuntansa ulkopuolella. Edes VAPO:n koksichteaan alasajo ei vaikuttanut tähän. Työpaikkojen myötä muuttoliike hidastui 1980-luvulla, kunnes 1990-luvun alun lama käänsi suunnan. Työttömyys nousi korkealle ja asukasluvun lasku kiihtyi uudelleen.³²⁶

Kunta ja PPTH olivat muodostuneet tärkeimmiksi työnantajiksi 80-luvulle tultaessa. VAPO:n ja Janitan osuudet laskivat merkittävästi, mutta toisaalta paikkakunnalle syntyi myös uutta liiketoimintaa. PPTH jatkoi kasvuaan ja vuonna 1989 työntekijämäärä oli jo 350.³²⁷

7.1. Kunnan painopiste kuntourheiluun

Vuonna 1976 Peräseinäjoelle perustettiin Etelä-Pohjanmaan viimeisenä kuntana uudelleen urheilulautakunta, johon nimettiin puheenjohtajaksi Jaakko Tupiini ja jäseniksi Pirkko Moisio, Ismo Alanko, Liisa Uusi-Pohjola, Kari Viitala ja Seppo Ala-Riihimäki.³²⁸ Ensimmäisen toimintavuotensa aikana uudelleen perustettu urheilulautakunta järjesti perinteiset hiihtokilpailut, lentopallopuulaakin, Peräseinäjokilenkin, maastajuoksumestaruuskisat ja polkupyöräretken. Uimakoulua pidettiin Postinristillä ja Kihniänkylässä.³²⁹ Syksyllä järjestettiin vielä ala-asteen yleisurheilukilpailut. Talvella ohjelmaan kuului myös hiihto- ja voitelukurssi lasikuitusuksien läpimurron takia. Lentopallovuoroja käyttivät Viitalan NS, Osuuskauppa, PPTH, Kunta, TVL, opettajat, VAPO, ja Toiveen pesäpallojaosto. Lautakunnan päätöksen mukaan taloudellisella periaatteella toimivilta yhteisöiltä perittiin siivouskulut tilojen käytöstä.³³⁰ Kuntourheilun tukemiseksi lautakunta päätti poistaa kaikki käyttömaksut seuraavana vuonna.³³¹

Lautakunnan tehtäväksi määriteltiin hoitaa liikuntatoimi siltä osin, joka ei täyty urheiluseurojen toimesta eli päätettiin keskittyä kuntourheilun edellytysten parantamiseen. Toimenpiteinä nähtiin urheilukentän pukusuojan rakentaminen, valaistu pururata, monitoimitalo ja urheilukentän perusparannus.³³² Vuoden 1978 urheilumäärärahojen käytössä Vaasan läänin alueella Peräseinäjoki oli edelleen heikoimpia kuntia. Keskimäärin kunnat käyttivät urheiluun 72,88 markkaa (35 €) asukasta kohden ja Peräseinäjoella vastaava luku oli vain 10,90 markkaa (5,30 €).³³³

Edustusurheilun tukeminenkin katsottiin kuuluvan urheilulautakunnan toimintaan. Kun Keijo Manni osallistui Montrealin olympialaisiin, Toiveen painijaosto anoi kunnalta 2 000 markan (980 €) avustusta, jolla Manni palkkaisi maataloustyöntekijän kisojen ajaksi, koska kisat pidettiin kiireisimpään heinänteko aikaan. Toive perusteli anomustaan sillä, että Keijo Manni oli ensimmäinen peräseinäjokelainen olympialaisissa. Kunta myönsi 1000 markan (490 €) stipendin olympiamatkalle.³³⁴

Seuraavana vuonna urheilulautakunnan toiminta vilkastui. Lautakunnan toiminta keskittyi voimakkaasti hiihtotoimintaan, johon kuuluivat myös Hopeasompa ja Kansanhiihdot. Moottorikelkan vuokraus oli kylille ilmaista latujen tekoa varten, kunhan se oli tilattu urheilutoimiston kautta.³³⁵ Paikallisella tasolla hiihto-ohjelmaan

kuuluivat pitäjänmestaruushiihdot, nappuloiden mestaruushiihdot ja puulaakihiihdot.³³⁶ Pari vuotta myöhemmin kunta tarjoutui tekemään ladut, jos kylillä oli raivattu maastoon urat latuja varten.³³⁷ Tämä käytäntö puolestaan aloitti sivukylien kuntourheilun tukemisen nimenomaan kuntoratoja perustamalla. Parikymmentä vuotta myöhemmin valaistuja pururatoja oli rakennettu useammalla kylällä osin talkootyönä, mutta aina osittain myös julkisin varoin, aluksi kunnan, myöhemmin myös EU-varoin.

Uimakoulun paikaksi mietittiin joko Postinristiä, Kalajärveä tai Uusi-Pohjolan rantaa, jos sen vesi oli uintikelpoista. Uimakoulusuunnitelmat eivät kuitenkaan edenneet vielä pariin vuoteen.³³⁸ Vuonna 1980 uimakoulu käynnistyi lopulta uudelleen ja nyt ensimmäistä kertaa Kalajärven uimarannalla.³³⁹ Vuosien tauon jälkeen uimakouluun osallistui heti 69 oppilasta.³⁴⁰

Vuonna 1978 liikuntalautakunta lähetti lentopallojoukkueen Virtain päivien turnaukseen ja pyöräretkeä laajennettiin kuntopyöräilykampanjaksi. Erityistä huomiota kiinnitettiin hiihdon maakuntaviestiin, johon Peräseinäjoki ei ollut saanut joukkuetta vuosikausiin. Asia oli huomioitu jo piirin tasolla ja niinpä liikuntalautakunta päätti kustantaa joukkueen harjoittelumatkat Töysään, koska omasta kunnasta ei lunta tahtonut löytyä.³⁴¹

Vuoden 1980 alusta voimaan tullut liikuntalaki edellytti liikuntalautakunnan perustamista, mutta urheilulautakunta sai jatkaa toimikautensa loppuun. Peräseinäjoella nimimuutos tehtiin kesäkuun alusta 1980.³⁴² Muilta osin lautakunnan toiminta jatkui samanlaisena kuin aikaisemminkin. Lautakunta myönsi Toiveelle Suurkisoihin osallistumista varten 1 000 markan (400 €) avustuksen, jolla Toive lähetti tapahtumaan 33 osanottajaa.³⁴³

Vuosi 1981 oli liikuntalautakunnan toiminnan kannalta erittäin aktiivinen. Vanhoja toimintoja jatkettiin ja mukaan tuli useita uusia tapahtumia. Kunta aloitti yhteistyön Kihniön kanssa ja järjesti kuntien välisen kilpailun jääkiekossa, kansanhiihdossa ja pingiksessä sekä kesällä yleisurheilussa.³⁴⁴ Seuraavana vuonna mukaan tuli myös hiihtokilpailu.³⁴⁵ Lisäksi Peräseinäjoella osallistuttiin Pohjoismaiseen pyöräilyotteluun ja Toive järjesti e-poikien pesäpalloleirin.³⁴⁶ Syksyllä aloitettiin suuren suosion saavuttaneet uimahallikuljetukset Seinäjoelle. Ensimmäisellä kerralla mukana oli 39 7-10-vuotiasta uimaria.³⁴⁷ Jo pari vuotta myöhemmin lautakunta totesi, että uimakuljetuksiin on enemmän tulijoita kuin kyytiin mahtuu ja kuljetuksia jaettiin eri ikäluokille, jotta kaikilla olisi tilaisuus päästä mukaan.³⁴⁸

Lautakunnan toiminta jatkui vilkkaana myös seuraavina vuosina. Ensimmäiseksi Kunnan kuntalaiseksi valittiin vuonna 1982 Toivo Taipalus.³⁴⁹ Toiminnan vilkastuminen näkyi myös kustannuksissa. Peräseinäjoen kunta käytti vuonna 1981 liikuntapalveluihin 33 markkaa (12€) asukasta kohden verrattuna läänin keskiarvoon joka oli 110 markkaa (40 €). Vaikka ero oli vieläkin suuri ja markkamääräisesti jopa lisääntynyt, suhteellisesti panostuksen kasvaminen oli kuitenkin muita kuntia nopeampaa. Kiinniotettavaakin oli tosin vielä paljon jäljellä.³⁵⁰

Merkittävin liikuntapuolen päätös vuonna 1983 oli paini- ja voimailutilojen laittaminen monitoimitalohankkeen edellä.³⁵¹ Painisali valmistui nopealla aikataululla, mutta monitoimitalosta monet olivat jo valmiita luopumaan kokonaan tämän päätöksen takia. Rakentamishankkeiden lisäksi Toive lähestyi kuntaa myös muissa merkeissä. Seura esitti yleisavustuksen korottamista 15 000 markalla (4600 €) seuraavin perustein.³⁵²

”Seuran kuluvan vuoden menot tulevat olemaan yli 100.000 mk (30 000 €) ja kun bingotoiminta oli heti vuoden alussa tappiollisena lopettava tulee siltä osin budjetoitua tuloa 20.000–30.000 mk (6000–9000 €) jäämään pois ja tulos jää vastaavasti tappiolliseksi. Seurassa ei ole voitu ponnisteluista huolimatta löytää sellaista säännöllistä tulonlähdetä, mikä turvaisi toiminnan pitkällä tähtäyksellä.

Vuonna 1979 ennen liikuntalain voimaantuloa kunta avusti seuraa 10.000 mk:lla (4600 €) - Liikuntalain tarkoitus lienee alun perin ollut, että kunnat pitäisivät osuutensa samaa suuruusluokkaa olevana kuin aikaisemminkin ja avustusten kasvaessa valtio kattaisi siitä pääosan. ”

Jatkuvan menestyksen myötä myös stipendit saavutuksista vakiintuivat. Kunnanjohtaja Pekka Perttulan esityksestä kunta muisti vuonna 1983 urheilusaavutuksista Keijo Mannia 1000 (300 €) ja Ismo Kortesmaata 500 markalla (150 €).³⁵³ Seuraavina vuosina myös painijat Ossi Toppari ja Pentti Mäkelä sekä yleisurheilija Mika Syrjälä saivat stipendit menestyksestään SM-kisoissa.³⁵⁴

Samalla Peräseinäjoen liikuntaelämä vilkastui uudelleen kasvavien ikäluokkien myötä ja vuonna 1985 liikuntalautakunnan järjestämiin tapahtumiin osallistui yli 2100 henkilöä. Mestarisuksittelija- ja kuntopyöräilykampanjaan osallistui yhteensä 44 innokasta liikkujaa. Urheilukoulut järjestettiin Viitalankylässä, Haapaluomalla, Kirkonkylässä ja Kihniänkylässä. Uimakoulussa uimaan oppi 28 lasta. Satujumppa, jalkapallokoulu, tenniksen alkeet ja kuntosaliohjaus kuuluivat myös vilkkaaseen toimintaan.³⁵⁵

Talvella 1985 Pentti Mäkelä osallistui painimaajoukkueen edustajana painiturnaukseen Leningradissa. Toive ja Mäkelä anoivat turnauksen ajaksi palkallista työlomaa. Kunta hyväksyi anomuksen ja päätti jatkossa maksaa kunnan palkkalistoilla oleville henkilöille maajoukkueetason edustustehtävistä normaalin kuukausi- tai tuntipalkan. Lisäksi kunta lupasi maksaa myös muille maajoukkueetason edustustehtävistä Y20-palkkaluokan mukaisen korvauksen.³⁵⁶ Keijo Manni oli ollut helmikuusta toukokuuhun 1987 maajoukkueetävissä 25 päivää, jolloin hän oli käyttänyt maatilansa hoidossa palkattua työvoimaa. Vuoden 1985 päätöksen mukaisesti myös Mannille maksettiin stipendinä 150 markkaa (40 €) päivältä eli yhteensä 3750 markkaa (1 000 €).³⁵⁷

Helmikuussa 1987 liikuntalautakunta päätti uusia stipendisääntöä. Muutokset koskivat tuettavia lajeja, joiksi valittiin olympialajien lisäksi tennis, suunnistus, pesäpallo ja voimannosto.³⁵⁸ Lautakunnan toimintaan tuli tennis- ja surffauskurssit sekä rastipyöräily ja jäärieha. Myös laskettelukuljetukset aloitettiin uimakuljetusten tapaan.³⁵⁹

Keväällä 1988 Peräseinäjoelle saatiin uusi nähtävyys, kun Villen Kamari avattiin. Uudelle kunnantalolle avatussa Villen Kamarissa on esillä olympiavoittaja Ville Ritolan palkinnot, muistoesineistöä valokuvia ja kirjeenvaihtoa.³⁶⁰ Myös toinen uutuus esiteltiin Peräseinäjoella, kun Kalajärvellä pääsi kokeilemaan beach volleytä.³⁶¹ Tämä laji saavutti omat harrastajansa ja joinakin vuosina kentällä on pelattu myös puulaakia.

Uuden liikunnanohjaaja Forslundin lisäksi Peräseinäjoella oli 80-luvun loppupuolella myös muita aktiivisia liikuntatoimijoita ja se huomattiin piirin tasolla. Vaikka vielä vuosikymmen alkupuolella kunnan panostukset liikuntaan olivat vaatimattomat, kunnan pyrkimykset liikuntatoimen kehittämiseen huomattiin ja Peräseinäjoki valittiin Kunnan kunnaksi vuonna 1989. Vankka painimenestys, nouseva pesäpallo ja kunnan panostus liikuntapaikkoihin olivat valinnan taustalla.³⁶² Kesällä 1989 aloitettiin uudelleen suunnistusharrastus.³⁶³ Jo parin vuoden päästä Etelä-Pohjanmaa uutisoi lähes sadan suunnistajan osallistuneen Peräseinäjoen iltasuunnistukseen.³⁶⁴

Ensimmäinen virallinen viittaus urheilun käyttämisestä kunnan markkinointiin löytyy syksyiltä 1990. Silloin kunta liittyi vuosiksi 1991 ja -92 Nuorisoliiga-projektiin, jonka tarkoituksena oli maakunnan nuorisourheilun ja – liikunnan kehittäminen. Varsinaista käyttöä palveluille ei arveltu olevan ja 15 000 markan (3200 €) kuluja perusteltiin positiivisen näkyvyyden saamisella maakunnan tiedotusvälineissä.³⁶⁵

7.1.1. Liikuntapaikkarakentamisen uusi alku

Vuonna 1979 Peräseinäjoki arvioi jääneensä läänin kunnista huonoimpien joukkoon Vaasan läänin liikuntapaikkasuunnitelmassa. Suunnitelmaan haluttiin lisätä valaistut pururadat Ala-Viitalaan, Kihniänkylään ja Haapaluomalle. Sivukylien pallokentistä peruskunnostusta esitettiin Ala-Viitalaan, Kihniänkylään, Sammattiin, Luomankylään ja Siltalaan. Myös Kirkonkylän urheilukenttä vaati perusparannusta. Jääkiekkokaukalolle toivottiin peruskunnostusta ja valoja. Suunnitelmaan tuli Peräseinäjoen kunnanhallituksen mielestä lisätä vielä monitoimitalo, joko kokonaan uusi tai Jukolan peruskorjaus. Lisäksi Kalajärven uimaranta vaati parantamista.³⁶⁶

Vuonna 1977 urheilulautakunnan tiedossa oli urheilukentän kunnostuksen tarve. Määrärahojen puutteessa toimeen ryhdyttiin talkoovoimin ja lautakunta osallistui kökkään kahvikuluilla.³⁶⁷ Uuden kenttärakennuksen rakentamista suunniteltiin ja päätettiin kaataa kuusiaita pois kentän länsipäästä.³⁶⁸ Kentän käyttäjiä olivat yleisurheilu, pesäpallo, jalkapallo ja Toiveen naisjaosto.³⁶⁹

Peräseinäjoen Toiveen johtokunta teki maaliskuussa 1980 esityksen urheilukentän ja sen lähiympäristön kunnostamisesta. Toiveen mielestä tärkeintä olisi poistaa länsipäästä lehtipuut, jotka haittasivat erityisesti pesäpallon pelaamista. Kenttä olisi pitänyt salaajittaa, jotta se olisi pitempään käytössä syksyisin ja kuivuisi sateiden jälkeen nopeammin. Kolmantena toimenpiteenä oli pukeutumis- ja peseytymistilojen parantaminen. Kunta vastusti kentän päässä olevien puiden kaatamista, mutta kentän itäpuolen pukusuoja oltiin valmiita kunnostamaan. Toiveelle annettiin lupa käyttää kunnantalon saunatiloja, jos seura lämmittää ja siivoaa tilat. Lisäksi alettiin laatia kentän peruskorjaussuunnitelmia.³⁷⁰

Vuonna 1981 liikuntalautakunta esitti uutta huoltorakennusta, 750-paikkaista katsomoa ja 400 metrin radan rakentamista. Kunnanhallitus siirsi valtionavustusten haun vuodelle 1982. Urheilukentän peruskorjausta alkoi valmistella toimikunta, johon Toive nimesi oman edustajansa.³⁷¹ Toimikunta esitti kokonaan uuden urheilukentän rakentamista koulukeskuksen lähelle, koska pääkäyttäjänä olivat koululaiset. Paikoitus- ja sosiaalityilat olisivat näin olleet valmiina. Vanha kenttä kunnostettaisiin kunnan omilla varoilla siksi aikaa, kun uusi kenttä valmistuisi. Vanhalle kentälle ehdotettiin salaajitusta ja uutta katsomoa. Uuden kentän rakentamiseen anottaisiin veikkausvoittovaroja.

Kunnanhallituksen jäsenet eivät lämmenneet uuden kentän rakentamiseen. He pitivät ensisijaisena vaihtoehtona vanhan kentän peruskorjausta rakentamalla sinne tarvittavat katsomo- ja huoltotilat.³⁷² Peräseinäjoen kunta kiirehti huoltorakennuksen rakentamista, koska Kirkonkylän keskuskenttä oli ainoa urheilukenttä paikkakunnalla ja kentän käyttö oli lisääntynyt erityisesti pesäpallossa. Huoltorakennuksen kustannusarvio oli 450 000 markkaa (140 000 €) ja se valmistui syksyllä 1983.³⁷³ Huoltorakennukseen varatuista rahoista yli jääneet varat käytettiin urheilukentän kuuluttamon rakentamiseen.³⁷⁴ Koulurakennusten liikuntatiloja lukuun ottamatta tämä oli ensimmäinen merkittävä investointi kunnallisiin liikuntapaikkoihin.

Vuonna 1977 aloitettiin Koukkarin pururadan kunnostaminen.³⁷⁵ Myös päätös Kalajärven pururadan rakentamisesta syntyi jo samana syksynä.³⁷⁶ Myös OPM tuki Kalajärven pururadan valaistusta 36 000 markalla (19 000 €).³⁷⁷ Kalajärven ladun valaistuskustannukset olivat lopulta 90 704 markkaa (47 000 €).³⁷⁸ Pari vuotta myöhemmin Toiveen Haapaluoman osastolle myönnettiin avustus purujen hankkimiseen latu-uralle.³⁷⁹ Latu-urien raivaaminen oli innokasta ja vuonna 1981 ladut tehtiin Viitalaan, Pastoon, Haapaluomalle, Kihniänkylään, Luomankylään, Kirkonkylään ja Sammattiin.³⁸⁰ Vuonna 1987 aloitettiin ajanmukaisen kuntoradan suunnittelu Koukkarin asuntoalueen eteläpuolelle. Suurimmaksi ongelmaksi suunnitteluvaiheessa arvioitiin maanomistajia tyydyttävän ratkaisun löytymistä.³⁸¹ Koukkarin kuuden kilometrin kuntorata valmistui tammikuussa 1991 ja alkuvaiheessa valaistua latua oli kolme kilometriä. Hankkeen kustannukset olivat 548 000 markkaa (140 000 €), josta valtion avustus kattoi 274 000 markkaa (69 000 €).³⁸²

Kunnan lisäksi liikunnan tukemiseen osallistuivat tarvittaessa myös muut tahot. Esimerkiksi Haapaluoman pururata valaistiin talkootyönä ja kun kunnan tarvikkeisiin osoittama 30 000 markan (6800 €) määräraha ei riittänyt, sähköyhtiö sponsoroi loput hankkeen kustannuksista.³⁸³

Uudelleen perustettu urheilulautakunta aloitti painin tukemisen vuonna 1977 hankkimalla Pastoon käytetyn painimaton Seinäjoen Paini-Miehiltä.³⁸⁴ Keskustan valtuustoryhmä teki 1979 aloitteen painijoiden harjoittelutilojen, parantamisesta. Urheilulautakunnan mielestä vaihtoehtoina oli Toiveen omistaman painikämpän kunnostaminen tai tilojen varaaminen muualta. Ehdotuksia alkoi pohtia toimikunta, jossa kuntaa edustivat Jussi Mäki, Pekka Perttula ja Aaro Harjunpää.³⁸⁵

Pari vuotta myöhemmin Toiveen painijaosto anoi kunnalta 10 000 markan (3650 €) avustusta painisaliin tehtyihin korjauksiin. Painijaosto oli uusinnut salin lämmityksen ja sähköt. Lisäksi salin yhteyteen oli tehty välttävät pesutilat. Korjaustyöt olivat maksaneet yhteensä 14 500 markkaa (5300 €). Painijaosto huomautti painiharrastusten olosuhteiden olleen puutteelliset, vaikka paini oli paikkakunnan poikien ja nuorten keskuudessa suosittu ja hyviä tuloksia tuottanut harrastus. Kunnanhallitus ei myöntänyt siltä istumalta avustusta, joten Toive uudisti anomuksensa ja kunnanhallitus lupasi käsitellä asian lisätalousarviossa, jolloin määräraha myönnettiin.³⁸⁶ Myös Suomen Painiliitto toivoi Peräseinäjoen kunnan huolehtivan paikkakunnan painijoille edellytykset lajin harrastamiselle. Samalla Painiliitto selvitti painisalin vähimmäismittoja ja välineitä.³⁸⁷

Vuonna 1982 liikuntalautakunta esitti kuntosalivarusteiden hankkimista yläasteelle Jarmo Suokon laatiman suunnitelman mukaisesti.³⁸⁸ Peräseinäjoen Toive tiedusteli keväällä 1983 kunnalta sen mahdollisuutta rakennuttaa yläasteen voimistelutilojen yhteyteen painitilat, jotka voisivat palvella painin lisäksi koulua ja kansalaisopistoa. Lääninhallituksen liikuntapaikkasuunnittelussa ei ollut erikseen painitiloja, vaan ne oli suunniteltu rakennettavaksi vuodelle 1987 ajoitetun monitoimitalon yhteyteen. Kunnassa kuitenkin todettiin, ettei monitoimitaloa tuolloin rakennettaisi, koska uuden kunnantalon rakentaminen vuosina 1985–1986 menisi monitoimitalon edelle. Toisaalta paini- ja voimailutilat olivat niin ahtaat, että uusien tilojen tarve oli huutava ja yläasteen voimistelutilojen laajentamista pidettiin hyvänä vaihtoehtona. Kunta teki lääninhallitukselle muutosesityksen, jossa paini- ja voimailutilat haluttiin liikuntapaikkasuunnitelmaan vuosille 1984–1985. Monitoimitalo poistettiin samalla suunnitelmasta. Paini- ja voimailutilojen suunnittelukustannuksiin myönnettiin saman tien 40 000 markkaa (12 000 €). Tilojen rakentamisen kustannusarvio oli 945 000 markkaa (290 000 €). Näin monitoimitalo siirtyi hamaan tulevaisuuteen paini- ja voimailutilojen tieltä, koska kunta oli haluton niin suureen investointiin. Uuden kunnantalon rakentaminen meni näin monitoimitalon edelle.³⁸⁹

Uusi paini- ja voimailutila valmistui kesällä 1985. Painisali oli vajaat 200 ja voimailutila 88 neliötä. Rakennuskustannukset olivat hieman yli miljoona markkaa (310 000 €).³⁹⁰ Käyttäjät kuitenkin löysivät voimailusalin nopeasti ja perinteisten voimailijoiden lisäksi salilla oli kävijöitä laidasta laitaan.³⁹¹

7.1.2. Urheilu-/liikuntalautakunnan alainen henkilöstö

Uudelleen perustettu urheilulautakunta päätti palkata kesäksi 1976 sivutoimisen urheiluohjaaja-välinevalvojan.³⁹² Kentänhoito annettiin PeTon yleisurheilu- ja pesäpallojaostoille, joille maksettiin työstä käypä korvaus välinehankintoihin.³⁹³ Sama käytäntö jatkui myös seuraavina vuosina.³⁹⁴

Menestyminen kansainvälisellä tasolla vaati kovaa harjoittelua ja matkustamista ja niinpä kunnanhallitus sai vuonna 1980 käsiteltäväkseen seuraavan esityksen:

”Peräseinäjokinen painija Keijo Manni on valmistautumassa Moskovan kesäolympialaisiin. Mannilla on kuitenkin vaikeuksia irrottautua työstään varsinaiseen harjoitteluun. Jotta Keijo Manni voisi täysipainoisesti harjoitella kilpailuja varten, on eräänä mahdollisuutena esitetty hänen palkkaamistaan kunnan tilapäiseksi urheiluohjaajaksi. Tällöin Manni voisi palkata ulkopuolisen henkilön maataloustöihin ja itse keskittyä urheiluohjaustoimen ohella harjoitteluun.”

Kunta palkkasi Mannin huhtikuun alusta heinäkuun loppuun erityisesti painiurheilun edistämiseen. Kunnan kokonaiskulut olivat noin 13 500 markkaa (5 500 €).³⁹⁵

Syksyllä 1979 liikuntalautakunta esitti perustettavaksi liikunnan ohjaajan virkaa³⁹⁶ ja tammikuussa 1981 opetusministeriö hyväksyi liikunnanohjaajan viran perustamisen Peräseinäjoen kuntaan.³⁹⁷ Kunnan valtuusto päätti perustaa viran 1.6.1982 alkaen.³⁹⁸ Kokouksessaan liikuntalautakunta päätti esittää tehtävään Pirjo Hyväristä.³⁹⁹ Seuraavana vuonna paikka oli taas auki ja tehtävään esitettiin Aija Jokista.⁴⁰⁰ Vuonna 1988 Peräseinäjoen liikunnanohjaajana aloitti Jan-Peter Forslund Pietarsaaresta, joka paikkakunnalle tullessaan oli yllättynyt Peräseinäjoen liikuntaelämän vilkkaudesta:

”Ihan kaikkia lajeja ei näin pienellä paikkakunnalla kannata yrittääkään. Itse teen kaikkeni, että kuntoliikunta ja kilpaurheilupuoli menisivät eteenpäin. Täällä on tehty paljon työtä urheilun eteen, paljon enemmän kuin osasin aavistaakaan ja ihmiset ovat sen luonteisia, että yhteistyö tulee sujumaan, kunhan vain itse viitsin yrittää.”

Kunnan valaistu hiihtolatu, joka olisi koulujen ja yleiseen käyttöön, täältä puuttuu, se olisi suotavaa saada, muuten näyttää hyvältä. Vuosien mittaan vaatimukset tietenkin kasvavat, jolloin tarvitaan mm. uusi liikuntasali.

Toivon, että paikkakuntalaiset kääntyvät auliisti puoleeni. Yritän täältä antaa kaiken mahdollisen apuni kentän väelle, tehtäviini kuuluvat myös liikuntasihteen työt, mutta käytäntö on etusijalla.”⁴⁰¹

7.2. Mannin ja painin valtakausi

1970-luvun lopussa Toiveen painijaoston toiminta oli vilkasta ja seuran edustajia nähtiin eri areenoilla huippuna Keijo Mannin arvokisaedustukset. Kilpailutoiminnan tuotoilla jaosto pystyi rahoittamaan toimintaansa ja harrastajamäärä vakiintui 50 – 60 välille. Suurimpana puutteena nähtiin harjoitustilojen pienuus sekä koulutettujen tuomarien ja vetäjien puute. Kuntojaoston toiminta koostui Peräseinäjoki-lenkin ja Peräseinäjoki-hölkän järjestämisestä. Järjestettiin Paston lavalla myös tanssit elokuussa 1977. Pesäpallo alkoi uudestaan vuonna 1976 ja se pyöri miesten perussarjassa pelaavan miesten joukkueen ympärillä. Tavoitteena oli kuitenkin saada juniorijoukkueita piirin sarjoihin. Yleisurheilun kilpailutoiminta toimi muutamien aktiivisten kilpaurheilijoiden mukana lähinnä piirin sarjoissa.⁴⁰²

Lasten urheilukoulutoiminta oli aktiivista ja urheilukouluissa oli mukana yhteensä 120 henkilöä. Urheilukoulun lajeina olivat kaikki seuran lajit sekä jääkiekko-ottelu kihniöläisiä ala- ja yläasteen joukkueita vastaan peräseinäjokelaisten pelatessa Toiveen asuissa. Toiveen naisjaosto järjesti kävely- ja pyöräilytapahtumia.⁴⁰³

Peräseinäjoen Toive oli 1980-luvun alussa pitempään pohtinut keinoja kasvaneen toimintansa rahoittamiseksi. Seuran toiminnan kuluista kunnan avustus kattoi noin kolmasosan. Toiveen johtokunta oli neuvotellut Lakeuden Siivous- ja Jätepalvelun kanssa Kirkonkylän jätetäpaperikeräyksen siirtämisestä urheiluseuralle. Toive esitti kunnalle 14 keräyslaatikon lunastamista yhtiöltä ja niiden lahjoittamista Toiveelle. Yhden laatikon lunastushinta oli 250 markkaa (83 €) Kunnanhallitus siirsi asian lisätalousarvioon.⁴⁰⁴ Myöhemmin jätetäpaperin keräyksestä tuli yleisurheilujaoston toimintaa ja se oli tärkeä osa jaoston rahoitusta aina 2000-luvulle asti.

Vuonna 1986 Kalajärvellä alettiin pitää kioskia ja vaikka ensimmäisenä vuonna taloudelliset tulokset eivät olleetkaan hyviä, toimintaa päätettiin kehittää ja laajentaa.⁴⁰⁵

Vuonna 1987 Toive lähti mukaan Nuori Suomi-ohjelmaan. Seuran jaostoina olivat yleisurheilu, paini, pesäpallo, hiihto, lentopallo ja voimistelu.⁴⁰⁶ Vuonna 1991 eri jaostot julkaisivat varainhankintansa tueksi Painikas-, Juoksukas- ja PeTo-lehteä sekä

pesäpallojaosto Peräseinäjoen alueen puhelinluetteloa. Lisäksi pesäpallojaosto järjesti PeTo-arpajaiset junioritoiminnan tukemiseen. Myös seura-avustuksen jakoperusteisiin tuli muutoksia, kun puheenjohtaja Keijo Mannin aloitteesta painin ja yleisurheilun suhdetta muutettiin jälkimmäisen eduksi. Uudet osuudet olivat pesäpallo 49 %, yleisurheilu 28 % (aikaisemmin 19 %), paini 10 % (aikaisemmin 19 %), hiihto 8 % ja lentopallo 5 %.⁴⁰⁷

7.2.1. Vilskettä painimatolla

Muiden urheilulajien alennustilasta huolimatta painitoiminta oli voimakasta myös 70-luvun lopulla. Paston koulun kerhotiloissa kokoontuville pojille hankittiin 1978 painimatto⁴⁰⁸ ja jopa Valko-Venäjän neuvostotasavallan painijoukkue saapui maaliskuussa 1977 painimaaotteluun Peräseinäjoelle.⁴⁰⁹ Kunta tuki painia monin eri tavoin esimerkiksi osallistumalla painivalmennuskurssista aiheutuneisiin kuluihin.⁴¹⁰

Painin suosiota lisäsivät menestyvät esikuvat, erityisesti Keijo Manni, joka voitti Oslon Euroopan-mestaruuspaineissa huhtikuussa 1978 hopeaa kreikkalaisroomalaisen painin 90 kilon sarjassa. Myös Peräseinäjoen kunta huomioi Mannin menestyksen ja myönsi stipendin ”tunnustuksena hyvästä urheilusuorituksesta ja Peräseinäjoen tunnetuksi tekemisestä”.⁴¹¹

1980-luvun taitteessa ”paini jylläsi Toiveen menestyksekkäimpänä lajina” ja menestystä tuli niin piirin, suomenmestaruus- kuin kansainväliselläkin tasolla. Painitoiminta oli vilkasta ja harjoituksia järjestettiin kolme kertaa viikossa ja myös kilpailuja järjestettiin vuoden aikana kymmenen. Pääkilpailu järjestettiin tammi-helmikuun vaihteessa ja se oli menestys niin urheilullisesti kuin taloudellisestikin. Jaoston toimintaan osallistui eri tehtävissä 55 henkilöä.⁴¹²

Koko 80-luvun ajan painin menestys teki Peräseinäjokea tunnetuksi ja esimerkiksi keväällä 1987 Peräseinäjoen Toive oli SM-kilpailujen toiseksi paras seura. Keijo Manni ja Ismo Korttesmaa painivat sarjoissaan SM-kultaa ja leimasivat samalla kisaliput EM-kilpailuihin.⁴¹³ EM-kisoissa Manni sijoittui kuudenneksi ja Korttesmaa oli seitsemäs.⁴¹⁴ Kevään menestystä täydensi Mika Mäkelä, joka voitti nuorten suomenmestaruuden kreikkalais-roomalaisen raskaassa sarjassa.⁴¹⁵ Seuraavana vuonna suomenmestaruuden voitti Pentti Mäkelä ja Ismo Korttesmaa paini hopealle.⁴¹⁶ Vuonna 1989 Keijo Manni oli

EM-kisaedustajana Oulussa ja koululiikuntaliiton suomenmestaruuspaineissa Petri Alanen ja Mika Mäkelä voittivat kultaa ja Simo Lauttamus sekä Timo Virkkunen pronssia.⁴¹⁷

Uuden vuosikymmenen alussa Keijo Manni otti 32. suomenmestaruutensa ja tulevaisuuden menestystä lupaili Jani Mannin vapaapainin nuorten suomenmestaruus ja ammattioppilaitosten mestaruus.⁴¹⁸ KLL:n kilpailuista pronssia saivat Timo Virkkunen ja Marko Ala-Koskela. Toiveen painijat olivat myös mukana turnauksissa Ruotsissa ja Virossa ja jaoston aktiivisuudesta kertoi myös oman auton hankkiminen jaoston käyttöön.⁴¹⁹

7.2.2. Pesäpallo rakentaa pohjaa

Pesäpallon nouua siivitti miesten joukkueen nousu maakuntasarjaan vuonna 1981. Samana vuonna junioritoiminta laajeni yhdestä kolmeen joukkueeseen. Junioripelaajista neljä valittiin piirin Etelän joukkueeseen. Kaikki viisi joukkuetta harjoittelivat kahdesti viikossa ja otteluja pelattiin yhteensä 78. Toiminnassa oli mukana 100 henkilöä.⁴²⁰ Seuraavana vuonna miesten ykkösjoukkue jatkoi nousuaan Suomi-sarjaan ja II-joukkue piirisarjaan. Juniorijoukkueet voittivat kaikki b-sarjan piirinmestaruuden ja koko kaudella PeTo:n joukkueet eivät hävinneet yhtään kotiottelua.⁴²¹ Vuonna 1981 myös piirin pesäpalloleiri järjestettiin Peräseinäjoella.⁴²² Vuonna 1983 joukkueita oli kahdeksan, joukossa myös yksi tyttöjoukkue.⁴²³

Kymmenen vuoden aktiivisen pesäpallotoiminnan jälkeen vuonna 1987 tavoitteet asetettiin korkealle. Ykkösjoukkueen vakiinnuttaminen 1-sarjatasolle 90-luvulle mennessä, vetäjähuollon turvaaminen ja varmojen tulonlähteiden etsiminen olivat Toiveen tavoitteet Pesis-90-ohjelmassa. Olosuhteisiin oltiin tyytyväisiä, mutta katsomotiloja toivottiin lisää.⁴²⁴

Vuonna 1990 PeTo:n pesäpallotoiminnassa oli mukana yhteensä jo 13 joukkuetta, joista 10 juniorijoukkueita. Pelaajia oli 150, otteluita 140 ja pelimatkoja kesän aikana yli 10 000 kilometriä. Taloudellisesti toimintaa pyöritettiin 200 000 markan (43 000 €) budjetilla ja talkootyön määräksi arvioitiin saman verran.⁴²⁵ Jälkeenpäin ajatellen huomionarvoinen yksityiskohta oli D-tyttöjen B-sarjan joukkueen juoksusuhde 222 – 25. Näistä tytöistä kuultaisiin vielä.⁴²⁶

7.2.3. Muut lajit

1980-luvun alussa myös yleisurheilu alkoi nousta ja järjestelmällisen valmennustyön tuloksena junioritoiminta alkoi tuottaa myös kilpailullista menestystä. Kesällä harjoituksia oli kaksi kertaa viikossa, talvisin kerran. Kilpailuja järjestettiin kuusi kertaa kesässä ja erilaisissa tehtävissä mukana oli 80 henkilöä.⁴²⁷

Kauden 1989 jälkeen yleisurheilujaoston toimintakertomuksessa voitiin esitellä komeaa mitalisaaalista. Arja Sytelä sai nuorten suomenmestaruuspronssia ja Irma Haapala oli Toiveen ensimmäinen kalevankisaedustaja 25 vuoteen. Piirinmestaruuksia tuli seitsemän neljälle urheilijalle ja kaiken kaikkiaan piirinmestaruusmitaleja kertyi 37 yhteensä 22 urheilijalle. Erilaisia jaoston omia tapahtumia järjestettiin 20 kertaa ja niihin osallistui yhteensä 1400 osanottajaa.⁴²⁸

Hiihto- ja kuntourheilujaosto oli 1980-luvun vaihteessa osanottajamääriltään suurin, sillä erilaisissa tehtävissä mukana oli 130 henkilöä. Menestyksen salaisuudeksi nähtiin jaoston aktiivisen toiminnan lisäksi kunnan liikuntalautakunnan myönteinen suhtautuminen sekä Kalajärven valaistu latu. Kilpailuja järjestettiin seitsemän kappaletta, joihin osallistui yhteensä 490 kilpailijaa. Ensimmäisen kerran Toiveen historiassa hiihtäjä Suvi Mylläri luokiteltiin I luokkaan.⁴²⁹

Hiihto-olosuhteiden parantumisen myötä myös hiihdon kilpailutoiminta alkoi kehittyä 1980-luvulla. Esimerkiksi vuonna 1989 Kalajärvi-Cupissa 26 hiihtäjää osallistui vähintään kahteen kilpailuun ja mestaruuskilpailuihin otti osaa yhteensä 160 kilpailijaa. Hopeasompa-kilpailuihin Toive lähetti kahdeksan hiihtäjää. Myös harjoitustoiminta käynnistyi ja Toiveen edustajia osallistui piirin tekniikkaleirille.⁴³⁰

Muiden lajien noustessa lentopallojaoston toiminta taantui, sillä kaudella 1980 – 81 seuralla oli joukkueet miesten 4-sarjassa ja 5-sarjassa sekä naisten 3-sarjassa. Seuraavalla kaudella joukkue oli vain miesten 4-sarjassa ja 11–16-vuotialle tytöille aloitettiin ohjatut harjoitukset. Mukana toiminnassa oli 55 henkilöä.⁴³¹ Toiveen lentopallon kilpailutoiminta käynnistyi uudelleen vuonna 1990 muutaman vuoden tauon jälkeen, kun miesten joukkue aloitti 5-sarjassa.⁴³² Ensimmäisellä kaudellaan A-poikien joukkue selvitti tiensä aina piirin lopputurnaukseen asti.⁴³³ Toiveella oli myös joukkueet miesten ja naisten 35v-sarjassa.⁴³⁴

7.2.4. Juoksuinnostus iskee

1980-luvun lopulla juoksuinnostus iski Peräseinäjoelle vielä muita kuntiakin ankarammin. Juoksuperinteitä piti yllä Peräseinäjoki-lenkki, jonka lisäksi syksyllä 1989 juostiin myös 20 kilometrin kilpailu Kalajärven ympäri ja otettiin vastaan Ville Ritola-juoksu, jonka siihen asti oli järjestänyt Kuortaneen urheiluoipisto. Kunnassa virinneen juoksuinnostuksen kruunuksi alettiin suunnitella maailmanmestaruusmaratonviestiä.⁴³⁵

Odotukset maratonviestin suhteen olivat suuret. Helmikuussa 1990 tulevan kesän maratonviestiin odotettiin sataa joukkuetta ja ulkomaisia vierailijoita ainakin Virosta ja Ruotsista. Ville Ritola-juoksulle ennustettiin 1000–1500 osanottajaa. Kunnan tuki tapahtumille oli merkittävä ja lisäksi yli 200 000 markan (43 000 €) projektiin vaadittiin 60–70 hengen talkooväki.⁴³⁶ Vappuna 1990 Peräseinäjoki-lenkillä osallistujia oli erinomaisesti lähes 400.⁴³⁷ Viestimaraton sen sijaan ei kerännyt odotetusti joukkueita. Vielä viikkoa ennen kilpailua odotettiin 20 joukkuetta, joista kolmea Virosta ja yhtä Ruotsista. Kilpailupäivänä lähtöviivalle Ritola Relay Race-kilpailuun asetui kuitenkin vain viisi joukkuetta, joista kaksi oli järjestävän seuran omia. Voittaneen Hämeenlinnan Kisan ME-aika oli 11.10.51. Kilpailun jumboksi jääneen Varsinais-Suomen Kestävyyskuntourheilijoiden hyvä selitys oli, että kaksi joukkueen neljästä juoksijasta oli juossut aamulla Pietarsaaren maratonin ja tulleet illaksi Peräseinäjoelle juoksemaan oman viestiosuutensa ja samalla päivän toisen maratonin parin sadan kilometrin automatkan jälkeen.⁴³⁸

Vuonna 1991 maratonviestin kilpailuun osallistui kahdeksan joukkuetta, joista Toiveen omia kolme ja toisen paikallisen seuran Häjyjen joukkueita kaksi. Kilpailun voitto meni Kokkolaan.⁴³⁹ Myöskään Ritolan juoksu ei lyönyt Peräseinäjoella läpi ja vuonna 1991 osallistujia oli alle 60.⁴⁴⁰ Tämä ei kuitenkaan vielä lannistanut hankkeen vetäjä Pentti Poikusta ja liikunnanohjaaja Jan-Peter Forslundia. Usko tapahtumiin oli kova, mutta osanottajapulan takia tapahtumat päätettiin yhdistää Villen Viikonlopuksi. Heinäkuussa 1992 juostiin saman viikonlopun aikana kolmas Villen viestimaraton ja Ritola-juoksu. Viestimaratoniin odotettiin 15 joukkuetta, mutta lähtöviivalle ilmestyi vain kolme Toiveen omaa joukkuetta ja kolme Häjyjen joukkuetta sekä Västilän Voima.⁴⁴¹

Muutaman vuoden yrityksen jälkeen uudet juoksutapahtumat hylättiin ja jäljelle jäi vain Peräseinäjoki-lenkki. Ritolan Juoksu siirtyi takaisin Kuortaneelle ja vuonna 1996 kunta

järjesti kuljetuksen Ville Ritolan 100-vuotisjuhlakilpailuun Kuortaneen urheiluopistolle.⁴⁴² Juoksubuumi kuitenkin jatkui ja Tukholman maratonilla oli parhaimmillaan mukana kymmenen peräseinäjokelaista.⁴⁴³ Kaiken kaikkiaan vuonna 1992 peräseinäjokelaisia maratoonareita oli 23.⁴⁴⁴

7.2.5. Suurkisat 1990

Syksyllä 1989 Toiveen Suurkisa-päällikön tehtävään valittiin Hannu Vuolle.⁴⁴⁵ Kisavuoden alussa Toiveen puheenjohtaja Keijo Mannin arvio osallistujamäärästä oli 50–60 nuorta painin, pesäpallon ja yleisurheilun harrastajaa. Kun Peräseinäjoki valittiin suurkisatoimintojen osalta SVUL:n erikoisseurantaan, syntyi uusi kipinä kuntakuvan kiillottamiseen tapahtuman avulla. Toinen seurantakunta oli Konginkangas ja valinnan tärkein syy oli koko kunnan kaikki liikuntatoiminnot kattava yleisseura. Talvikisoihin lähti seitsemän hiihtäjää.⁴⁴⁶

Vain kuukausi seurantaan valitsemisen jälkeen Mannin varovainen arvio osanottajataavoitteista oli kolminkertaistunut ja helmikuussa 1990 liikunnanohjaaja Forslund kertoi tavoitteeksi 150–200 nuorta. Suunnitelmat olivat muutenkin tarkentuneet ja kouluilla alettiin jakaa tietoa kesän tapahtumasta. Kisapassin normaalihinta oli 420 markkaa (90 €), mutta Peräseinäjoella oma vastuu oli 250 markkaa (50 €). Lisäksi kaikkien osallistujien matkat olivat ilmaiset ja ryhmälle hankittiin yhtenäinen edustusasu. Pääasiallisena rahoituskeinona mainittiin pääsiäiskokko-tapahtuma ja Kivimessut, jossa osallistujien vanhemmat toimivat järjestysmiestehtävissä.⁴⁴⁷

Lopullinen lähtijämäärä oli 174 henkilöä. Suurin ryhmä olivat yleisurheilijat (86), jotka palkittiin Suomi - Iso-Britannia maaottelun yhteydessä Finlandia Junior Gamesin suurimpana joukkueena järjestävien seurojen ulkopuolelta. Suurleirin Tähtikimaraan osallistui 55 lasta ja nuorta, pesäpalliloijoita oli 23 ja painijoita 10. Joukkoa johti itseoikeutetusti teräsmiesasuinen Keijo Manni.⁴⁴⁸

8. KUNTA JA SEURA MUUTOSTEN PYÖRTEISSÄ 1991–2004

Lama sai kuntia miettimään uusia ratkaisuja palvelujen tarjoamisen tehostamiseksi ja niinpä vuonna 1992 suunniteltiin Seinänaapurikuntien (Seinäjäki, Nurmo, Ylistaro, Ilmajoki, Jalasjärvi, Kurikka, Peräseinäjäki) yhteistyötä myös liikuntasektorilla. Säästöjä oli tarkoitus hakea mestaruuskilpailujen yhdistämisellä ja laitteiden lainaamisella.⁴⁴⁹ Käytännön tasolla näitä suunnitelmia ei ainakaan laajemmassa mittakaavassa koskaan viety käytäntöön asti. Sen sijaan kunnan liikunnanohjaajan virka lakkautettiin säästösyistä, yhdessä kolmen muun viran kanssa kesällä 1993.⁴⁵⁰ Uutta toimintaa syntyi lamasta huolimatta, kun sulkapallon ja tenniksen pitäjänmestaruuksista kilpailtiin vuonna 1993.⁴⁵¹

Myös erityisryhmien liikuntatoiminta käynnistyi. Näin tarjoutui mahdollisuus liikunnan harrastamiseen niille henkilöille, joilla sairauden, vamman tai toimintarajoitteisuuden vuoksi oli vaikeuksia käyttää yleisiä liikuntapalveluita ja harrastaa riittävästi liikuntaa. Toimintaa oli käynnistämistä Peräseinäjoen vanhustenkotiyhdistys, terveysasema, kunnan liikunta- ja sosiaalitoimi sekä paikalliset fysioterapeutit. Kuljetuksia lukuun ottamatta toiminta oli maksutonta. Projektityöntekijä Erkki Toivonen:

”Kun toiminta aloitetaan kotikunnassa, on uusillakin ihmisillä mahdollisuus aloittaa liikkuminen ryhmässä. Kaikki eivät matkojen vuoksi ole pystyneet osallistumaan liikuntaryhmiin, vaikka olisivat halunneetkin. Kylillä asuvilla on huomattavasti lyhyempi matka tänne, kirkonkylälle kuin Seinäjoelle. Seinäjoen toimiviin liikuntaryhmiin osallistuneet voivat toki jatkaa käyntejään siellä.”⁴⁵²

Myös erityisryhmien kilpailuista tuli menestystä, kun heinäkuussa 1997 ensimmäistä kertaa järjestetyissä lyhytkasvuisten maailmanmestaruuskilpailuissa Miia Mäntyselkä saavutti voitti 60 metriä, 100 metriä ja sulkapallon sekä hopeaa kuulantyyppinä.⁴⁵³

Uusiin urheilulajeihin pyrittiin reagoimaan nopeasti. Niinpä vuonna 1998 järjestetty rullaluistelukurssi tuli juuri sopivaan aikaan ja suuri osanottajamäärä yllätti järjestäjät positiivisesti.⁴⁵⁴ Lisäksi kuntalaisia innostettiin vesiliikunnan pariin erityisen vesiliikuntaviikon avulla.⁴⁵⁵ Myös perinteinen pyöräilykampanja liikutti enimmillään yli 30 henkilöä eri puolilla kuntaa kesäiltaisina⁴⁵⁶, ja vuonna 1999 järjestetty liikunta- cocktail esitteli paikkakuntalaisille oman kylän harrastustarjontaa.⁴⁵⁷

Menestystä tuli säästötoimista huolimatta. Vuonna 1995 palkittiin Pekka Poikus (kaksi SM-kultaa ja SM-hopea), Jaakko Ojaniemi (SM-kulta), Heli Ruotsalainen (SM-pronssi), Jani Manni (SM-kulta kr., maaotteluedustus ja MM-kisaedustus) ja Timo Virkkunen (SM-pronssi nuorten kr. paini) ⁴⁵⁸ Liikuntakulttuuriinkin panostettiin, kun Ossi Viita kokosi Ville Ritolan elämäkerran. ⁴⁵⁹

Kun menestyksen myötä palkittavien joukko alkoi kasvaa vuosi vuodelta suuremmaksi, oli aika uusia stipendisääntöä ensimmäistä kertaa merkittävästi alaspäin erityisesti junioriurheilijoiden osalta. Silti menestystä myös arvostettiin. Stipendienjakojuhlissa puhunut kunnanvaltuuston puheenjohtaja Kalevi Vuolle totesi urheiluharrastuksen olevan nyt Peräseinäjoella todella voimissaan:

”Menestystä on tullut laajalla rintamalla perinteisestä painista kävelyyn ja esteratsastukseen saakka. Yleisurheilussa Peräseinäjoki on noussut valioseurojen joukkoon. Menestyksen takaa löytyy innostavia valmentajia ja lastensa harrastusta tukevia vanhempia. Heidän panostuksensa on kaiken a ja o. SM-tason menestys vaatii urheilijoilta täydellistä paneutumista harjoitteluun. Jos ja kun tulokset jossakin vaiheessa alkavat polkea paikoillaan tai heikkenevät, voi urheilua kuitenkin jossakin muodossa jatkaa läpi elämän. Kuntoliikunta auttaa pysymään terveenä vanhemmallakin iällä.

Ilman tällaista innostavaa ja yleisurheilun eteen pyyteetöntä työtä tekevää veturia (Pentti Poikus) tämän pöydän ympärillä ei olisi tällaista joukkoa Suomen mestaruuksia ja muita hienoja suorituksia napanneita urheilijoita.

(Stipendiuudistuksesta) Tässä kunnan taloudellisessa tilanteessa joudutaan karsimaan jokaisen sektorin määrärahoja. Karsinnassa pyritään tasapuolisuuteen.”⁴⁶⁰

Samaan aikaan järjestöjen avustuksissa voi huomata tuen siirtymisen kohti kaupallisempia urheilumuotoja. Esimerkiksi vuonna 1999 Toiveen seura-avustus oli 110 000 markkaa (20000 €) ja naisvoimisteluseura Toivetarille 12 000 markkaa (2200 €). Itsenäinen salibandyseura St Steelers sai 3 000 markkaa (550 €). Huippu-urheiluun keskittyvä yleisurheilun Ritola Athletic Club sai suoraa avustusta 10 000 markkaa (1800 €) ja naisten superpesisjoukkue 85 000 markkaa (15000 €). Miesten I-sarjajoukkueelle myönnettiin 20 000 markkaa (3600 €).⁴⁶¹

Epäsuorien tukien määrä seuroille oli liikuntapaikkojen ja työllistämisen muodossa erittäin suuri. Kolme vuotta myöhemmin mukana tuettavien lajien joukossa olivat myös

jalkapallo ja itsepuolustuslajit. Huippu-urheilun tukemiseen myönnettiin vuonna 2002 naisten superpesisavustus 16 800 euroa, RAC 4200 euroa ja EM-painit 2500 euroa.⁴⁶²

8.1. Liikuntapaikat kohenevat

Menestyksen hintana olivat kohonneiden stipendikulujen lisäksi myös laadukkaiden olosuhteiden tuottaminen. Tämä nosti kunnan epäsuoran tuen urheilulle aivan uudelle tasolle. Menestyneet urheilijat vaativat myös arvoisensa harjoitteluolosuhteet ja kun Ritola-hallin toteutumisesta ei vielä ollut varmuutta, vuoropuhelu huippu-urheilun ja kunnan välillä alkoi. Aikaisemmin menestys oli tullut yksilölajeissa, jotka olivat harrastamisen ja tukemisen kannalta kustannuksiltaan edullisempia. Menestys pesäpallossa asetti kunnan uuteen tilanteeseen. Kun vuosina 1978–79-syntyneet tytöt olivat saavuttaneet nuorten suomenmestaruuden, joukkueen menestyminen ja pelaajien pysyminen joukkueessa vaativat nopeita toimenpiteitä. Ennen kaikkea se vaati päätöksiä harjoitteluolosuhteiden parantamiseksi. Ylemmillä sarjatasoilla hiekkatekonurmet olivat jo menestymisen edellytyksenä ja sellaista toivottiin myös Peräseinäjoelle.

Syyskuussa 1996 tyttöjen menestys vauhditti päättäjien suunnitelmia muuttaa yläasteen kenttä hiekkatekonurmeksi. Samalla suunniteltiin keskuskentän muuttamista ainoastaan yleisurheilukäyttöön Toiveen yleisurheilujaoston esitysten pohjalta.⁴⁶³ Suunnitelmien vuoksi kunnanhallitus esitti, että tenniskenttään varatut rahat (400 000 markkaa, 76 000 €) käytetään pesäpallokentän rakentamiseen. Lisäksi Kalajärven määrärahoista siirrettäisiin sama summa. Yleisurheilukentän perusparantamiseen esitettiin haettavaksi veikkausvoittovaroja.⁴⁶⁴ Päätös runsaan miljoonan markan (190 000 €) pesäpallokentän rakentamisesta syntyi pitkän keskustelun ja kahden äänestyksen jälkeen. Ehdotus hankkeen siirtämisestä jatkoselvittelyjä varten kaatui, samoin äänestys rakennushankkeesta luopumisesta äänin 20–5.⁴⁶⁵

Kentän rakentaminen alkoi pari viikkoa virallisen keskustelun aloittamisen jälkeen. Nopean toiminnan taustalla oli Toiveen naisten joukkueen sijoittuminen neljänneksi 1-sarjassa ja haaveet nopeasta noususta Superpesikseen. Hankkeen toteuttamiseen liittyi Toiveen oma panos talkootyön muodossa ja pesäpallojaoston puheenjohtaja Martti Ahokas peräänkuulutti urheiluväen vastuuta kentän rakentamisessa:

”Urheiluväellä on nyt velvollisuus vastata haasteeseen. Saamme pesäpalloharrastukselle ajanmukaisen kentän, joten meidän on omalla kökköpanoksellamme oltava hankkeessa mukana.”⁴⁶⁶

Haaste vaati pelaajien sitoutumista. Naisten joukkue jatkoi samalla kokoonpanolla myös seuraavalla kaudella ja kenttä valmistui heinäkuussa 1997. Kunnan merkittävä panostus huomioitiin myös Toiveen piirissä. Kuten naisjoukkueen manageri Esko Alanen kertoi:

”Kunta rakentaa hanketta omana työnä ja kantaa vetovastuun. PeTo on mukana talkootyössä. Kun Peräseinäjoen kokoiseen kuntaan tehdään hiekkatekonurmi ja vielä näin nopeasti, on se merkittävä tunnustus kunnan taholta. Päättäjät ovat todenneet, että kunnan imago kasvaa, kun joukkue on menestynyt.”⁴⁶⁷

Sekä urheilun toimijat, että kunta huomasivat markkinointimahdollisuuden syntyneet ja käyttivät tilaisuuden hyväksi. Kentän rakentamisen epäsuora tuki naispesäpallolle vastasi lähes kymmenen vuoden toiminta-avustusta koko seuralle. Myös pesäpallojaoston puheenjohtaja Martti Ahokas painotti kunnan ja huippu-urheilun menestyksen merkitystä:

”Kunnan rooli on tärkeä. Kun on tullut näyttöjä, on asiat kunnan osalta hoidettu hyvin. Uusin näyttö on hiekkatekonurmen rakentaminen pitkälti naisten menestyksen ansiosta näinkin pian. Muutenhan hanke olisi varmasti siirtynyt eteenpäin.”⁴⁶⁸

Tämän lisäksi Peräseinäjoen Osuuspankki tuki merkittävästi kentän rakentamista ja Toiveen pesäpallojaoston toimintaa.⁴⁶⁹

Marraskuussa 1993 Peräseinäjoen kunnan sivistystoimenjohtaja Ritva Sorila ja kunnaninsinööri Jorma Petäjävirta lähestyivät Toivetta ja sen jaostoja ja tiedustelivat eri urheilulajien tarpeita uutta liikuntahallia varten.⁴⁷⁰ Kolme vuotta myöhemmin pitkään haaveena ollut monitoimihalli sai lopulta tukea myös lääninhallitukselta ja opetusministeriöltä.⁴⁷¹ Niinpä vuosien odottelun jälkeen Ritola-hallin rakentaminen otti varaslähdön keväällä 1998, kun yläasteen eteläpuolisella peltoalueella käynnistyivät hallin pohjatyöt jo ennen lopullisen valtiosuospäätöksen varmistumista. Kunnanjohtaja Pekka Perttula:

”Rakennustoimikunta antoi luvan pohjatöiden tekemiseen nyt routakelien aikana, koska tällä ratkaisulla voidaan oleellisesti helpottaa pohjatöiden tekemistä. Jos pohjatyöt olisi jätetty odottamaan huhti-toukokuun vaihteessa tulossa olevaa valtiosuospäätöstä, olisi niiden osalta jouduttu keskelle pahinta kelirikkoaikaa.”⁴⁷²

Vuotta myöhemmin Ritola-halli oli harjakorkeudessa. Kustannusarvio oli 15,4 miljoonaa markkaa (2 800 000 €), josta valtionosuus ja avustukset kattoivat neljä miljoonaa (740 000 €). Kerrosalaksi tuli 2977 neliötä ja liikuntasalin vapaa korkeus on yhdeksän metriä. Kunnanjohtaja Perttula totesi ihmisten tarvitsevan työelämän ohella myös vapaa-ajan toimintaa ja -harrastuksia hallin palvellessa pitkään peräseinäjokelaisten vapaa-ajan tarpeita. Harjakaispuheessaan Pekka Perttula muistutti pitkän tähtäimen tarpeista:

”Meidän on rakennettava tulevaisuutta ja siinä tarvitaan myös positiivisia ajatuksia. Vuosiin mahtuu nousuja ja laskuja, mutta kokonaisuutena olemme kuitenkin kaiken aikaa menossa parempaan suuntaan.”⁴⁷³

Vuoden rakenteilla ollut suurhalli valmistui täysin aikataulussaan. Kokonaiskustannukset olivat 15,5 miljoonaa markkaa (2 900 000 €), josta pääosin koulun käytössä olevan ruokalan osuus oli neljä miljoonaa markkaa (740 000 €). Liikuntasalin koko on 800 neliötä ja kaksirataisen juoksuuoran pituus on 80 metriä. Hallissa on kaksi seiväshyppykuoppaa, kuulantyyöntö- ja moukari- sekä keihäspaikat sekä pituus- ja kolmiloikkapaikka. Hallin valmistuessa Pekka Perttula puolusti rakentamispäätöksen tehneitä valtuutettuja:

”Halli valmistui monen mielestä hankalaan taloudelliseen tilanteeseen ja aikanaan päätöstilanteessa ajat olivatkin toiset. Tosin tulevaisuudessa emme enää pystyisi hallia rakentamaan, sillä oletettavasti valtionavustukset olisivat kiven takana. Nyt niitä saatiin.”⁴⁷⁴

Ritola-hallin kiinnosti myös kunnan ulkopuolella. 250 lasta Pohjanmaan ja Hämeen alueilta kokoontui Ritola-halliin Sporttis-leirille keväällä 2000. Liikuntatapahtumat ja ruokailu hoidettiin Ritola-hallilla ja majoitus viereisessä koulukeskuksessa.⁴⁷⁵

Parin vuoden toiminnan jälkeen tilastot osoittivat hallin tulleen todelliseen tarpeen, vaikka vielä rakentamisvaiheessa monet epäilivät hallin olevan käytön puutteessa tyhjillään. Talon pääkäyttäjiä olivat kirkonkylän alueen noin 400 koululaista. Hallinohitaja Martti Liminka:

”Aamusta iltapäivään asti hallin täyttävät koululiikunta ja -ruokailu sekä kerhotoiminta. Heidän jälkeensä saapuvat aikuiskäyttäjät, kuten sulkapalloilijat, jumppakerholaiset, kansalaisopiston harrastajat ja kuntosalilla kävijät. Varauskirja on täynnä ovien sulkemiseen eli kello 21 asti. Muut päivät ovat yhtä täynnä ja ainoastaan viikonloppuisin voi olla vähän hiljaisempaa.”⁴⁷⁶

Liikuntapaikkakäyntejä kertyy vuodessa 60 000 hallin kaikkiaan 160 000 käyntikerrasta. Hallin vuotuiset käyttökustannukset olivat vuonna 2000 690 000 markkaa (122 000 €) ja vuokratulot sekä ravintolan tuotto 590 000 markkaa (105 000 €). Käyttökustannuksiksi jäi 100 000 markkaa (18 000 €)vuodessa. Myös vapaa-aikasihteeri Pekka Hautamäki arvioi Ritola-hallin merkitystä paikkakunnan liikunta-aktiivisuuteen:

”Ritola-halli on aktivoinut selvästi Peräseinäjoen liikuntaharrastuksen uuteen nousuun. Aikaisemmin toimittiin ala-asteen ja keskuskoulun saleissa. En voi edes kuvitella nykyisen käyttäjämäärän sovittamista pelkästään näihin saleihin. Esimerkiksi salibandyn nousu on täysin Ritola-hallin rakentumisen tulosta.”⁴⁷⁷

Menestystä oli tullut laajalla rintamalla myös yleisurheilussa, joten olosuhteet oli saatava pikaisesti kuntoon. Hiekkatekonurmen rakentamispäätöksen yhteydessä tehtiin selväksi myös Keskuskentän kunnostamistarve ja tasapuolisuuden nimissä yleisurheiluväen toiveisiin vastattiin heti hiekkatekonurmen valmistumisen jälkeen.

Miljoonan markan (190 000 €) kustannusarvio vastasi hiekkatekonurmen arvoa ja rakentamistöihin päästiin syksyllä 1997, kun tekninen lautakunta hyväksyi lopulliset perusparannussuunnitelmat. Juoksurata säilytettiin 300 metrin mittaisena ja tiilimurskapintaisena. Sen sijaan keskialue päätettiin nurmettaa 50 vuoden tauon jälkeen. Suorituspaikat sekä yksi juoksurata päällystettiin kestopäällysteellä.⁴⁷⁸

Vuotta myöhemmin uudistus- ja perusparannustyöt saatiin päätökseen, kun 4200 neliön siirtourmikko levitettiin paikalleen kentän keskialueelle. Kentän muut suorituspaikat oli otettu käyttöön jo kesällä. Kentän ympärille rakennettiin myös teräsaita. Rakennusmestari Hannu Ilomäki:

”Mahdollisen ilkivallan estämiseksi kenttäalue vaatii suojaamisen aidalla. Suorituspaikat pysyvät kunnossa, kun kentän käyttö tapahtuu ohjaajien valvonnassa.”⁴⁷⁹

Peräseinäjoelta oli jo vuosia järjestetty uimahallikuljetuksia Seinäjoelle. 1990-luvun alussa uimareiden toive toteutui, kun Koivukaaren avopalvelukeskuksen yhteyteen rakennettiin uima-allasosasto, jossa on 16 metrin allas hierontapisteineen. Myös uimakoululaiset pääsivät nauttimaan allasosaston suojasta. Kesällä 1993 pienimmät uimarit saivat oppinsa Koivukaaressa ja 1999 uimakoulu siirrettiin kokonaisuudessaan Koivukaareen.⁴⁸⁰

Kalajärven matkailualueella oli jo vuosia kehitetty kunnan, karavaanareiden ja matkailuyrittäjien toimesta. Matkailun kannalta alueen puitteet olivat erinomaiset ja vuonna 2000 paikkakunnalle kaivattu tenniskenttä päätettiin sijoittaa matkailualueen yhteyteen. Tenniskenttään ei yrityksistä huolimatta saatu valtion rahoitusta ja lopulta hanke poistui myös kunnan listoilta. Kokonaiskustannuksiltaan 110 000 markan (19 000 €) hanke päätettiin toteuttaa yksityisellä rahoituksella. Yhteisöille, yrityksille ja yksityishenkilöille tarjottiin 5000 markan (885 €) kausikorttia, joka oikeutti pelaamaan kuuden kesän aikana 60 tuntia kaudessa. Muille kenttää tulnaisiin vuokraamaan 50 markan (9 €) tuntimaksulla. Näin katettaisiin kentän vuosittaiseen hoitoon aiheutuvia kuluja. Kunnaninsinööri Marko Olli:

”Tavoitteena on myydä 22 kausikorttia, joilla saataisiin kokoon 110 000 markkaa (19 000 €). Tämä summa riittäisi hiekkatekonurmipintaisen tenniskentän sekä suoja-aidan rakentamiseen ja tarvittavan varustuksen hankkimiseen. Kunta luovuttaisi kentän maa-alueen yläasteen hiekkakentän kulmalta. Kun pohjatyötkin on pääosin tehty, kustannukset pysyvät tuossa 110000 markassa.

Tällä tarjouksella mitataan se onko tenniskentälle todellista tarvetta. Kunnalla ei lähivuosina ole mahdollisuuksia rakentamiseen, joten tämä on ilmeisesti ainut toteutusmahdollisuus. Harrastajalle tämä on lisäksi varsin edullinen ratkaisu. Jos käyttää tuon kuuden kauden ajan täydet 60 käyttötuntia kaudessa, tulee kenttävuokran hinnaksi 14 markkaa tunnilta (2,5 €).”⁴⁸¹

Näiden suunnitelmien pohjalta kenttä myös rakennettiin, mutta lopullinen sijoituspaikka oli Kalajärven kuntoradan sisällä. Kunnan liikuntatoimen kannalta tilanne oli mielenkiintoinen, sillä ensimmäistä kertaa yksittäisiltä käyttäjiltä kerättiin rahaa etukäteen liikuntapaikkarakentamiseen. Aikaisemmin kunta oli vaatinut lähinnä urheiluseuralta talkootyötä, mutta nyt kentän tarve mitattiin pelkästään markkoina.

1970–80-luvun vaihteessa alkanut kuntoratojen rakentaminen eri puolille kuntaa saatiin valmiiksi 1990-luvun aikana, kun latu-uria valaistiin. Siltalan koulun 1,7 kilometrin latu valaistiin syksyllä 1992.⁴⁸² Viitalankylän Sovintolan maastoon valot saatiin talvella 1997 pääosin talkoovoimin.⁴⁸³ Kihniänkylän pururadan kunnostus ja uuden reitin rakentaminen oli yksi Kihniänkylän kyläyhdistyksen kaikkien aikojen suurimmista projekteista. Kustannusarvioltaan kuntorata oli noin 50 000 markkaa (9000 €), mutta työmäärältään se oli ehdottomasti suurin. Kökkätyössä oli mukana 30–40 miestä. Kuntorata on pituudeltaan 2,5 kilometriä yhteen suuntaan. Kyläyhdistys sai sekä EU:n Leader-rahoitusta että kunnan avustusta.⁴⁸⁴ Samana syksynä kuntoradalle saatiin 57

valopaalua. Kustannusarvio oli 140 000 markkaa (25 000 €), josta töiden osuus oli noin puolet. Myös tähän kohteeseen saatiin EU:n Leader-rahoitusta.⁴⁸⁵ Kihniänkylän hanke oli merkittävä erityisesti EU-rahoituksen käytön takia. Aikaisempien kuntien, valtion ja veikkausvoittovarojen rahoitustapojen rinnalle tuli EU:n myötä erityisesti maaseutua tukevia ohjelmia, joita voitiin käyttää myös liikuntapaikkarakentamisen tarpeisiin.

Länsi-Suomen ympäristökeskus rakensi Kalajärven alueelle vuonna 1997 neljän kilometrin pituisen luontopolun, joka esittelee opastauluineen alueen luonnon ja maaston monimuotoisuutta.⁴⁸⁶ Seuraavana syksynä Peräseinäjoen kunta sai ensimmäisenä Seinänaapurikuntana luontoreitistönsä valmiiksi. Noin 70 kilometrin mittainen reitti kiertää eri puolilla pitäjää. Kunta teki noin kahdensadan maanomistajan kanssa sopimukset reitistön merkitsemisestä ja tarvittavien rakennelmien tekemisestä maastoon. Reitistön keskipisteenä on Kalajärven matkailualue, josta lähtee yhtenäinen lenkki etelään ja oma pistolenkkinsä Viitalankylään. Eteläpään lenkiltä Kihniänkylästä erkaneaa haara Jalasjärven reitistöön. Viitalankylän reitti yhtyy Nurmon reitistöön Ylijoella.⁴⁸⁷

Erinomaista luovuutta edusti kunnan päätös antaa tyhjillään ollut entinen kenkätehtaan teollisuushalli Toiveen urheilijoiden käyttöön vuonna 1994. Halliin tehtiin 30 metrin juoksusuora, korkeushyppypaikka, sisäkuulan työntöpaikka sekä keihään- ja kiekonheittoa varten pressu. Myös pesäpalloilijat ja pian myös salibandyn pelaajat ottivat hallin harjoittelupaikaksi.⁴⁸⁸ Kun ”Janita-halli” sitten vuokrattiin teollisuuskäyttöön, antoi kunta urheilukäyttöön pienemmän painohallin, johon hankittiin myös salibandy-laidat muiden suorituspaikkojen lisäksi. Maalaisjärkeä osoitti myös Kirkonkylän vanhan kaukaloon kunnostaminen ja siirtäminen Kihniänkylään.⁴⁸⁹

8.2. Toiveen menestyksen vuodet

Lähes koko 1990-luvun (1990–97) ajan Toiveen puheenjohtajana toimi Keijo Manni ja lajivalikoima säilyi muuttumattomana aina 2000-luvulle asti. Markkamääräisesti suurimmat lajit olivat pesäpallo ja yleisurheilu, mutta pesäpallojaoston budjetti nousi nopeasti menestyksen myötä. Kolmas laji oli paini ja muita pienempiä lajeja olivat hiihto ja lentopallo. Noin neljännes budjetista tuli kunnan avustuksista ja avustusten pienentyessä varainhankinta ja toimintamaksut nousivat yhä tärkeämmäksi.⁴⁹⁰ Merkittävä muutos seuran rahoitustoimintaan tuli vuonna 1993, kun jaostojen osuuksien

lisäksi päätettiin jakaa myös harkinnanvaraista tukea jaostoille tai yksittäisille urheilijoille. Ensimmäinen kilpailumenestykseen ja kuluihin perustunut stipendi (4800 markkaa) jaettiin painijaoston hakemana Jani Mannille kilpailukauden kuluihin.⁴⁹¹

Julkaisutoiminta säilytti merkittävän roolinsa seuran varainhankinnassa myös 1990-luvulla. Vuonna 1995 painijaosto julkaisi Painikas-lehden, yleisurheilujaosto oli aloittanut kalenterin toimittamisen ja pesäpallojaosto jatkoi puhelinluettelon kokoamista. Lisäksi pesäpallojaosto ja lentopallojaosto järjestivät arpajaiset junioritoiminnan tukemiseen ja välineiden hankkimiseen.⁴⁹² Syksyllä 1996 John G. Annalan säätiön hallitus päätti hakemuksesta muistaa Toiveen 70-vuotisjuhlavuotta ja lahjoitti 30 000 markkaa stipendirahaston kartuttamiseksi.⁴⁹³

Jos 1980-luvulla elettiin harrastajamäärän huiman kasvun aikaa, niin 1990-luvulla voitiin nauttia työn tuloksia, paitsi urheilullisesti myös urheiluseuran hallinnon kannalta. Ongelmiakin oli tosin näköpiirissä.

”Vuosi 1994 oli tavanomainen. Toiminnan rakenteet, jaostot ja niiden toiminta säilyivät ennallaan. Myös henkilövaihdokset jäivät vähäisiksi. Hommat hoidettiin pääosin jo vakiintuneella porukalla. Monet asiat sujuvat jo rutiinilla. Tämä näkyy mm. johtokunnan varsin vähäisinä kokoontumiskertoina. Valmiiksi koeteltuja asioita ei tarvitse paljon miettiä. Tässä on toki vaaransa. Toiminta voi ”puutua” ja muodostua liian rutiininomaiseksi.”⁴⁹⁴

”(Vuonna 1996) Liikuntapalvelujen kysyntä on pysynyt ennallaan tai hivenen noussut. Sen sijaan resurssit (tilat, vetäjät, talous) muodostavat helposti pullonkaulan, johon laajeneminen voi tyrehtyä. Erityisen hyvin tämä on huomattavissa pesäpallon suhteen, jossa etenkin naisjoukkueiden nousujohteinen kehitys asettaa tulevaisuudessa suuria vaatimuksia urheilijoiden taustaryhmille. Mitä korkeammalla sarjatasolla pelataan, sitä enemmän toiminta muuttuu ammattimaiseksi ja vaatii erityisesti taloudellisia resursseja paljon. Tähän on seurassa kiinnitettävä tulevaisuudessa aivan erityistä huomiota.”⁴⁹⁵

Seuran talous pysyi kuitenkin ylijäämäisenä ja varainhankinnan keinoja olivat järjestysmiestehtävät Kalajärvellä, Pellavamessuilla ja markkinoilla. Myös vanhoja varainhankintakeinoja käytettiin, kun pesäpallojaosto järjesti tansseja Kalajärvellä ja syksyllä joulukonsertin Ritola-hallissa. Muita tehtäviä olivat kunnan puhelinluettelon toimittaminen, aurauskeppien laitto, paperinkeräys ja yleisurheilukalenteri. Myös kausimaksuilla oli oma osuutensa eri lajien rahoituksessa. Lisäksi eri jaostoilla oli omia talkookohteita, joiden avulla hankittiin tulojen toiminnan järjestämiseen.⁴⁹⁶

EU-aikakauden myötä Toive joutui mukaan perinteisesti kunnan vastuulla olleiden tehtävien hoitoon, ainakin muodollisesti, sillä ”hakukiemuroiden” takia Peräseinäjoen Toive toimi hakijana Koukkarin kävelysillan rakentamisessa, jolloin siihen oli mahdollista saada EU-tukia.⁴⁹⁷ Toive myös hyödynsi tukityöllistämismahdollisuuksia ja samalla Toiveen käyttöön hankittiin myös tietokonelaitteisto.⁴⁹⁸ Lisääntyneet viestintätarpeet johtivat siihen, että seuran puheenjohtajalle päätettiin maksaa puhelinkuluihin kulukorvausta 700 markkaa vuodessa ja lisäksi jaostojen puheenjohtajille päätettiin avata sähköpostiosoitteet.⁴⁹⁹ Nettisivut päätettiin toteuttaa keväällä 2001, mutta sivut saatiin valmiiksi keväällä 2004.⁵⁰⁰

8.2.1. Pesäpallo valtakunnan huipulle

Kesällä 1991 Toiveen miehet nousivat suomensarjaan ja D-tytöt tulivat Lapuan jälkeen toiseksi valtakunnallisella suurleirillä Minna Limingan valmennuksessa. Kolmas sija meni Seinäjoelle. Tästä eteenpäin nämä kolme joukkuetta hallitsivat oman ikäluokkansa sarjoja.⁵⁰¹ Neljä vuotta myöhemmin tyttöjen mitalisarja huipentui B-tyttöjen suomenmestaruuteen Seinäjoen jäädessä kakkoseksi. Pelinjohtaja Pekka Kyllösen mukaan mestaruuteen tarvittiin 220 lähtöä vuodessa joko harjoituksiin tai peleihin.⁵⁰² Edustusjoukkueiden lisäksi pesäpalloväellä riitti intoa myös muuhun toimintaan. Vuonna 1994 pesäpallon piirin tenavaleiri järjestetään Peräseinäjoella 40 joukkueen voimin. Kaiken kaikkiaan leirillä oli kuutisensataa osanottajaa eri puolilta piiriä.⁵⁰³ Myös tuomariosaaminen huomattiin ja Lari-Pekka Kyllönen valittiin valtakunnallisesti Vuoden nuorisotuomariksi 1995.⁵⁰⁴

Kaudella 1995 B-tyttöjen suomenmestari joukkue jäi vielä naisten suomensarjassa toiseksi.⁵⁰⁵ Jo seuraavalla kaudella naiset nousivat ykköseen ja miehet suomensarjaan. B-tyttöissä tuli neljäs tila. Samana vuonna vuoden nuorisovalmentajaksi valittiin Pekka Kyllönen. Kati ja Satu Rajala valittiin B-tyttöjen Itä-Länteen.⁵⁰⁶ Kaudella 1997 miesten joukkue voitti jo suomensarjan. Tavoitteeksi asetettiin nousu ykkössarjaan vuonna 1998 ja seuraavana vuonna Superin karsintoihin. Samalla kaudella myös naisten joukkue teki historiaa ja nousi naisten Superiin. Menestys näkyi kunnan panostuksessa ja joukkueiden käyttöön valmistui uusi hiekkatekonurmi.⁵⁰⁷

Varsinkin naispesäpallon menestys toi mukanaan myös ennen näkemättömiä vaatimuksia seuran taloudelle. Vuonna 1999 naispesiksen talousarvio oli 860 000

markkaa, josta 115 000 markkaa oli suunnattu kausien 1997 ja 1998 tappioiden lyhennyksiin ja korkoihin. Suurimmat kuluerät olivat kuitenkin pakolliset väline- ja ottelukulut 300 000 markkaa ja pelaajapalkkiot 245 000 markkaa. Naispesäpallon pääyhteistyökumppanit olivat PPTH-Teräs Oy, Peräseinäjoen kunta ja Peräseinäjoen Osuuspankki.⁵⁰⁸ Lainojen lyhentäminen onnistui ja puolet lainoista oli hoidettu jo ennen seuraavan kauden alkua. Vuoden 2000 budjetti säilyi hyvin samansuuntaisena lukuun ottamatta palkkoja, joissa siirryttiin yhä enemmän kohti tulospalkkausta.⁵⁰⁹ Muun pesäpallotoiminnan budjetti vuodelle 1999 oli 602 600 markkaa ja se piti sisällään miesten ykkössarjajoukkueen sekä juniorijoukkueiden kulut.⁵¹⁰

Kaudella 2000 naisten joukkueen menestys huipentui ensin halliturnauksen nelostilaan ja sitten Superpesiksen kolmanteen tilaan. Myös Itä-Lännessä Toiveella oli vahva edustus, kun mukana olivat Miia Ahola, Terhi Alanen, Satu Rajala ja Johanna Vikman sekä pelinjohtaja Risto Ojanperä. B-tytöissä mukana olivat Sanna Alestalo ja Minna Risku.⁵¹¹ Miesten puolella sijoitus ykköspesiksessä oli kymmenes ja kuuden joukkueen budjetti oli 550 000 markkaa. Kun naispesäpallon talous oli saatu tasapainoon, alkoivat kaudella 2001 miesten joukkueen rakentamisesta aiheutuneet karanteenimaksut johtaa lähes samankokoisiin alijäämiin kuin naisilla muutamaa vuotta aikaisemmin. Tämäkin tilapäinen maksuhäiriö saatiin hoidettua jo seuraavan kauden aikana.⁵¹² Kaudella 2002 naisten joukkue sijoittui seitsemänneksi ja tyttöjen puolella käynnistettiin uudelleen junioritoimintaa.⁵¹³ Miesten ykkösjoukkue pelasi suomensarjaa ja poikajoukkueita oli kaiken kaikkiaan neljä.⁵¹⁴

Vuonna 2003 Toiveen naiset voittivat pronssia, mutta seuran kannalta suurempi uutinen oli naispesisjaoston yhdistymisaikeet Seinäjoen Maila-Jussien naispesäpallon kanssa.⁵¹⁵ Tämä vaikutti siihen, että F-tytöille perustettiin oma jaosto vuoden lopussa. Miesten joukkue kävi maakuntasarjassa, mutta nousi syksyllä takaisin suomensarjaan.⁵¹⁶ Vielä kaudella 2004 naiset pelasivat kuitenkin seuran riveissä ja yhteistyö Seinäjoelle toimi farmisopimuksella. Tavoitteena oli kuitenkin viedä yhdistyminen päätökseen kuntaliitoksen edistyessä.⁵¹⁷ Syksyllä 2004 naispesisjaoston siirron käytännön vaikutuksia selvitettiin enää lähinnä taloudellisten seikkojen ratkomiseksi.⁵¹⁸ Johtokunta päätti luovuttaa vastikkeetta vuonna 1998 hankkimansa superpesisosakkeen ja naispesisjaosto velvoitettiin huolehtimaan taloudellisista velvoitteistaan ennen vuoden 2004 loppua ja liittymistä Seinäjoen Maila-Jusseihin.⁵¹⁹ Muilta osin pesäpalloulu jatkui pesäpallajaoston puitteissa miesten ykkösjoukkueen pelatessa suomensarjaa. Junioripuolella joukkueita oli kolme pojissa ja yksi tyttöjen sarjoissa.⁵²⁰

8.2.2. Yleisurheilun menestyksen vuodet

1990-luvun puolivälin jälkeen Toiveen nuoret yleisurheilijat menestyivät erinomaisesti valtakunnan tasolla. Jaakko Ojaniemi, Pekka Poikus, Juha Reini ja Visa Hammo saavuttivat useita mitaleja eri lajeissa ja esimerkiksi vuonna 1995 Kajaanissa järjestetyissä 14–15-vuotiaiden SM-kisoissa Toive oli pisteissä Etelä-Pohjanmaan seuroista paras ja kaikkien seurojen joukossa yhdeksästoista.⁵²¹ Samana vuonna Toiveen 12-vuotias Heli Ruotsalainen voitti Kokemäellä kävelyn suomenmestaruuden.⁵²² Vuonna 1996 Jaakko Ojaniemi sai pituuden SM-hopeaa ja edusti Suomea nuorten pohjoismaidenmestaruuskisoissa sijoittuen viidenneksi. Teuvo Kovero puolestaan käveli veteraanien SM-hallissa mestariksi. Mestaruus tuli myös ulkoradalla.⁵²³

Menestystä tuli myös monista nuorempien sarjoista ja vuonna 1997 Toive nousi ensimmäistä kertaa historiansa aikana Valioluokan yleisurheiluseuraksi Kalevanmaljakilpailun sijoituksen ollessa 35.⁵²⁴ Samana vuonna Peräseinäjoen Toiveen alaisuuteen perustettiin Ritola Athletic Club, jonka tavoitteena oli mahdollistaa nuorten lahjakkaiden urheilijoiden nousu kansalliselle ja kansainväliselle huipulle yleisurheilussa ulkopuolisen taloudellisen tuen avulla. Ensimmäiset kuusi urheilijaa olivat Visa Hammo, Petrus Koskimies, Jaakko Ojaniemi, Pekka Poikus, Juha Reini ja Niina Viljakainen. Teamin johtokunnan muodostivat Pentti Poikus, Matti Toivonen, Mikko Kanto, Tuula Koskimies-Hautaniemi, Veli Reini ja Visa Hammo.⁵²⁵

Vuonna 1998 SUL valmennusryhmiin kuului neljä Toiveen urheilijaa sekä EPU:n piirileiriryhmiin kolme ja sisulisäleiritykseen viisi urheilijaa. Edustustehtäviä hoitivat Jaakko Ojaniemi nuorten MM-kisoissa, 10-ottelun miesten Euroopan Cupissa sekä miesten 10-ottelun maaottelussa, Visa Hammo Pohjoismaisissa nuorten moniottelumestaruuskilpailuissa sekä Mikko Kulmala nuorten piiriottelussa. Jaakko Ojaniemi voitti seuran ensimmäisen nuorten MM-hopean ja seuraennätyksiä rikottiin kaikkiaan yli 50 kappaletta. Valmennuspuolella Pentti Poikus suoritti SUL:n liittovalmentajatutkinnon. RAC-tiimissä tapahtui myös pieniä muutoksia, kun Petrus Koskimies jäi pois ja tilalle tulivat Piia Poikus ja Mikko Kulmala.⁵²⁶

Vuonna 1999 Jaakko otteli nuorten EM-hopeaa ja nuorten SM-kilpailuista saaliina oli kulta (pituus), hopea (200m) ja pronssi (100m).⁵²⁷ Vuoden 1999 aikana Toiveelle tuli

yleisurheilun SM-mitaleja kaiken kaikkiaan yli kaksikymmentä (Jaakko Ojaniemi 2 kultaa + 5 muuta mitalia, Mikko Kulmala 4 kultaa + 2 muuta mitalia sekä muut mitalistit Pekka Poikus, Visa Hammo, Juha Reini, Tommi Niemi, Hermann Riihioja, Mauri Luhtanen ja Ville Mylläri). Piirinmestaruuskisoista tuomisina oli noin 70 mitalia. Pentti Poikus ilmaisi kuitenkin huolestumisensa siitä, että menestys painottui tiettyihin ikäluokkiin, eikä esimerkiksi nuorempiin sisulisäikäisiin. Se heijastui jo perinteisessä seuraottelussa, jota Toive oli välillä hallinnut suvereenisti, mutta jäi nyt toiseksi.⁵²⁸

Jaakon menestyksen mukana valmentaja Pentti Poikus suoritti 10-ottelun lajivalmentajakoulutuksen ja valmennussuhde jatkui molempien toivomuksesta vielä useita vuosia. Pentti Poikus:

”Varmasti monella olisi houkutuksia ottaa Jaskasta irti kaikki vaikka jo ensi kesänä, ja kyllä Jaskasta irti saisikin paljon enemmän nopeammin, mutta sopii kysyä, olisiko se kuinka kestäväällä pohjalla.”⁵²⁹

Vuonna 2000 Jaakko Ojaniemi kuului Olympiakomitean valmennusryhmään ja Mikko Kulmala nuorten maajoukkuevalmennettaviin, johon nousi syksyllä myös Ville Mylläri. Piirileirityksessä oli Villen lisäksi kaksi urheilijaa ja sisulisäleirityksessä kolme urheilijaa, jotka nousivat syksyllä piirileiritykseen. Kilpailumenestys oli Jaakko Ojaniemen loukkaantumisen vuoksi vaisua ja vuoden ainut sm-mitali oli Mikko Kulmalan pronssi M17 100 metriltä. Edustustehtävissä Mikko Kulmala osallistui nuorten piiriotteluun ja Suomi-Baltia-Puola-maotteluun, jossa hän oli mukana myös kultaa saavuttaneessa M17 4x100m joukkueessa.⁵³⁰ Kaudella 2002 Jaakko Ojaniemi oli aikuisten Euroopan mestaruuskilpailuissa viides. Vuonna 2003 Ritola Athletic Club (RAC) koostui enää kolmesta urheilijasta. SUL:n Team Finlandiin kuului Jaakko Ojaniemi ja nuorten maajoukkuevalmennettaviin Mikko Kulmala ja Ville Mylläri. Lisäksi piirileirityksessä oli kolme urheilijaa. Syksyllä RAC:hen valittiin myös Elina Mylläri. Lasten toiminta oli erittäin vilkasta, vaikka huippu alkoikin kaventua parhaiden vuosien tasosta. Nuoriakin lupauksia oli tulossa, sillä T10-sarjassa Sara Toivonen saalisti seitsemän piirinmestaruutta ja P10-sarjassa Mika Flinkkilä kaksi. Edustustehtäviä oli vain Ville Myllärillä Pohjoismaiden mestaruuskisoissa Islannissa. Sekä Jaakolla että Villellä oli vaikeuksia erilaisten loukkaantumisten kanssa.⁵³¹

Vuonna 2004 Jaakko Ojaniemestä tuli Ateenassa kolmas peräseinäjokelaissyntyinen olympiaedustaja sijoituksen ollessa kuudestoista.⁵³² Jaakko saavutti myös yhden suomenmestaruuden. Ville Mylläri sai hallissa SM-hopeaa ja piirinmestaruuskilpailuista

kahdeksan kultaa ja kolme hopeaa. Nuorimpien sarjoissakin alkoi tapahtua, sillä piirinmestaruustasolla Toive saavutti yhteensä 15 piirinmestaruusmitalia, joista 11 kultaa. Nuorten maajoukkuevalmennettaviin nousi myös Elina Mylläri, Jaakon (SUL Team Finland) ja Villen (NMV) seuraksi.⁵³³

8.2.3. Painissa tasaista menestystä

Painissa alkoi nopea vallanvaihto, kun 80-luvun menestyksekkäät painijat antoivat tilaa nuoremmille. Mannin matsit jatkuivat vuosittain huipentuen usein joko Keijo tai Jani Mannin finaaliotteluun.⁵³⁴ 20 vuotta omaa sarjaansa hallinnut Keijo Manni lopetti aktiiviuransa vuonna 1992 33 suomenmestaruuden, kahdeksan pohjoismaiden mestaruuden sekä EM-hopean ja –pronssin jälkeen. Juha Ahokas alkoi hallita raskaan sarjan otteluja, mutta hyvän vastuksen antoi Toiveen Jani Manni, jonka uralta löytyy niin MM-edustuksia, PM-mitaleja kuin suomenmestaruuksia. Kävipä Jani myös muutaman kuukauden mittaisella lainajaksolla Ruotsin painisarjassa seuranaan Norrtälje Brottarklubb syksyllä 1994.⁵³⁵

1990-luvulla Jani Mannin lisäksi nuorten SM-mitaleille painivat myös Timo Virkkunen ja Kari Heinämäki.⁵³⁶ Jani Manni voitti myös useita aikuisten suomenmestaruuksia ja edusti Suomea myös EM-tasolla. Pohjoismaiden mestaruuden Jani Manni voitti vuonna 1997 Norjassa.⁵³⁷ Vuonna 2002 Toiveen suomenmestaruusmitalisteja olivat Jani Manni ja juniorit Anssi Kiviluoto, Oskari Riihioja sekä Ossi ja Eetu Myllymäki. Seuraavana vuonna myös Hannu Kulmala liittyi nuorten suomenmestareiden listalle.⁵³⁸ Mannin matsien lisäksi Peräseinäjoella järjestettiin vuonna 2003 myös toisen suuret painikilpailut, kun Toiveen painijaosto ja Peräseinäjoen OAJ järjestivät Koululiikuntaliiton mestaruuskilpailut Ritola-hallissa.⁵³⁹

8.2.4. Uusia lajeja Toiveen jaostoihin

Vuonna 1995 neljä peräseinäjokelaishihtäjää osallistui piirinmestaruuskilpailuihin ja muihin piirin kilpailuihin osallistui 10 hiihtäjää. Muuta toimintaa oli varainhankintana joulukuusen myynti ja Kalajärven ympäri kiertävän ladun tekeminen.⁵⁴⁰ Vuoden 1997 toimintaan kuului hiihtokoulu Koukkarissa ja Sovintolassa, paikallisten kilpailujen

järjestäminen sekä osallistuminen kansallisiin ja piirikunnallisiin kilpailuihin. Hiihtojaoston aktiivisuuden lisääntymistä kuvastaa se, että viisi henkilöä suoritti Suomen Hiihtoliiton C-valmentajatutkinnon ja lisäksi Antti Ahtiainen suoritti Lasten hiihdonohjaajan tutkinnon. Piirin valmennusryhmissä oli mukana kolme urheilijaa.⁵⁴¹ Vuonna 1998 Antti Ahtiainen suoritti B-valmentaja tutkinnon ja T14 sarjassa Riikka Mäki-Mantila voitti piirinmestaruuden sekä neljä muuta kansallista tai piirikunnallista kilpailua. Sarjassa T10 Jenni Ahtiainen voitti piirinmestaruuden lisäksi kuusi kansallista tai piirikunnallista kilpailua. Vuonna 2000 Toive järjesti seuran ensimmäiset piirinmestaruuskilpailut, joihin osallistui noin 100 hiihtäjää. Seuran menestyksen kruunasi Jenni Ahtiaisen kolme piirinmestaruusmitalia T12-sarjassa.⁵⁴²

Sähly oli ollut jo vuosia suosittu laji koulujen liikuntakerhoissa sekä pesäpallon ja painin lämmittelylajina. Varsinainen siemen salibandyn harrastamiseen kylvettiin kuitenkin vuonna 1994, kun kenkätehtaan teollisuushalli ja myöhemmin painohalli valjastettiin urheilukäyttöön. Uudet tilat ja sitä kautta riittävät salivuorot mahdollistivat systemaattisen salibandyn harjoittelun. Sami Toivosen pelaaminen SPV:ssä toi paikkakunnalle uutta tietoa lajista. Marco Toivosen ja muiden aktiivien työ lajin edellytysten parantamiseen oli merkittävä. Kilpailutoiminnan kannalta ongelmana oli kuitenkin sopivien tilojen puuttuminen sarjapelitoimintaa varten. Joukkue aloitti pelaamalla turnauksissa ja Ritola-hallin rakentamisen jälkeen se sai käyttöönsä täysimittaisen pelikentän. St. Steelers perustettiin vuonna 1996 seinäjokelaisen SPV:n alaisuuteen. Seuran edustusjoukkue pelasi aluksi 5.divisioonassa, kunnes nousi 4.divisioonaan kaudelle 1999–2000. Vuonna 1998 Steelers aloitti myös poikien ja naisten harjoitusten järjestämisen. Vuonna 1999 Steelers siirtyi SPV:n alaisuudesta Peräseinäjoen Toiveen salibandyjaostoksi, ja Toiveen johtokunta osallistui siirrosta aiheutuneisiin kustannuksiin 2 000 markan kirjausmaksulla.⁵⁴³ Vuonna 2000 Toiveen salibandy-joukkue voitti Pohjanmaan liigan ja kaudella 2001–2002 salibandy-miehistö säilytti 3.divisionan sarjapaikan.⁵⁴⁴

Naisvoimisteluseura Toivettaret perustettiin uudelleen vuonna 1991 ja sen kummiseurana toimi Töysän naisvoimistelijat. Aluksi pohdinnan alla oli joko uuden seuran tai Toiveen alaisen jaoston perustaminen, mutta lopulta syntyi uusi yhdistys, joka liittyi Suomen Naisten Liikuntakasvatusliittoon (SNLL) ja Suomen Voimistelu- ja Urheiluliittoon (SVUL), jotka puolestaan muuttuivat organisaatiomuutosten myötä myöhemmin SVoLi:ksi (Suomen Voimistelu- ja liikuntaseurat) ja SUL:ksi (Suomen Liikunta ja Urheilu). Seuran tarkoituksena oli alusta asti liikuntapalvelujen ja -

koulutuksen järjestäminen yhteistyössä kunnan, kansalaisopiston, koulujen, Toiveen sekä muiden järjestöjen ja yhteisöjen kanssa. Aluksi toimintaan kuului liikuntapiirien lisäksi telinevoimistelua ala-asteikäisille sekä taitoluistelu- ja vakiotanssikurssit. Lisäksi sulkapallo- ja lentopalloryhmät harjoittelivat viikoittain. Myöhemmin mukaan tulivat myös satujumpat. Vuonna 1994 Toivettaret oli ensimmäistä kertaa mukana myös piirin kisoissa, jossa 10–13-vuotiaat tytöt kilpailivat alle 16-vuotiaiden tyttöjen B-sarjassa. Toivettaret järjesti myös cheerleader-toimintaa naisten superpesiksen otteluihin.⁵⁴⁵

Pitkään haaveena ollut jalkapallotoiminta alkoi nousta vuosituhannen vaihteen jälkeen, kun Marko Kaura teki aloitteen jalkapallojaoston perustamisesta alkuvuodesta 2000.⁵⁴⁶ Jalkapallo toiminta alkoi kuitenkin tyttöjen osalta SeMi:n alaisuudessa Wolfgirls-nimellä ja poikien osalta TP-55:n alaisuudessa, kunnes FC Pepsi perustettiin.

9. KUNTA JA SEURA YHTEISTYÖSSÄ 1945 - 2004

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli tarkastella pienen maaseutukunnan liikuntaelämän muutoksia sotien jälkeisenä aikana. Jo tutkimuksen alkuvaiheessa oli selvää, että tutkimus keskittyisi päätoimijoiden eli Peräseinäjoen kunnan ja yleisseura Peräseinäjoen Toiveen väliseen suhteeseen. Tutkimusperiodin alkuvaiheessa liikuntapalveluja tuottivat myös muut yhdistykset, mutta jo 1960-luvun lopulla päävastuun liikuntapalveluista kantoivat kunnan tukemina Toive ja uutena toimijana kansalaisopisto. Paikkakunnan uusien lajien osalta liikuntapalveluiden tuottamiseen osallistuivat 1990-luvulla St. Steelers SPV:n tukemana ja 2000-luvun jalkapalloilussa SeMi ja TP-Seinäjoki olivat tukemassa lajin nousua Peräseinäjoella. Menestyneet urheilijat ja aktiiviset vetäjät näkyivät niin lajien välisen menestyksen kuin harrastajamäärien muutosten selittäjänä.

Valtion vaikutus liikuntapalveluiden tuottamiseen näkyy 1960-luvun lopulta lähtien aina laman vaikutuksista muuttuneeseen uuteen liikuntalakiin asti. Liikunnan politisoituminen ja valtion aktiivinen kuntourheilun tukeminen näkyy jo 1970-luvulla liikuntalautakunnan perustamisena ja sen toiminnan suuntaamisena erityisesti kuntourheilun tukemiseen. Sen parhaana esimerkkinä on kuntoratojen rakentaminen eri puolille pitäjää. Liikuntalain vaikutuksesta kunnat saivat valtionosuutta henkilöstön palkkaamiseen, seurojen tukemiseen ja muihin liikuntatoimen kehittämisen ja toimintakuluihin. Myös liikuntapaikkarakentamisen harkinnanvarainen valtionosuus oli luonnollisesti tärkeässä osassa kuntien liikuntatoimessa. EU:n tukipolitiikka taas tulee näkyville kuntoratojen parantamisessa 1990-luvulla ja toisaalta Koukkarin kävelysillan rakentamisessa, kun Toive haki EU-tukia kunnan suunnittelemaan siltaan. 1990- ja 2000-luvulla liikuntapalvelujen kehittämiseen on käytetty myös valtion tarjoamia työllistämismääriä esimerkiksi Toiveen toimistohenkilöstön muodossa.

Yksityisen sektorin mukaan tulo näkyi paikallisessa liikuntapalvelutuotannossa lähinnä kilpaurheilun rahoitustarpeen kasvaessa menestyksen myötä 1990-luvun lopulla, jolloin seura joutui aktivoitumaan entisestään yrityksiltä kerättyjen sponsoritulojen saamiseksi. Yrityksistä Peräseinäjoen Toiveen tukena ovat olleet erityisesti Peräseinäjoen Osuuspankki ja PPTH sekä merkittävässä määrin myös kunnan pienemmät yritykset. Peräseinäjoen erityispiirteen on John G. Annalan säätiö, joka on monin tavoin tukenut Peräseinäjoen liikuntaa. Samaan aikaan myös yksityishenkilöiden maksut liikuntaharrastuksista lisääntyivät osittain parantuneiden liikuntapaikkojen

rahoittamiseksi. Konkreettisesti tämä tuli esille Kalajärven tenniskentän rahoittamisessa osakkeiden myynnin avulla sekä Ritola-hallin käyttömaksujen muodossa. Yksityisen sektorin tarjoamia liikuntapalveluja paikkakunnalla ei kuitenkaan ole ollut tarjolla missään vaiheessa.

Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttivat suoraan paikkakunnan elinkeinorakenteeseen ja työllisyyteen, mutta sen vastapainona oli monia yksittäisiä tapahtumia, jotka osaltaan hidastivat muuttoliikkeen vaikutusta. Erityisesti metalliteollisuuden nousu helpotti paikallista työllisyyttä, mutta omana aikanaan myös turvetuotanto- ja jalostus sekä kenkäteollisuus toivat paikkakunnalle työpaikkoja. Kunnan ja valtion rooli merkittävänä työllistäjänä tuli parhaiten esiin vasta siinä vaiheessa, kun 1990-luvun alun jälkeen julkisen sektorin työpaikat vähenivät rajujen säästötoimien johdosta. Liikuntapalvelutuotannon kannalta merkittävin säästökohde oli liikuntaohjaajan viran lopettaminen.

Paikallisen liikuntakulttuurin vaikutusta muuhun paikalliseen kulttuuriin on haastavaa arvioida käytettyjen lähteiden perusteella, mutta erityisesti Ville Ritolan patsashanke ja siihen liittynyt kansanliike osoittavat urheilun merkitystä paikalliselle identiteetille. Samalla tavalla Peräseinäjoen imagoa rakennettiin aikanaan voimakkaasti Keijo Mannin persoonan ympärille ilmiön huipentuessa teräspitäjän teräsmiehen esiintymiseen vuoden 1990 Suurkisoissa. 1990-luvun lopulla kunnan imagon rakentamiseen käytettiin naisten superpesis-joukkuetta, joka pystyi tarjoamaan kunnalla jatkuvaa näkyvyyttä kevään hallimestaruusturnauksesta syksyn mitalipeleihin asti. 2000-luvulla myös Jaakko Ojaniemi toi näkyvästi kotipaikkakuntaansa esille arvokisoissa.

Menestyneiden urheilijoiden arvo paikkakunnan tunnetuksi tekemisessä myönnettiin koko tutkimusperiodin ajan, mutta menestyneiden urheilijoiden henkilökohtainen palkitseminen alkoi vasta 1970-luvun alussa ensin välinepalkinnoilla, mutta pian myös taloudellisen tuen muodossa. Stipendikäytännön kehittyminen tapahtui pitkälti Keijo Mannin uran tarpeiden mukaisesti painijaoston esitysten pohjalta. Kun palkittavia alkoi tulla yhä enemmän, jouduttiin luomaan virallinen stipendisääntö, jota kiristettiin 1990-luvun lopulla, kun Toiveen urheilijat alkoivat menestyä laajasti kansallisilla ja kansainvälisillä kilpailuilla. Vaikka suoraa tukia urheilijoille kiristettiin, jakoi kunta samaan aikaan avokätisesti epäsuoraa tukea kaikille lajeille erityisesti liikuntapaikkarakentamisen kautta. Hiekkatekonurmi, keskuskenttä ja Ritola-halli valmistuivat kaikki parin vuoden sisällä. Niiden rakentamisen perusteluna oli

urheilijoiden menestys ja toisaalta tasapuolisuus eri lajeja kohtaan. Myös valtion myöntämällä tuilla oli oma merkityksensä rakentamispäätöksiin.

Pienellä paikkakunnalla liikuntaa koskevien päätösten tekeminen kietoutuu kunnallispoliitikkojen kautta aina myös muihin kunnan päätöksiin. Päätöksentekijöiden joukossa on urheiluaktiiveja ja tämä näkyy päätöksistä. Myös kunnan virkamiesten rooli asioiden esittelijänä on merkittävä ja Peräseinäjoen tapauksessa erityisesti kunnanjohtaja Pekka Perttulan intohimoinen suhtautuminen urheiluun on varmasti omalta osaltaan edistänyt paikkakunnan liikuntamahdollisuuksien kehittymistä.

Monet paikkakunnan liikuntakulttuurin muutoksista voidaan kytkeä osaksi muiden tutkijoiden jo aiemmin havaitsemista yleisistä kehityskuluista. Erityisesti yhteiskunnallinen muutos ja valtion liikuntapolitiikan vaikutus ovat tapahtuneet samansuuntaisena kaikissa Suomen kunnissa. Myös teollistuminen on tapahtunut muilla paikkakunnilla suunnilleen samoihin aikoihin Peräseinäjoen kanssa. Paikkakunnan menestyneet lajit ovat pitkälti samoja kuin naapurikunnissa, jotka ovat menestyneet painissa, pesäpallossa ja yleisurheilussa. Menestyksen huippuajalle 1990-luvun lopulla ajoittunut liikuntapaikkarakentaminen taas seuraa hyvin samanlaisia kehityskulkuja, vaikkakin eri mittakaavassa kuin Helsingin kaupungin investoinnit liikuntapaikkarakentamiseen 1930-luvun lopulla vuoden 1940 olympialaisia varten tai Hakametsän hallin rakentaminen Tampereelle 1960-luvulla maailmanmestaruuskilpailuja varten.

Tässä tutkimuksessa käytetty periodisointi voidaan perustella paitsi periodien samanpituisuudella myös tutkimusaineistosta nousevien yhteiskunnallisten tai paikallisten tekijöiden avulla. Ensimmäinen jakso alkaa olosuhteiden normalisoitumisesta sodan jälkeen ja sitä kautta organisoidun liikuntatoiminnan uudelleen alkamisesta. Vuodesta 1945 vuoteen 1960 kestävästä jaksosta kuvaa sodanjälkeisen ajan taloudelliset ja yhteiskunnalliset muutokset, kuten asuttamistoimet ja alkava jako maaseudun ja kaupunkien välillä. Peräseinäjoen väkiluku oli suurimmillaan tällä ajanjaksolla ja lapsia riitti urheilutoimintaan mukaan.

Vuodesta 1961 vuoteen 1975 kestävästä jaksosta leimaa rakennemuutos, jossa maa- ja metsätalouselinkeinoja ajetaan alas pientiloilla ja maataloutta muokataan kohti suurempia yksiköitä. Tämä johtaa suurten ikäluokkien siirtymiseen teollisuuden ja palvelualojen työtehtäviin kaupunkeihin. Dramaattinen ikäluokkien pientyminen

näkyi koulujen oppilasmäärissä ja samalla varsinkin vanhempien ikäluokkien urheilijoiden vähäisyytenä.

Tälle ajanjaksolle osuu myös yksi liikuntakulttuurin merkityksellisimmistä murrosvaiheista, jota Heinilä kuvasi siirtymisenä ”uskonvaraisesta tiedonvaraiseen” vaiheeseen. Laajemman yhteiskunnallisen muutoksen mukaisesti se tarkoitti valtiojohtoisen liikuntapolitiikan syntymistä, jota perusteltiin työn luonteen muutoksella, tekniikan voittokululla, automaatiolla, kaupungistumisella sekä viisipäiväiseen työviikkoon siirtymisellä. Erityisesti kuntoliikunta ja liikuntakasvatus nostettiin keskeiseen rooliin aiemmin vallalla olleen huippu- ja kilpailu-urheilun rinnalle.⁵⁴⁷ Maaseudulla nämä muutokset alkoivat näkyä seuraavalla jaksolla.

Kolmannelle jaksolla vuodesta 1976 vuoteen 1990 osuu Peräseinäjoen kannalta teollisuuden nousu PPTH:n, VAPO:n ja muiden yritysten myötä. Jakso päättyy laman alkuun vuonna 1990. Lasten määrä kunnassa lisääntyy tällä ajanjaksolla ja urheilutoiminta aktivoituu. Valtion liikuntapolitiikka näkyy myös Peräseinäjoella voimakkaimmillaan 1980-luvulla.

Viimeinen jakso (1991–2004) alkaa yritysten ja kunnan kannalta synkissä tunnelmissa. Devalvaatio ja valtion säästövaatimukset ajavat kunnan ahtaalle. Säästökohteita haetaan kaikkialta ja vaikka liikunnanohjaajan toimi lopetetaan, kunta panostaa merkittävästi liikuntatoimeen liikuntapaikkarakentamisen kautta 1990-luvun lopulla. Peräseinäjoella 1990-luvun loppua voidaankin pitää rakentamisen ja kunnallisen päätöksenteon kannalta urheilun huippukautena. Samalla Toive saa nauttia menestyksestä useissa eri lajeissa, kun 1970- ja 80-luvuilla syntyneet lahjakkaat urheilijat menestyvät painissa, pesäpallossa ja yleisurheilussa.

Seuran toiminnan kannalta ajanjaksoja leimasivat erityyppiset ongelmat. Jo 1940-luvun lopulla urheiluaktiivit valittelivat taloudellisten resurssien puutetta. Kun seura vastasi vapaaehtoisvoimin liikuntapaikkarakentamisesta, ongelmaksi nousi aktiivien väsyminen suurten rakennusprojektien toteuttamisessa. 1960-luvulla seuratoimintaa vaivasi muuttoliikkeen aiheuttama harrastajien puute varsinkin nuorten ja aikuisten sarjoissa. 1970-luvulla seuran rooliksi tuli yhä enemmän kilpaurheilun järjestäminen ja kunta toimi yhteistyössä erityisesti kuntosurheilun hyväksi. 1980-luvulla harrastajamäärät lähtivät uudelleen nousuun ja sekä harrastajia että vetäjiä löytyi tärkeimmissä lajeissa. 1990-luvulla merkittäväntä on aikaisempien vuosien työn näkyminen menestyksen

kautta ja toisaalta kaksijakoinen taloudellinen tilanne, kun toisaalta kunta säästi liikuntaan suunnattuja varoja ja toisaalta panosti voimakkaasti seuran lajien tukemiseen liikuntapaikkarakentamisen kautta. Seuralle suurimmat haasteet aiheutti urheilun ammattimaistuminen erityisesti pesäpallossa ja osittain myös yleisurheilussa.

Taloudelliset haasteet olivat huomattavasti aikaisempia vuosia vaativampia ja niiden ratkaisemiseen jouduttiin käyttämään aivan uusia keinoja, joissa ulkopuolisten yhteistyökumppaneiden rooli korostui sponsoroinnin muodossa. 2000-luvulla seura käytti myös tarjolla olevia työllistämistukia toimintansa organisoimiseen. Toinen merkittävä muutos, joka tapahtui vasta tutkimusjakson jo loputtua, oli Toiveen naispesäpallon yhdistyminen Seinäjoen Maila-Jussien naispesäpallojaoston kanssa uudeksi seuraksi nimellä PeTo-Jussit. 2000-luvun taitteessa myös paikkakunnan uudet lajit salibandy ja jalkapallo organisoituivat seuratoimintaan salibandyyn liittyessä Toiveen lajeihin ja jalkapallon suunnatessa muihin toimintamalleihin.

Monet edellä mainituista asioista selittävät sen, miten peräseinäjokelainen liikuntakulttuuri on muotoutunut nykyiseen muotoonsa. Tämän jälkeen tapahtuneita muutoksia ei tässä tutkimuksessa ole käsitelty, mutta kuntaliitoksen vaikutus liitoskuntien liikuntakulttuuriin ja liikuntapalvelutuotannon kehittymiseen olisi varmasti tutkimuksen arvoinen kysymys.

Monien aikaisempiin tutkimuksiin yhdistävien tekijöiden perusteella voidaan todeta, että tässä tutkimuksessa esitellyt ilmiöt on tietysin edellytyksin mahdollista yleistää kuvaamaan myös laajempaa yleistä kehitystä maaseudun kuntien ja paikallisten yleisseurojen suhteissa. Huomioitavaa on kuitenkin erityisesti se, että kyseisen ajanjakson aikana monilla muilla paikkakunnilla on toiminut myös TUL:n alaisia seuroja, minkä vuoksi urheilijoiden ja lajien välillä on ollut tästä johtuen paitsi enemmän kilpailua myös valinnanmahdollisuuksia. Toinen seikka on Peräseinäjoen kunnan liikunnalle osoittama tuki, joka saatavilla olleiden tietojen pohjalta on ollut aina huomattavasti muita alueen kuntia matalampi, pois lukien 1990-luvun suuret investoinnit. Lisäksi on huomioitava eri alueiden väliset erot urheilulajien ja yleisen toimintakulttuurin välillä. Yhtenä esimerkkinä on koko tutkimusjakson ajan esille nouseva kökkä- eli talkootyön suuri merkitys Peräseinäjoen liikuntapaikkarakentamisessa.

Tutkimuksen tärkein kontribuutio voidaan tiivistää seuraavan sivun listaan, joka esittelee urheiluseuran ja kunnan välisen suhteen kehittymistä toiminnan alkuvuosista nykyaikaisen kilpa- ja kuntourheilupalvelujen tarjoamiseen.

1. Henkistä tukea toiminnalle
 - a. Kunnan edustajat näkivät liikunnan positiivisen vaikutuksen yhteisöön ja olivat periaatteessa sen kannalla.
 - b. Kunta tarjosi asiantuntemusta rahoitushakemuksiin ulkopuolisille rahoittajille.
2. Konkreettista apua projektien toteuttamiseen
 - a. Kunta tarjosi apua projektien suunnitteluun,
 - b. työvoimaa ja raaka-aineita niiden toteuttamiseen sekä
 - c. maa-alueita rakennustöitä varten.
3. Henkilöstön palkkaus
 - a. Kunta palkkasi työvoimaa urheilualueiden hoitoon ja
 - b. urheiluharjoitusten ohjaamiseen sekä
 - c. toiminnan koordinoimiseen
4. Stipendien käyttöönotto
 - a. Menestyneitä urheilijoita alettiin tukea ensin arvostuksen osoituksena ja
 - b. sitten ansiomenetysten takia.
5. Liikuntapaikkarakentaminen
 - a. Kunta alkoi tukea liikuntapaikkarakentamista ensin pelastaakseen taloudellisissa vaikeuksissa olevan seuran ja
 - b. myöhemmin valtion liikuntapolitiikan seurauksena päävastuullisena toteuttajana osana kunnan palvelutuotantoa.
6. Kunnan maineen kohottaminen liikunnan avulla
 - a. Menestyvät urheilijat nähtiin alusta asti hyvänä kunnan maineelle ja
 - b. myös suuret harrastajamäärät koettiin tärkeäksi voimainosoitukseksi erityisesti Suurkisoissa niin 1940-luvulla kuin vuonna 1990.
 - c. Kaikkien kovimpien menestyksen vuosien aikana huippu-urheilu valjastettiin myös kunnan markkinoinnin käyttöön ja investointi urheiluun koettiin sijoitukseksi kunnan imagoon.

Tämän työn tekeminen on ollut erittäin mielenkiintoinen haaste. Tekijän kannalta sen tärkeintä antia on ollut tutustuminen synnyinkunnan lähihistoriaan ja toisaalta laajempaan yhteiskunnalliseen kehitykseen liikuntapalvelujen näkökulmasta. Ammatillisesti se on nostanut vapaaehtoistyön arvostusta ja lisännyt ymmärrystä siihen, miten suuri vaikutus seura-aktiivien työllä on ollut ja on vielä tänä päivänäkin urheiluseurojen toimintaan.

Paikallishistorian keräämiseen liittyy aina tiettyjä haasteita ja tässäkin tutkimuksessa on jouduttu miettimään sekä yleisöä että tutkimisaineiston rajaamista. Tieteellisen yleisön lisäksi paikallishistorian kirjoittajan on aina huomioitava myös raportin toinen yleisö eli paikalliset lukijat. Tämän työn idea on tullut henkilöltä, jonka oma ura seura-aktiivina on päättynyt jo vuosikymmeniä sitten. Silti kiinnostus oman seuran toimintaan on kova. Paikallisen yleisön tarpeet lisäävät kirjoitustyön haastavuutta, sillä hajanaisen lähdeaineiston perusteella on hyvin vaikeaa lähteä tekemään historiikkaa, jossa kaikki tapahtumat olisi mainittu yksityiskohtaisesti ja täsmällisesti. Aikalaispalautteen avulla on pyritty poistamaan työstä asiavirheitä. Työn rajaus on tehty ennakolta valikoimalla käytetyt lähteet ja toisaalta työ loppuvaiheessa karsimalla yksityiskohtia ja keskittymällä tutkimuksen kannalta olennaisiin asioihin.

Tieteelliseen keskusteluun tämä pro gradu-työ tuo lisää tietoa urheiluseuran ja kunnan yhteistyöstä ja toisaalta maaseudun liikuntakulttuurin kehittymisestä tutkimusjakson aikana. Työ myös tiivistää yhteen maaseudun liikuntakulttuuria koskevaa aikaisempaa kirjallisuutta. Tutkimusaineisto on koottu vain yhdestä kunnasta, mutta siitä huolimatta monet havainnoista on mahdollista yleistää myös osaksi laajempaa yhteiskunnallista muutosta.

Lähteet:

- Alasuutari, Pekka (1996): Toinen tasavalta – Suomi 1946 – 1994. Vastapaino, Jyväskylä.
- Hahtonen, K. (1983): Alueellinen keskittyminen ja maaseudun kehittäminen. Teoksessa Vuorela, Kosonen, Virtanen: Suomalainen maaseutu. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Heinilä, L. (1983): Miten vapaaehtoista liikuntakasvatustoimintaa voitaisiin edistää nyky-yhteiskunnassa. Kisakenttä 1, 314 – 316.
- Heikkinen, Antero (1979): Liikunnan historiallinen perspektiivi Suomessa. Teoksessa Liikunta suomalaisessa kulttuurissa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisuja no 68.
- Hoikka, Paavo (1969): Suomen kuntien sivistyshallinto: Tutkimus organisaatiosta, sen kehityksestä ja rakenteellisista suhteista. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Honkanen, S. (1983): Maa- ja metsätalouden työvoimakehitys. Teoksessa Vuorela, Kosonen, Virtanen: Suomalainen maaseutu. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Ilmanen, Kalervo (1996): Kunnat liikkeellä – kunnallinen liikuntahallinto suomalaisen yhteiskunnan muutoksessa 1919-1994. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto Studies in Sport, Physical Education and Health, 43.
- Itkonen, Hannu (1996): Kenttien kutsu – tutkimus liikuntakulttuurin muutoksesta. Gaudeamus, Tampere.
- Juppi, Joel (1995): Suomen julkinen liikuntapolitiikka valtionhallinnon näkökulmasta vuosina 1917-1994. Studies in Sport, Physical Education and Health. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Juppi, Joel, Klemola, Heikki, Ilmanen, Kalervo ja Juhana Aunesluoma (1995): Liikuntaa kaikelle kansalle. Valtion, läänien ja kuntien liikuntahallinto 1919-1994. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 142, Helsinki.
- Kalela, Jorma (1976): Historian tutkimusprosessi. Oy Gaudeamus Ab, Jyväskylä.

- Kalela, Jorma (1993): Aika, historia ja yleisö. Poliittisen historian laitos, Turun yliopisto.
- Kangasniemi, Toimi (1972): Peräseinäjoen kirja. Peräseinäjoen kunnan kulttuurilautakunta, Seinäjoen Kirjapaino, Seinäjoki.
- Kihniänkylän perinnekirja (1998): Laillaillansa sitä jokahinen kirnuu – Kihniänkylän perinnekirja. Kihniänkylän kyläyhdistys ry, Painokurikka, Kurikka.
- Klemola, Heikki (1970): Valtion liikuntapolitiikkaa puolen vuosisadan aikana. Opetusministeriö, Helsinki.
- Klemola, Heikki (1995): Läänien liikunta ja urheilu 1946-1994. Teoksessa Juppi et al. (1995) Liikuntaa kaikelle kansalle. Liikuntatieteellisen seuran julkaisu, Helsinki.
- Koivukangas, Olavi & Korkiasaari, Jouni (1992): Siirtolaisuus toisen maailmansodan jälkeen. Teoksessa toim. Haataja, Knuutila, Tarkka: Suomi 75 – Itsenäisen Suomen historia 4. Weilin+Göös, Vantaa.
- Koski, Pasi (1994): Liikuntaseura toimintaympäristössään. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Kosola, Kari (1993): Peräseinäjoen kansakoulun historia. Kasvatustieteen syventäviin opintoihin kuuluva tutkielma. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun opettajankoulutus laitos.
- Kähkönen, Usko (1984): Suomessa ennen toista maailmansotaa harjoitetusta asutuspolitiikasta. Teoksessa toim. Naskila, Marja: Rakentamisen aika. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Käkelä, Matti (2000): Peräseinäjoki 2000 – Kotipesä Etelä-Pohjanmaalla. Jalasjärven-Peräseinäjoen kunnallissanomat, I-Print Oy, Seinäjoki.

- Levä, Ilkka (1999): ”Me elämme sittenkin!”: Suomen Suurkisat 1947 valkoisen hallinnan rituaalisena palauttamisena. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki ja Sironen, Esa: Urheilu katsoo peiliin. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Moisio, Pirkko (2001): Toivettarien toimintaa 1991-2001.
- Moisio, Raimo (1963): Hukka-Jussin pakeilla. Peräseinäjoen Joulu 1963.
- Mäki-Hukkala, Jussi (1968): Nuorisotyö Peräseinäjoella. Peräseinäjoen Joulu 1968.
- Myllyaho, Ismo (1984): Kuntien liikuntatoimen menot liikuntalain toteutumisen arvioinnin lähtötilannetietoina. Liikuntasosiologian pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto: Liikunnan sosiaalitieteiden laitos.
- Myllyntaus Timo (1996): Vihreä näkökulma historiaan – teollistumisen ympäristövaikutukset. Teoksessa Tiainen, Jorma – Nummela, Ilkka, Historiaa tutkimaan. Atena kustannus Oy, Jyväskylä.
- Nummela, Ilkka (1996): Muuttuva Suomi. Teoksessa Tiainen, Jorma – Nummela, Ilkka, Historiaa tutkimaan. Atena kustannus Oy, Jyväskylä
- Olin, Kalevi (1976): Kuntien liikuntahallinnon historiallinen kehitys. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Olin, Kalevi (1986): Liikuntapolitiikan päättäjien käsitykset liikuntalain vaikutuksista. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Peltonen, Matti (1996): Suomalaisuus kansallisena omakuvana. Teoksessa Tiainen, Jorma – Nummela, Ilkka, Historiaa tutkimaan. Atena kustannus Oy, Jyväskylä.
- Peräseinäjoen Joulu (1970): Ritolan laatta paljastettiin.
- Pulma, Panu (1990): Ristitulessa – paikallishistorioitsijan ahdistuksia. Teoksessa Ahtiainen et al, Historia nyt. WSOY, Juva.

- Roiko-Jokela, Heikki (1998): Liikuntahistoria – Missä mennään ja mihin suuntaan?. Teoksessa Halmesvirta, Anssi, Roiko-Jokela, Heikki: Urheilu, historia ja julkisuus. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Ryynänen, Aimo (1986): Kunnan tehtävien lakisääteistäminen: tutkimus lakisääteistämisen vaikutuksista kunnan toimintaan, hallinto-organisaatioon ja valtionvalvontaan. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Saarinen, Martti (1993): Kaksikymmentä Peräseinäjoki-lenkkiä 1973 – 1992. Peräseinäjoen kunta.
- Saukkonen, Osmo; Vuolle, Pauli; Järvinen, Ilmari (1988): Liikuntalain seurannan jatkotutkimus. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Selkee, Johanna (2006): ”Liikunnan ja nuorisotyön asema lainsäädännössä.” Kuntaliitto. Saatavilla [www-muodossa <URL:http://www.kunnat.net>](http://www.kunnat.net) (luettu 27.11.2007).
- Seppänen, Paavo (1979): Maaseudun ja kaupunkien liikuntakulttuuri. Teoksessa Liikunta suomalaisessa kulttuurissa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no 68.
- Siiskonen, P. (1983): Maanviljelijä työn luonteen muuttuminen. Teoksessa Vuorela, Kosonen, Virtanen: Suomalainen maaseutu. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Soikkanen, Hannu (1966): Kunnallinen itsehallinto kansanvallan perusta : maalaiskuntien itsehallinnon historia. Maalaiskuntien liitto, Helsinki.
- Sänkiaho, Risto (1979): Työväen liikuntakulttuuri. Teoksessa Liikunta suomalaisessa kulttuurissa. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no 68.
- Tauriainen, J. (1983): Maaseudun väestökehityksen pääpiirteet 1950 – 1980. Teoksessa Vuorela, Kosonen, Virtanen: Suomalainen maaseutu. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Toppari, Into (1961): Aarre Kimpimäki – Peräseinäjoen Toiveen juoksijalahjakuus. Peräseinäjoen Joulu 1961.

- Tupiini, Jaakko (1993): Peräseinäjoki-lenkki vahingossa vanhaksi. Teoksessa Saarinen Martti: Kaksikymmentä Peräseinäjoki-lenkkiä 1973 – 1992. Peräseinäjoen kunta.
- Turtiainen, Harri (1999): Liikunnan terveystilasto Stadion-lehdessä 1963-1980. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki ja Sironen, Esa: Urheilu katsoo peiliin. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Vasara, Erkki (1999): Urheilu viinan ja raittiuden kilpakenttänä. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki ja Sironen, Esa: Urheilu katsoo peiliin. Atena Kustannus Oy, Jyväskylä.
- Vennamo, Veikko (1984): Sotien aiheuttaman omien kotien hankinnan ja jälleenrakennustyön organisointi. Teoksessa toim. Naskila, Marja: Rakentamisen aika. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Vihola, Teppo (1996): Maatalouden asema. Teoksessa Tiainen, Jorma – Nummela, Ilkka, Historiaa tutkimaan. Atena kustannus Oy, Jyväskylä.
- Viirolainen, Johannes (1984): Siirtoväen asuttaminen sodan jälkeisinä vuosina. Teoksessa toim. Naskila, Marja: Rakentamisen aika. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Vuorela, M. (1983): Maaseudun kouluolot. Teoksessa Vuorela, Kosonen, Virtanen: Suomalainen maaseutu. Kirjayhtymä, Helsinki.
- Värri, Kyösti (1993): Kunnallisen liikuntatoimen uudet arvot kunnallishallinnon muutoksessa. Liikuntasuunnittelu ja -hallinnon pro gradu -työ, Jyväskylän yliopisto: Liikunnan sosiaalitieteiden laitos.
- Wuolio, Eija-Leena (1982): Suomen liikuntahistoria. Valtion painatuskeskus, Helsinki.

Leikekirjat:

Peräseinäjoen nuorisoseura 1947 – 1964.

Peräseinäjoen kunnan liikuntatoimi 1987 – 1992.

Peräseinäjoen kunnan nuorisotoimi 1992 – 2004.

Pöytäkirjat:

Peräseinäjoen kunnan urheilulautakunta 1949 – 1964.

Peräseinäjoen kunnan nuorisotyö- ja urheilulautakunta 1965 – 1973.

Peräseinäjoen kunnan nuorisolautakunta 1973 – 1975.

Peräseinäjoen kunnan liikuntalautakunta 1976 – 1988.

Peräseinäjoen Toiveen arkistot 1977 – 2004.

Ossi Viidan muistiinpanot Peräseinäjoen kunnanvaltuuston ja hallituksen pöytäkirjoista ja toimintakertomuksista 1945–2004.

Aikalaispalautteet

Raimo Moisio

Pirkko Moisio

Martti Ahokas

Reijo Niemelä

Pekka Kyllönen

Mikko Kanto

Petri Poikus

Simo Lauttamus

Kalle Aho

Olavi Kulmala

Mikko Kulmala

Hilkka Kulmala

Nordea rahanarvolaskuri (2004):

<http://economics.meritanordbanken.com/fin/calc/fimcalculator.asp>

Alaviitteet

- ¹ Pulma, Panu (1990), s. 296-303.
- ² Eskola & Suoranta (1996)
- ³ Haaparanta & Niiniluoto (1991), 63 – 67.
- ⁴ Alasuutari (1994), 34 –35.
- ⁵ Kalela, Jorma (1976), s. 51 – 53.
- ⁶ Kalela, Jorma (1976), s. 13 – 18.
- ⁷ Kalela, Jorma (1976), s. 20 – 25.
- ⁸ Kalela, Jorma (1993), s. 20 – 30.
- ⁹ Kalela, Jorma (1993), s. 23.
- ¹⁰ Juppi, Joel (1995), s. 169-286.
- ¹¹ Klemola, Heikki (1995), s. 143-212.
- ¹² Imanen, Kalervo (1994)
- ¹³ Peltonen (1979), s. 37.
- ¹⁴ Jussila, Montonen & Nurmi (1989), 160 – 173.
- ¹⁵ Myllyntaus Timo (1996), s.59 – 66.
- ¹⁶ Nummela, Ilkka (1996), s. 135 – 144.
- ¹⁷ Honkanen, S. (1983), s. 21 – 22.
- ¹⁸ Honkanen, S. (1983), s. 21 – 22.
- ¹⁹ Nummela, Ilkka (1996), s. 135 - 144.
- ²⁰ Alasuutari Pekka (1996), s. 12 - 25.
- ²¹ Alasuutari Pekka (1996), s. 74 - 95.
- ²² Alasuutari Pekka (1996), s. 104 - 115.
- ²³ Kähönen, Usko (1984), s. 9 – 12.
- ²⁴ Vihola Teppo (1996), s. 287 – 305.
- ²⁵ Kähönen, Usko (1984), s. 12 – 17.
- ²⁶ Vihola Teppo (1996), s. 287 – 305.
- ²⁷ Tauriainen, J. (1983), s. 9 – 10.
- ²⁸ Kähönen, Usko (1984), s. 12 – 17.
- ²⁹ Alasuutari Pekka (1996), s. 52 - 61.
- ³⁰ Alasuutari Pekka (1996), s. 52 - 61.
- ³¹ Siiskonen, P. (1983), s.64 – 65.
- ³² Alasuutari Pekka (1996), s. 38 - 39.
- ³³ Koivukangas, Olavi & Korkiasaari, Jouni (1992), s. 26.
- ³⁴ Vihola Teppo (1996), s. 287 - 305.
- ³⁵ Koivukangas, Olavi & Korkiasaari, Jouni (1992), s. 26
- ³⁶ Alasuutari Pekka (1996), s. 62 – 65.
- ³⁷ Alasuutari Pekka (1996), s. 65 – 67.
- ³⁸ Hahtola, K. (1983), s. 27 – 30.
- ³⁹ Tauriainen, J. (1983), s.10 – 16.
- ⁴⁰ Vuorela, M. (1983), s. 110 – 112.
- ⁴¹ Alasuutari Pekka (1996), s. 45 – 50.

-
- ⁴² Alasuutari Pekka (1996), s. 189 – 203.
- ⁴³ Alasuutari Pekka (1996), s. 189 - 203.
- ⁴⁴ Vasara, Erkki (1999), s. 39-55.
- ⁴⁵ Koski, Pasi (1994), s. 14 – 19.
- ⁴⁶ Koski, Pasi (1994), s. 14 – 19.
- ⁴⁷ Koski, Pasi (1994), s. 38 – 39.
- ⁴⁸ Roiko-Jokela, Heikki (1998), s.258-262.
- ⁴⁹ Wuolio, Eija-Leena (1982) s. 64 – 65.
- ⁵⁰ Heinilä L (1983), s. 314 – 316.
- ⁵¹ Heikkinen, Antero (1979), s. 28.
- ⁵² Seppänen, Paavo (1979), 70 – 71.
- ⁵³ Seppänen, Paavo (1979), 71 – 72.
- ⁵⁴ Heikkinen, Antero (1979), s. 22 – 25.
- ⁵⁵ Sänkiaho, Risto (1979), s. 108.
- ⁵⁶ Heikkinen, Antero (1979), s. 25 – 27.
- ⁵⁷ Seppänen, Paavo (1979), 61 – 65.
- ⁵⁸ Seppänen, Paavo (1979), 61 – 65.
- ⁵⁹ Heikkinen, Antero (1979), s. 27 – 30.
- ⁶⁰ Sänkiaho, Risto (1979), s. 108 – 112.
- ⁶¹ Laine, Leena (1992), s. 190, 195.
- ⁶² Hentilä (1992), 264.
- ⁶³ Juppi, Joel (1995), s. 171-180.
- ⁶⁴ Heikkinen, Antero (1979), s. 27 – 30.
- ⁶⁵ Juppi, Joel (1995), 187-188.
- ⁶⁶ Heinilä, K. (1974), s. 10 – 11.
- ⁶⁷ Koski, Pasi (1994), s. 69 – 70.
- ⁶⁸ Itkonen, Hannu (1996), s. 23.
- ⁶⁹ Itkonen, Hannu (1996), s. 23-4.
- ⁷⁰ Itkonen, Hannu (1996), s. 27-8.
- ⁷¹ Seppänen, Paavo (1979), 60 – 61.
- ⁷² Hoikka, Paavo (1969), s.174.
- ⁷³ Olin, Kalevi (1976), s. 2.
- ⁷⁴ Ilmanen, Kalervo (1994), s. 63, 92-98.
- ⁷⁵ Ilmanen, Kalervo (1994), s. 106-114.
- ⁷⁶ Soikkanen, Hannu (1966), s. 304.
- ⁷⁷ Hoikka, Paavo (1969), s.176.
- ⁷⁸ Rynnänen, Aimo (1986), 176.
- ⁷⁹ Saukkonen et al. (1988), s. 4., Olin, Kalevi (1976), 5-6.
- ⁸⁰ Myllyaho, Ismo (1984), s. 6.
- ⁸¹ Klemola, Heikki (1970), s. 17.
- ⁸² Wuolio, Eija-Leena (1982) s. 177.
- ⁸³ Värri, Kyösti (1993), s. 9.

-
- ⁸⁴ Ilmanen, Kalervo (1994), s. 157-158.
- ⁸⁵ Seppänen, Paavo (1979), 67 – 69.
- ⁸⁶ Juppi, Joel (1995), s. 230-231, 252.
- ⁸⁷ Ryyänen, Aimo (1986), s. 182.
- ⁸⁸ Ryyänen, Aimo (1986), s. 244.
- ⁸⁹ Olin, Kalevi (1986), s.
- ⁹⁰ Selkee, Johanna (2006).
- ⁹¹ Selkee, Johanna (2006).
- ⁹² Selkee, Johanna (2006).
- ⁹³ Käkälä s. 4.
- ⁹⁴ Käkälä s. 4.
- ⁹⁵ Käkälä s. 4.
- ⁹⁶ Peräseinäjoen Osuuspankin mainosmateriaali.
- ⁹⁷ Peräseinäjoen Joulu (1966), s. 27.
- ⁹⁸ Vaasa 3.11.1950.
- ⁹⁹ Ilkka 10.4.1959.
- ¹⁰⁰ Viiskunta, 19.3.1963, Viiskunta, 22.5.1963, Viiskunta, 29.5.1963, Vaasa, 2.7.1963, Vaasa, 10.7.1963.
- ¹⁰¹ Moisio, Raimo (1963), s. 26.
- ¹⁰² Peräseinäjoen verkkosivut 2004, Peräseinäjoen kirja s. 12.
- ¹⁰³ Peräseinäjoen verkkosivut 2004, Käkälä s. 5.
- ¹⁰⁴ Käkälä s. 5, Peräseinäjoen verkkosivut 2004.
- ¹⁰⁵ Peltonen Matti (1996), s. 132.
- ¹⁰⁶ Alasuutari Pekka (1996), s. 40 - 42.
- ¹⁰⁷ Levä, Ilkka (1999), s. 109.
- ¹⁰⁸ Kosola 1993, s. 45-47.
- ¹⁰⁹ Viiskunta 28.8.1957.
- ¹¹⁰ Vaasa 18.10.1955.
- ¹¹¹ Vaasa 18.10.1955.
- ¹¹² Vaasa 31.10.1955.
- ¹¹³ Viiskunta 29.3.1957.
- ¹¹⁴ Olin 1976, s. 2.
- ¹¹⁵ Soikkanen 1966, s. 759.
- ¹¹⁶ PKA Kunnallistk:n ptk. 22.2.1947.
- ¹¹⁷ Nordea, rahan arvolaskuri
- ¹¹⁸ PKA Kv:n ptk. 29.9.1947, 22.12.1947.
- ¹¹⁹ Ilkka 24.11.1947, PKA Kh:n ptk.12.10.1949.
- ¹²⁰ PKA Urh. ltk. ptk 18.11.1949.
- ¹²¹ PKA Urh. ltk. ptk. 5.1.1953.
- ¹²² PKA Urh. ltk:n ptk. 7.2.1956.
- ¹²³ PKA Urh. ltk:n ptk. 11.4.1950.
- ¹²⁴ PKA Urh. ltk:n ptk. 9.2.1952.
- ¹²⁵ PKA Kh:n ptk. 17.8.1956.

-
- ¹²⁶ PKA Kv:n ptk. 25.4.1957.
- ¹²⁷ Kunnallissanomat 17.7.2000.
- ¹²⁸ Ilkka 25.4.1948.
- ¹²⁹ Ilkka 3.8.1948.
- ¹³⁰ Vaasa 19.5.1950.
- ¹³¹ PKA Kv:n ptk. 18.11.1950.
- ¹³² PKA Kh:n ptk. 19.12.1951, 15.2.1952; Kv:n ptk. 29.12.1951.
- ¹³³ Vaasa 29.2.1952.
- ¹³⁴ PKA Kh:n ptk. 4.7.1953; Kv:n ptk. 21.3.1952, 6.7.1953, 24.4.1954, 26.6.1954; Kunnalliskertomus v. 1952, 1953, 1954 ja 1955.
- ¹³⁵ Kunnallissanomat 17.7.2000, Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ¹³⁶ PKA Kh:n ptk. 15.11.1960; Kunnalliskertomus v. 1959–60.
- ¹³⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 2.12.1953.
- ¹³⁸ PKA Urh. ltk:n ptk. 25.9.1955.
- ¹³⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 21.11.1955.
- ¹⁴⁰ PKA Kunnalliskertomus v. 1954 ja 1955.
- ¹⁴¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 25.7.1961.
- ¹⁴² Viiskunta 10.10.1962.
- ¹⁴³ PKA Urh. ltk:n ptk. 10.10.1962.
- ¹⁴⁴ PKA Urh. ltk:n ptk. 22.4.1964.
- ¹⁴⁵ PKA Kh:n ptk. 27.1.1959; Kunnalliskertomus 1959–60; Joensuu 1990, s. 16.
- ¹⁴⁶ PKA Kunnalliskertomus v. 1961–62; Kh:n ptk. 12.6.1962.
- ¹⁴⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 10.11.1959.
- ¹⁴⁸ PKA Urh. ltk:n ptk. 25.7.1961.
- ¹⁴⁹ PKA Kunnalliskertomus v. 1964.
- ¹⁵⁰ PKA Kv:n ptk. 22.3.1958; Kh:n 27.1.1959; Kunnalliskertomus 1957–58.
- ¹⁵¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 25.7.1961.
- ¹⁵² PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 25.4.1967.
- ¹⁵³ PKA Kh:n ptk. 2.10.1969.
- ¹⁵⁴ Ilkka 29.9.1959, Vaasa 26.10.1960.
- ¹⁵⁵ Kunnallissanomat Lokakuu 1964.
- ¹⁵⁶ Ilkka 6.4.1949.
- ¹⁵⁷ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ¹⁵⁸ Komitean mietintö 1959, s. 71.
- ¹⁵⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 9.5.1955.
- ¹⁶⁰ PKA Urh. ltk:n ptk. 4.7.1955.
- ¹⁶¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 4.7.1957.
- ¹⁶² PKA Urh. ltk:n ptk. 5.7.1960.
- ¹⁶³ PKA Urh. ltk:n ptk. 16.5.1961.
- ¹⁶⁴ PKA Kh:n ptk. 27.1.1958, 11.3.1958, 12.5.1959, 13.10.1959; Kv:n ptk. 22.3.1958, 13.9.1958.
- ¹⁶⁵ PKA Kunnalliskertomus v. 1952, 1953, 1954 ja 1955, 1959–60; Kv:n ptk. 22.3.1958.
- ¹⁶⁶ PKA Urh. ltk:n ptk. 30.9.1952.

-
- ¹⁶⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 5.2.1963.
- ¹⁶⁸ PKA Nuor. Ja urh. Ltk:n ptk. 8.2.1972.
- ¹⁶⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 9.2.1952.
- ¹⁷⁰ PKA Urh. ltk:n ptk. 26.1.1954.
- ¹⁷¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 28.2.1957.
- ¹⁷² PKA Urh. ltk:n ptk. 26.2.1958.
- ¹⁷³ PKA Kh:n ptk. 8.6.1955.
- ¹⁷⁴ PKA Urh. ltk:n ptk. 21.2.1962.
- ¹⁷⁵ PKA Urh. ltk:n ptk. 5.2.1963.
- ¹⁷⁶ PKA Urh. ltk:n ptk. 11.2.1955.
- ¹⁷⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 15.12.1955.
- ¹⁷⁸ PKA Nuor. Ja urh. Ltk:n ptk. 8.2.1972.
- ¹⁷⁹ Peräseinäjoen Kunnallislehti 23.2.1955.
- ¹⁸⁰ PKA Urh. ltk:n ptk. 5.2.1963.
- ¹⁸¹ PKA Nuor. Ja urh. Ltk:n ptk. 8.2.1972.
- ¹⁸² Ilkka 24.11.1947, Ilkka ?.2.1947 (Peräseinäjoen nuorisoseuran leikekirja), Ilkka 13.6.1948, Ilkka 9.5.1948
- ¹⁸³ Ilkka 1.8.1948
- ¹⁸⁴ Ilkka 25.4.1948
- ¹⁸⁵ Vaasa 28.3.1950.
- ¹⁸⁶ Ilkka tapahtumailmoitukset kevät 1950 (Peräseinäjoen nuorisoseuran leikekirja).
- ¹⁸⁷ Ilkka 25.4.1948.
- ¹⁸⁸ Ilkka 14.10.1948.
- ¹⁸⁹ Vaasa 19.5.1950.
- ¹⁹⁰ Peräseinäjoen Kunnallislehti 2.3.1954.
- ¹⁹¹ Peräseinäjoen Toive 1927-1987 60-vuotis juhlaulkaisu.
- ¹⁹² Ilkka 19.2.1955.
- ¹⁹³ Ilkka, 12.3.1955, Ilkka, 17.11.1955.
- ¹⁹⁴ Peräseinäjoen Kunnallislehti, 25.11.1955.
- ¹⁹⁵ Peräseinäjoen Kunnallislehti, 13.4.1956.
- ¹⁹⁶ Viiskunta, 6.7.1956.
- ¹⁹⁷ PKA Urh. ltk:n ptk., 28.5.1956.
- ¹⁹⁸ Ilkka, 5.11.1956.
- ¹⁹⁹ Viiskunta 10.5.1957.
- ²⁰⁰ Viiskunta 19.11.1957.
- ²⁰¹ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ²⁰² Ilkka 29.9.1959.
- ²⁰³ Vaasa 26.10.1960.
- ²⁰⁴ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ²⁰⁵ Vaasa 14.5.1948, Vaasa 9.2.1949.
- ²⁰⁶ PKA Kv:n ptk. 24.11.1956, 22.12.1956.
- ²⁰⁷ Ilkka 29.9.1959.

-
- ²⁰⁸ Peräseinäjoen kh. 12.6.1975.
- ²⁰⁹ Peräseinäjoen Toiveen johtokunnan kokous 19.10.1998.
- ²¹⁰ Kokousmuistio Peräseinäjoen Toive – Peräseinäjoen Nuorisoseura 12.11.1998.
- ²¹¹ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 7.9.1999, Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 14.1.1999..
- ²¹² Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 30.11.1999.
- ²¹³ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 2.3.2000.
- ²¹⁴ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 29.5.2000.
- ²¹⁵ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 26.2.2001.
- ²¹⁶ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 22.5.2003.
- ²¹⁷ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 31.8.2004.
- ²¹⁸ Peräseinäjoen Toive syyskokous 16.12.2004.
- ²¹⁹ Vaasa, 8.2.1949.
- ²²⁰ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ²²¹ Vaasa, 6.5.1956.
- ²²² Peräseinäjoen Kunnallislehti, 18.5.1956.
- ²²³ Ilkka, 29.9.1959.
- ²²⁴ Ilkka useita ilmoituksia, 1947, -48 (Peräseinäjoen nuorisoseuran leikekirja), Ilkka, 25.4.1948.
- ²²⁵ Vaasa 19.5.1950.
- ²²⁶ Vaasa 14.5.1948.
- ²²⁷ Viiskunta 22.3.1957.
- ²²⁸ Ilkka, kesä 1951 (Peräseinäjoen nuorisoseuran leikekirja), Kihniänkylän perinnekirja, PKA Nuor. työ ja urh. ltk ptk., 6.7.1970, PKA Liik. ltk. ptk., 3/1980, Ilkka, 8.8.1955.
- ²²⁹ Viiskunta, 22.3.1957, PKA Kunnalliskertomus, 1957–58.
- ²³⁰ PKA Urh. ltk:n ptk., 4.8.1959.
- ²³¹ Vaasa, 22.6.1960.
- ²³² PKA Urh. ltk:n ptk., 25.7.1961.
- ²³³ PKA Nuor. työ ja urh. ltk ptk., 19.4.1969.
- ²³⁴ Ilkka, useita ilmoituksia 1948 (Peräseinäjoen nuorisoseuran leikekirja).
- ²³⁵ Vaasa, 16.11.1950.
- ²³⁶ Ilkka, 18.8.1955.
- ²³⁷ Raimo ja Pirkko Moisio, 5.5.2006.
- ²³⁸ Alasuutari Pekka (1996), s. 46.
- ²³⁹ Kunnallissanomat, Ilkka 1964 useita lehtiä.
- ²⁴⁰ Vaasa 30.1.1963.
- ²⁴¹ Kosola 1993, s. 47-54.
- ²⁴² PKA Kuntasuunnittelu; Kunnalliskertomukset.
- ²⁴³ Viiskunta 3.10.1961., Viiskunta 6.2.1963.
- ²⁴⁴ Peräseinäjoen Joulu 1973, s. 16., Peräseinäjoen Joulu 1974, s. 8 – 9.
- ²⁴⁵ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ²⁴⁶ Peräseinäjoen Joulu 1976, s. 15 – 16.
- ²⁴⁷ Peräseinäjoen kirja s. 11.

-
- ²⁴⁸ Ilkka 23.2.1961.
- ²⁴⁹ Valitus Länsi-Suomen Vesioikeudelle 6.11.1967.
- ²⁵⁰ Ilkka maaliskuu 1953, Ilkka 10.2.1955.
- ²⁵¹ Peräseinäjoen Kunnallislehti 2.3.1954.
- ²⁵² Liik. ltk. ptk. 3/80.
- ²⁵³ Peräseinäjoen Joulu (1970), s. 8.
- ²⁵⁴ PKA Kh:n ptk. 6.11.1962.
- ²⁵⁵ PKA Kunnalliskertomus v. 1963; Kh:n ptk. 18.5.1963.
- ²⁵⁶ PKA Kunnalliskertomus v. 1967.
- ²⁵⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 11.10.1963.
- ²⁵⁸ PKA Urh. ltk:n ptk. 28.1.1965.
- ²⁵⁹ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 23.3.1965.
- ²⁶⁰ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 26.4.1965.
- ²⁶¹ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 8.1.1966.
- ²⁶² PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 1.7.1966.
- ²⁶³ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 22.4.1968.
- ²⁶⁴ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 25.4.1967.
- ²⁶⁵ PKA Kunnalliskertomus v. 1968.
- ²⁶⁶ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 27.9.1967.
- ²⁶⁷ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 22.4.1968.
- ²⁶⁸ PKA Kunnalliskertomus v. 1969.
- ²⁶⁹ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 22.1.1969.
- ²⁷⁰ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 10.3.1969, Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 27.5.1969.
- ²⁷¹ PKA Kh:n ptk. 9.9.1969; Kunnalliskertomus v. 1970.
- ²⁷² PKA Kunnalliskertomus v. 1970, 1971, Peräseinäjoen Joulu (1970), s. 4 – 13.
- ²⁷³ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 14.1.1970.
- ²⁷⁴ PKA Kunnalliskertomus v. 1971.
- ²⁷⁵ Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 31.7.1972.
- ²⁷⁶ PKA Kh:n ptk. 2.4.1973.
- ²⁷⁷ PKA Kh:n ptk. 23.4.1974.
- ²⁷⁸ PKA Kh:n ptk. 24.5.1974.
- ²⁷⁹ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ²⁸⁰ PKA Urh. ltk:n ptk. 31.10.1961., PKA Urh. ltk:n ptk. 29.5.1962.
- ²⁸¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 7.5.1963.
- ²⁸² PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 19.5.1966.
- ²⁸³ PKA Kh:n ptk. 6.11.1962.
- ²⁸⁴ PKA Kunnalliskertomus v. 1963; Kh:n ptk. 18.5.1963.
- ²⁸⁵ PKA Kunnalliskertomus v. 1967.
- ²⁸⁶ PKA Urh. ltk:n ptk. 5.9.1963.
- ²⁸⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 13.11.1963.
- ²⁸⁸ PKA Urh. ltk:n ptk. 17.4.1964.
- ²⁸⁹ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 24.2.1967.

-
- ²⁹⁰ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 28.5.1970.
- ²⁹¹ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 10.4.1972.
- ²⁹² PKA Kh:n ptk. 1.12.1973; 14.1.1974.
- ²⁹³ PKA Urh. ltk:n ptk. 17.4.1964.
- ²⁹⁴ PKA Kh:n ptk. 25.4.1966.
- ²⁹⁵ PKA Kunnalliskertomus v. 1967.
- ²⁹⁶ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 19.8.1969.
- ²⁹⁷ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 1.7.1968.
- ²⁹⁸ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 2.10.1968.
- ²⁹⁹ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 6.5.1971.
- ³⁰⁰ Peräseinäjoen Joulu 1973, s. 16.
- ³⁰¹ PKA Nuor. ja urh. ltk:n ptk. 27.8.1973
- ³⁰² PKA Kunnalliskertomus v. 1973.
- ³⁰³ Tupiini, Jaakko (1993), s. 2-3.
- ³⁰⁴ Saarinen, Martti (1993) s. 4.
- ³⁰⁵ Raimo ja Pirkko Moisio, 5.5.2006.
- ³⁰⁶ Ilkka 9.8.1961.
- ³⁰⁷ Toppari, Into (1961), s. 22.
- ³⁰⁸ Viiskunta 11.11.1963.
- ³⁰⁹ Ilkka maaliskuu 1964, elokuu 1964.
- ³¹⁰ Viiskunta 11.11.1963.
- ³¹¹ Vaasa Toukokuu 1964.
- ³¹² Kesäkuu 1964.
- ³¹³ Moisio Raimo (1968), s. 25, www.painiliitto.net/historia.
- ³¹⁴ Viiskunta 11.11.1963.
- ³¹⁵ Peräseinäjoen Toive 1927 – 1987. 60-vuotisjuhlajulkaisu.
- ³¹⁶ PKA Kunnalliskertomus v. 1971.
- ³¹⁷ Mäki-Hukkala, Jussi (1968), s. 6.
- ³¹⁸ Peräseinäjoen Joulu (1974), s. 31.
- ³¹⁹ PKA Kh:n ptk. 11.1.1977.
- ³²⁰ PKA Kunnalliskertomus 1977.
- ³²¹ PKA Kh:n ptk. 30.1.1979.
- ³²² PKA Kunnalliskertomus 1979.
- ³²³ PKA Kh:n ptk. 9.8.1977.
- ³²⁴ PKA Kh:n ptk. 26.6.1979.
- ³²⁵ Kosola 1993, s. 54-59.
- ³²⁶ Kunnallissanomat 24.5.2004, PKA Kunnalliskertomus v. 1989, 1990.
- ³²⁷ PKA Kunnalliskertomukset.
- ³²⁸ PKA Kh:n ptk. 27.1.1976; Kv:n ptk. 16.3.1976.
- ³²⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 1/76.
- ³³⁰ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/76.
- ³³¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 7/77.

-
- ³³² PKA Urh. ltk:n Tavoitesuunnitteluvaihe liite 2 1977.
- ³³³ PKA Liik. ltk:n ptk. 5/80.
- ³³⁴ PKA Kh:n ptk. 22.6.1976 ja ptk:n liitteenä avustusanomus.
- ³³⁵ PKA Urh. ltk:n ptk. 1/77.
- ³³⁶ PKA Urh. ltk:n ptk. 2/77.
- ³³⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 1/79.
- ³³⁸ PKA Urh. ltk:n ptk. 4/77.
- ³³⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/80.
- ³⁴⁰ PKA Liik. ltk:n ptk. 5/80.
- ³⁴¹ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/79.
- ³⁴² PKA Kh:n ptk. 15.4.1980., PKA Urh. ltk:n ptk. 4/80.
- ³⁴³ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/80.
- ³⁴⁴ PKA Liik. ltk:n ptk. 2/81.
- ³⁴⁵ PKA Liik. ltk:n ptk. 1/82.
- ³⁴⁶ PKA Liik. ltk:n ptk. 3/81, PKA Liik. ltk:n ptk. 4/81.
- ³⁴⁷ PKA Liik. ltk:n ptk. 6/81.
- ³⁴⁸ PKA Liik. ltk:n ptk. 7/83.
- ³⁴⁹ PKA Liik. ltk:n ptk. 5/82.
- ³⁵⁰ PKA Liik. ltk:n ptk. 2/83.
- ³⁵¹ PKA Liik. ltk:n ptk. 3/83.
- ³⁵² PKA Liik. ltk:n ptk. 6/83.
- ³⁵³ PKA Kh:n ptk. 15.2.1983.
- ³⁵⁴ PKA Kh:n ptk. 5.11.1985., PKA Kh:n ptk. 4.3.1986.
- ³⁵⁵ PKA Kunnalliskertomus v. 1985.
- ³⁵⁶ PKA Kh:n ptk. 19.2.1985.
- ³⁵⁷ PKA Kh:n ptk. 21.7.1987.
- ³⁵⁸ Kunnallissanomat 5.2.1987.
- ³⁵⁹ Kunnallissanomat 19.2.1987.
- ³⁶⁰ Kunnallissanomat 1.5.1988.
- ³⁶¹ Kunnallissanomat 14.7.1988.
- ³⁶² Pohjalainen 9.2.1989.
- ³⁶³ Kunnallissanomat 1.6.1989.
- ³⁶⁴ Etelä-Pohjanmaa 24.5.1991.
- ³⁶⁵ Kunnallissanomat 4.10.1990.
- ³⁶⁶ PKA Kh:n ptk. 24.4.1979.
- ³⁶⁷ PKA Urh. ltk:n ptk. 4/77.
- ³⁶⁸ PKA Urh. ltk:n ptk. 5/77.
- ³⁶⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/78.
- ³⁷⁰ PKA Kh:n ptk. 15.4.1980 ja ptk:n liitteenä Toiveen kirje kunnanhallitukselle.
- ³⁷¹ PKA Kh:n ptk. 7.7.1981.
- ³⁷² PKA Kh:n ptk. 24.11.1981.
- ³⁷³ PKA Kh:n ptk. 14.9.1982; Kunnalliskertomus v. 1983.

-
- ³⁷⁴ PKA Kh:n ptk. 17.4.1984.
- ³⁷⁵ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/77.
- ³⁷⁶ PKA Urh. ltk:n ptk. 7/77.
- ³⁷⁷ PKA Liik. ltk:n ptk. 5/80.
- ³⁷⁸ PKA Liik. ltk:n ptk. 4/82.
- ³⁷⁹ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/79.
- ³⁸⁰ PKA Liik. ltk:n ptk. 7/81.
- ³⁸¹ Kunnallissanomat 27.9.1987.
- ³⁸² Kunnallissanomat 29.11.1990.
- ³⁸³ Kunnallissanomat 14.12.1989.
- ³⁸⁴ PKA Urh. ltk:n ptk. 7/77.
- ³⁸⁵ PKA Kh:n ptk. 3.12.1979 ja ptk:n liitteenä urheilultk:n lausunto.
- ³⁸⁶ PKA Kh:n ptk. 21.4.1981, 21.9.1981 ja ptk:n liitteenä lisätalousarvio v. 1981; Kh:n ptk. 12.1.1983, 20.9.1983 ja ptk:n liitteenä lisätalousarvio.
- ³⁸⁷ PKA Kh:n ptk. 5.4.1983.
- ³⁸⁸ PKA Liik. ltk:n ptk. 2/82.
- ³⁸⁹ PKA Kh:n ptk. 17.5.1983, 23.8.1983.
- ³⁹⁰ PKA Kunnalliskertomus v. 1985.
- ³⁹¹ Kunnallissanomat 29.1.1987.
- ³⁹² PKA Urh. ltk:n ptk. 1/76.
- ³⁹³ PKA Urh. ltk:n ptk. 2/76.
- ³⁹⁴ PKA Urh. ltk:n ptk. 3/78, PKA Urh. ltk:n ptk. 2/80, PKA Liik. ltk:n ptk. 2/82, PKA Liik. ltk:n ptk. 2/83.
- ³⁹⁵ PKA Kh:n ptk. 18.3.1980, 1.4.1980.
- ³⁹⁶ PKA Urh. ltk:n ptk. 5/79.
- ³⁹⁷ PKA Kh:n ptk. 4.3.1981.
- ³⁹⁸ PKA Liik. ltk:n ptk. 2/82.
- ³⁹⁹ PKA Liik. ltk:n ptk. 3/82.
- ⁴⁰⁰ PKA Liik. ltk:n ptk. 4/83.
- ⁴⁰¹ Kunnallissanomat 22.9.1988.
- ⁴⁰² Peräseinäjoen Toive, vuosikertomus 1977.
- ⁴⁰³ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1981.
- ⁴⁰⁴ PKA Kh:n ptk. 16.3.1982.
- ⁴⁰⁵ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1986.
- ⁴⁰⁶ Kunnallissanomat, 8.12.1987.
- ⁴⁰⁷ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 11.1.1990.
- ⁴⁰⁸ PKA Kh:n ptk. 10.1.1978.
- ⁴⁰⁹ PKA Kh:n ptk. 22.3.1977.
- ⁴¹⁰ PKA Kh:n ptk. 12.9.1978.
- ⁴¹¹ PKA Kh:n ptk. 25.4.1978.
- ⁴¹² Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1981.
- ⁴¹³ Kunnallissanomat 10.3.1987.

-
- ⁴¹⁴ Kunnallissanomat 12.5.1987.
- ⁴¹⁵ Kunnallissanomat 9.4.1987.
- ⁴¹⁶ Kunnallissanomat 10.3.1988.
- ⁴¹⁷ Peräseinäjoen Toiveen painijaosto toimintakertomus 1989.
- ⁴¹⁸ Kunnallissanomat 27.11.1990.
- ⁴¹⁹ Peräseinäjoen Toiveen painijaoston toimintakertomus 1990.
- ⁴²⁰ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1981.
- ⁴²¹ Etelä-Pohjanmaa, 4.10.1982.
- ⁴²² PKA Liik. ltk:n ptk. 4/81.
- ⁴²³ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1983.
- ⁴²⁴ Kunnallissanomat 26.3.1987.
- ⁴²⁵ Kunnallissanomat 25.10.1990.
- ⁴²⁶ Peräseinäjoen Toiveen toimintakertomus 1990.
- ⁴²⁷ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1981.
- ⁴²⁸ Peräseinäjoen Toive, yleisurheilujaoston toimintakertomus 1989.
- ⁴²⁹ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1981.
- ⁴³⁰ Toiveen hiihtojaoston toimintakertomus 1989.
- ⁴³¹ Peräseinäjoen Toive, toimintakertomus 1981.
- ⁴³² Kunnallissanomat 15.11.1990.
- ⁴³³ Kunnallissanomat 31.1.1991.
- ⁴³⁴ Peräseinäjoen Toiveen lentopallojaoston toimintakertomus 1990.
- ⁴³⁵ Kunnallissanomat 19.9.1989, Etelä-Pohjanmaa 26.10.1989.
- ⁴³⁶ Kunnallissanomat helmikuu 1990.
- ⁴³⁷ Kunnallissanomat 6.5.1990.
- ⁴³⁸ Kunnallissanomat 10.7.1990, Kunnallissanomat 24.7.1990.
- ⁴³⁹ Kunnallissanomat 16.7.1991.
- ⁴⁴⁰ Kunnallissanomat 15.9.1991.
- ⁴⁴¹ Ilkka 31.1.1992, Pohjalainen 19.7.1992, Ilkka 19.7.1992.
- ⁴⁴² Kunnallissanomat 12.9.1996.
- ⁴⁴³ Kunnallissanomat 14.5.1991.
- ⁴⁴⁴ Kunnallissanomat 1.10.1992.
- ⁴⁴⁵ Kunnallissanomat 2.9.1989.
- ⁴⁴⁶ Kunnallissanomat 10.1.1990, Peräseinäjoen Toiveen hiihtojaoston toimintakertomus 1990.
- ⁴⁴⁷ Kunnallissanomat 15.2.1990.
- ⁴⁴⁸ Kunnallissanomat 31.5.1990.
- ⁴⁴⁹ Ilkka 28.10.1992.
- ⁴⁵⁰ Kunnallissanomat 19.11.1992.
- ⁴⁵¹ Etelä-Pohjanmaa 16.3.1993, Kunnallissanomat 7.12.1993.
- ⁴⁵² Kunnallissanomat 16.1.1997.
- ⁴⁵³ Kihniänkylän perinnekirja.
- ⁴⁵⁴ Kunnallissanomat 15.6.1998.
- ⁴⁵⁵ Kunnallissanomat 9.11.1998.

-
- ⁴⁵⁶ Kunnallissanomat 24.8.1998.
- ⁴⁵⁷ Kunnallissanomat 15.5.1999.
- ⁴⁵⁸ Kunnallissanomat 9.5.1996.
- ⁴⁵⁹ Kunnallissanomat 13.5.1996.
- ⁴⁶⁰ Kunnallissanomat 28.5.1998.
- ⁴⁶¹ Kunnallissanomat 25.3.1999.
- ⁴⁶² Kunnallissanomat 29.4.2002.
- ⁴⁶³ Kunnallissanomat 8.8.1996.
- ⁴⁶⁴ Kunnallissanomat 5.9.1996.
- ⁴⁶⁵ Kunnallissanomat 16.9.1996.
- ⁴⁶⁶ Kunnallissanomat 19.9.1996.
- ⁴⁶⁷ Kunnallissanomat 8.10.1996.
- ⁴⁶⁸ Kunnallissanomat 8.10.1996.
- ⁴⁶⁹ Raimo ja Pirkko Moisio 5.5.2006.
- ⁴⁷⁰ Peräseinäjoen Toiveen arkisto, päivätty 15.11.1993.
- ⁴⁷¹ Kunnallissanomat 11.11.1996.
- ⁴⁷² Kunnallissanomat 19.3.1998.
- ⁴⁷³ Kunnallissanomat 4.2.1999.
- ⁴⁷⁴ Kunnallissanomat 6.5.1999.
- ⁴⁷⁵ Kunnallissanomat 16.3.2000.
- ⁴⁷⁶ Kunnallissanomat 3.12.2001.
- ⁴⁷⁷ Kunnallissanomat 3.12.2001.
- ⁴⁷⁸ Kunnallissanomat 15.9.1997.
- ⁴⁷⁹ Kunnallissanomat 12.11.1998.
- ⁴⁸⁰ Kunnallissanomat 2.8.1993, Kunnallissanomat 12.7.1999.
- ⁴⁸¹ Kunnallissanomat 30.3.2000.
- ⁴⁸² Kunnallissanomat 3.12.1992.
- ⁴⁸³ Kunnallissanomat 13.1.1997
- ⁴⁸⁴ Kunnallissanomat 11.1.1999.
- ⁴⁸⁵ Kunnallissanomat 25.11.1999.
- ⁴⁸⁶ Kunnallissanomat 6.10.1997.
- ⁴⁸⁷ Kunnallissanomat 9.11.1998.
- ⁴⁸⁸ Kunnallissanomat 15.12.1994.
- ⁴⁸⁹ Kunnallissanomat 2.2.1995.
- ⁴⁹⁰ Kunnallissanomat 25.5.1992.
- ⁴⁹¹ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 25.10.1993.
- ⁴⁹² Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 11.1.1995.
- ⁴⁹³ Ote John G. Annalan säätön syyskokouksen pöytäkirjasta 5.11.1996.
- ⁴⁹⁴ Peräseinäjoen Toiveen toimintakertomus 1994.
- ⁴⁹⁵ Peräseinäjoen Toiveen toimintakertomus 1996.
- ⁴⁹⁶ Peräseinäjoen Toive toimintakertomus 1999.
- ⁴⁹⁷ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 31.8.1998.

-
- ⁴⁹⁸ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 20.1.2000.
- ⁴⁹⁹ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 10.4.2000.
- ⁵⁰⁰ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 26.2.2001, Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 17.5.2004.
- ⁵⁰¹ Kunnallissanomat 6.8.1991.
- ⁵⁰² Kunnallissanomat 21.9.1995.
- ⁵⁰³ Kunnallissanomat 1.5.1994.
- ⁵⁰⁴ Kunnallissanomat 16.10.1995.
- ⁵⁰⁵ Peräseinäjoen Toiveen pesäpallojaoston toimintakertomus 1995.
- ⁵⁰⁶ Kunnallissanomat 9.1.1997.
- ⁵⁰⁷ Peräseinäjoen Toive pesäpallojaosto toimintakertomus 1997.
- ⁵⁰⁸ Peräseinäjoen Toive pesäpallojaosto toimintasuunnitelma 1999.
- ⁵⁰⁹ Peräseinäjoen Toive naispesäpallojaoston toimintasuunnitelma 2000.
- ⁵¹⁰ Peräseinäjoen Toive toimintasuunnitelma 1999.
- ⁵¹¹ Peräseinäjoen Toive naispesäpallojaoston toimintakertomus 2000.
- ⁵¹² Peräseinäjoen Toive johtokunta 12.11.2001, Peräseinäjoen Toive johtokunta 24.3.2002.
- ⁵¹³ Peräseinäjoen Toive naispesäpallojaoston toimintakertomus 2002.
- ⁵¹⁴ Peräseinäjoen Toive pesäpallonjaoston toimintakertomus 2002.
- ⁵¹⁵ Peräseinäjoen Toive johtokunta 22.5.2003.
- ⁵¹⁶ Peräseinäjoen Toive toimintakertomus 2003.
- ⁵¹⁷ Peräseinäjoen Toive naispesäpallojaoston toimintasuunnitelma 2004.
- ⁵¹⁸ Peräseinäjoen Toive johtokunta 4.10.2004.
- ⁵¹⁹ Peräseinäjoen Toive johtokunta 16.12.2004.
- ⁵²⁰ Peräseinäjoen Toive pesäpallojaosto toimintakertomus 2004.
- ⁵²¹ Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 28.10.1994., Kunnallissanomat 9.10.1995., Peräseinäjoen Toiveen yleisurheilujaoston toimintakertomus 1995.
- ⁵²² Kunnallissanomat 11.9.1995.
- ⁵²³ Kunnallissanomat 9.1.1997.
- ⁵²⁴ Peräseinäjoen Toiveen yleisurheilujaoston toimintakertomus 1997.
- ⁵²⁵ Peräseinäjoen Toiveen yleisurheilujaoston toimintasuunnitelma 1998.
- ⁵²⁶ Peräseinäjoen Toiveen yleisurheilujaoston toimintakertomus 1998.
- ⁵²⁷ Kunnallissanomat 12.8.1999, Kunnallissanomat 19.8.1999.
- ⁵²⁸ Kunnallissanomat 11.11.1999.
- ⁵²⁹ Kunnallissanomat 25.10.1999.
- ⁵³⁰ Peräseinäjoen Toive yleisurheilujaoston toimintakertomus 2000.
- ⁵³¹ Peräseinäjoen Toive yleisurheilujaoston toimintakertomus 2003.
- ⁵³² Kunnallissanomat 30.3.2000.
- ⁵³³ Peräseinäjoen Toive yleisurheilujaosta toimintakertomus 2004.
- ⁵³⁴ Kunnallissanomat 27.1.2000.
- ⁵³⁵ Kunnallissanomat 16.5.1991, Kunnallissanomat 21.5.1991, Kunnallissanomat 28.5.1991, Demari 18.3.1992, Kunnallissanomat 12.11.1992, Kunnallissanomat 23.4.1993, Kunnallissanomat 4.11.1993, Kunnallissanomat 21.7.1994, Peräseinäjoen Toiveen johtokunta 18.4.1994, Kunnallissanomat 14.9.1995.
- ⁵³⁶ Kunnallissanomat 9.1.1997., Kunnallissanomat 2.6.1997., Peräseinäjoen Toive painijaosto

toimintakertomus 1999.

⁵³⁷ Kunnallissanomat 9.1.1997., Kunnallissanomat 2.6.1997., Peräseinäjoen Toive painijaosto toimintakertomus 1999., Peräseinäjoen Toive painijaosto toimintakertomus 2000.

⁵³⁸ Peräseinäjoen Toive painijaosto toimintakertomus 2002., Peräseinäjoen Toive painijaosto toimintakertomus 2003

⁵³⁹ Peräseinäjoen Toive painijaosto toimintakertomus 2003.

⁵⁴⁰ Peräseinäjoen Toiveen hiihtojaoston toimintakertomus 1995.

⁵⁴¹ Peräseinäjoen Toiveen hiihtojaoston toimintakertomus 1997.

⁵⁴² Peräseinäjoen Toiveen hiihtojaoston toimintakertomus 2000.

⁵⁴³ Peräseinäjoen Toiveen johtokunnan kokous 22.4.1999.

⁵⁴⁴ Peräseinäjoen Toiveen salibandy-jaoston toimintasuunnitelma 2002.

⁵⁴⁵ Kunnallissanomat 14.3.1991, Pohjalainen 24.5.1991, Pohjalainen 24.5.1991, Moisio (2001) s. 1-8.

⁵⁴⁶ Peräseinäjoen Toive johtokunnan kokous 20.1.2000.

⁵⁴⁷ Turtiainen, Jussi (1999), s. 129-139.